

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AON wewn. 5149/99

DZIAŁANIA TAKTYCZNE WOJSK LĄDOWYCH W KONTEKŚCIE INTEGRACJI Z NATO

Konferencja naukowa

Biblioteka Główna
Akademii Sztuki Wojennej

52233

09-052233-000-0

52233

WARSZAWA

1999

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

**WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ**

AON wewn. 5149/99

**DZIAŁANIA TAKTYCZNE WOJSK LĄDOWYCH
W KONTEKŚCIE INTEGRACJI Z NATO**

Konferencja naukowa

Pod redakcją naukową
Dr. hab. Michała HUZARSKIEGO

WARSZAWA

1999

Sekretarz naukowy
ppłk dr Andrzej Bujak

Redakcja
kpt. dypl. Przemysław Paździorek

Opracowanie zawiera materiały wygłoszone podczas konferencji.
Materiały z konferencji zostały opublikowane w wersji przekazanej przez autorów.

ISBN 83-88062-20-4

Powielenie i oprawa:
Akademia Obrony Narodowej
Wydział Wydawniczy
zam. nr 392/WW

SPIS TREŚCI

A. Referat programowy

Ppłk dr Andrzej BUJAK

Aspekty działań taktycznych wojsk lądowych z wyeksponowaniem walki w specyficznych środowiskach 6

B. Referaty

1. Ppłk dr Mariusz WIATR
Zachodnie podejście do taktyki 17
2. Mjr dypl. Marek WRZOSEK
Rozpoznanie w działaniach taktycznych wojsk lądowych w aspekcie integracji z NATO 29
3. Mjr dr Ryszard CHROBAK
Przemieszczanie SZ RP w aspekcie interoperacyjności z sojusznikami w NATO 36
4. Mjr dypl. nawig. Eugeniusz CIEŚLAK
Mjr dypl. nawig. Jacek NOWAK
Wpływ integracji z NATO na zakres i charakter lotniczego wsparcia działań wojsk lądowych 48

C. Komunikaty

1. Ppłk dr Jerzy CIEŚLIK
Manewr w obronie 51
2. Mjr dypl. Jan POSOBIEC
Przeobrażenia w działaniach obronnych – wybrane zagadnienia 64
3. Kpt. dypl. Grzegorz SOBOLEWSKI
Obrona związku taktycznego w aktualnych uwarunkowaniach Polski 72
4. Kpt. dypl. Marek STRZODA
Interoperacyjność w dowodzeniu 86

D. Dyskusja

1. Płk dypl. Waldemar SKRZYPCZAK
Problem „działań taktycznych” w praktyce 90
2. Ppłk dypl. Peer SCHWAN
Ppłk inż. dypl. Volker QUANTE
Refleksje dotyczące wariantów działania w taktycznych sytuacjach decyzyjnych 92
3. Ppłk dypl. Tadeusz BRZOSTEK
Procedury wypracowania decyzji 95

WSTĘP

W dniu 08.04.1999 w Katedrze Taktyki Ogólnej AON odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa na temat: „**Działania taktyczne Wojsk Lądowych w kontekście integracji z NATO**”. Zasadniczym jej celem była wymiana poglądów na temat podobieństwa i różnic w podejściu do problematyki przygotowania i prowadzenia działań taktycznych w Wojsku Polskim i innych armiach sojuszniczych ze szczególnym uwzględnieniem działań w specyficznych środowiskach pola walki.

Obowiązki obejmujące redakcję naukową i kierowanie przebiegiem konferencji sprawował **plk dr hab. Michał HUZARSKI**. Referat programowy na temat: „Aspekty działań taktycznych Wojsk Lądowych z wyeksponowaniem walki w specyficznych warunkach środowiska” wygłosił pełniący obowiązki sekretarza naukowego konferencji **pplk dr Andrzej BUJAK**.

Konferencja miała wymiar międzynarodowy, aktywnie uczestniczyli w niej przedstawiciele armii niemieckiej, francuskiej, czeskiej i węgierskiej. W tym naukowym wydarzeniu brało udział także wielu oficerów – praktyków. Głos w dyskusji dowódców związków taktycznych i oddziałów przyczynił się do wzbogacenia teorii taktyki o treści, których źródłem są doświadczenia z praktyki szkoleniowej wojsk.

Podczas konferencji można było wysłuchać wielu interesujących wystąpień. Wygłoszone bądź złożone w sekretariacie konferencji referaty, komunikaty naukowe i głosy w dyskusji ukazały całą złożoność rozpatrywanej problematyki. Dostarczyły one też wielu ciekawych wniosków, uwag i propozycji. Wymiana poglądów w trakcie dyskusji pobudzała do określonych refleksji nad wieloma aspektami współczesnych działań bojowych. Sądzić należy, że „zderzenie” teorii z praktyką i to w wielonarodowym wymiarze, jakie miało miejsce podczas obrad, będzie dobrze służyło wypracowaniu nowoczesnych koncepcji prowadzenia działań taktycznych.

ppłk dr Andrzej BUJAK
Katedra Taktyki Ogólnej
WWL AON

Referat programowy

**ASPEKTY DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH WOJSK LĄDOWYCH
Z WYEKSPONOWANIEM WALKI W SPECYFICZNYCH ŚRODOWISKACH**

Panowie oficerowie!

Przeobrażenia strukturalno-organizacyjne jakie przechodzi Wojsko Polskie, nasze wstąpienie do NATO, zmiany zachodzące w technice wojskowej wymuszają wiele zmian w teorii i praktyce prowadzenia działań bojowych.

Powstaje wiele nowych dokumentów normatywnych, prowadzone są szerokie badania porównawcze, których celem jest opracowanie podręczników i regulaminów, możliwie najlepiej przystających do wymogów współczesnego i przyszłego pola walki. Myślą przewodnią prowadzonych badań jest dążność do wykrycia różnic między zasadniczymi wyznacznikami procesów przygotowania i prowadzenia walki, uznawanych w siłach zbrojnych poszczególnych państw i w konsekwencji przygotowanie wniosków do opracowania dokumentów odpowiadających wymogom funkcjonowania polskich związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów w strukturach NATO. Wiele uwagi zwraca się na to, aby z jednej strony opracowywane dokumenty pozostawały w zgodzie ze stosownymi dokumentami normatywnymi Sojuszu, aby wojska jednolicie interpretowały zasady dowodzenia i działań bojowych, stosowały te same procedury przy rozwiązywaniu problemów działań taktycznych wojsk lądowych. Z drugiej zaś, aby w trakcie ich tworzenia zostały uwzględnione osiągnięcia polskiej sztuki wojennej, która ma wielowiekowe tradycje i w dużym stopniu oparta jest na empirii.

Jednym z takich dokumentów o pierwszoplanowym znaczeniu jest opracowany w Akademii Obrony Narodowej „Regulamin działań Wojsk Lądowych”. W nim to zawarte zostały podstawowe kanony działań taktycznych, które są przedmiotem naszego spotkania. Trudno w czasie jakim dysponuję, przedstawić ten problem całościowo i dlatego niektóre kwestie przedstawię na przykładzie przyjętych rozwiązań w obszarze przygotowania i prowadzenia działań bojowych w specyficznych środowiskach.

Panowie oficerowie!

Zanim jednak do tego przejdę chciałbym przedstawić Panom kilka kwestii związanych z przedmiotem naszych rozważań.

DZIAŁANIA TAKTYCZNE to wszelkie działania pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej.

Nowy regulamin zawiera kategorię poziomu działań wojennych, gdzie podstawą klasyfikacji i definiowania poziomu jest ich skutek lub udział w osiągnięciu celów. POZIOM TAKTYCZNY obejmuje wszelkie działania związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów w celu efektywnego wykorzystania ich możliwości bojowych. Jak widać te dwie definicje są niemal identyczne i dlatego dodatkowo została przedstawiona również definicja DZIAŁAŃ BOJOWYCH.

Kolejny slajd przedstawia klasyfikację działań taktycznych. Zgodnie z przyjętą przez sojusz klasyfikacją, działania te dzielą się na **rozstrzygające, pomocnicze i pokojowe**.

Takie podejście podyktowane było potrzebą stworzenia wspólnego aparatu pojęciowego i umiejętności posługiwania się nim. Za szczególnie ważne uznano problemy zakresu kompatybilności i interoperacyjności w sojuszniczych operacjach połączonych i wspólnych działaniach na rzecz utrzymania pokoju.

Integracja ze strukturami NATO, zapoznanie się z odpowiednimi dokumentami normatywnymi, stanowi dla Wojska Polskiego kolejne zadanie. Problem ten pojawił się także w temacie naszej konferencji więc pozwolę sobie na hasłowe przypomnienie dwóch kwestii.

Interoperacyjność według AAP-6 to zdolność systemów do wzajemnego świadczenia usług wynikających z sytuacji bojowej w celu efektywnego realizowania wspólnych zadań.

Jednostki wojskowe zgłoszone do współpracy z NATO powinny być zdolne do interoperacyjnego prowadzenia działań bojowych zgodnie z Doktryną Taktyczną Wojsk Lądowych (ATP-35 (B)). Jest to jeden z zasadniczych celów, który w ramach osiągnięcia interoperacyjności Wojska Lądowe powinny jak najszybciej zrealizować.

Panowie oficerowie!

Coraz szybsze zmiany technologiczne, które zachodzą w świecie, w zasadniczy sposób wpływają na obraz współczesnego i przyszłego pola walki, a szczególnie na środki bojowe i systemy wspomagające ich działanie czy wykorzystanie.

Szybkiej zmianie i weryfikacji ulegają procedury oceny terenu i zasady prowadzenia działań w specyficznych warunkach środowiska. Teren jest bowiem jednym z zasadniczych czynników wpływających na prowadzenie działań bojowych. Znajomość terenu i umiejętność

jego wykorzystania jest jednym z silniejszych atutów w rękach każdego dowódcy, czego potwierdzeniem są przykłady z historii wojen.

Zgodnie z najnowszymi koncepcjami teoretyków wojskowych: technologicznie rozwinięte, bezpośrednio powiązane z satelitami systemy obserwacji i prognozowania, które dostarczają zaawansowanej wiedzy na temat warunków otoczenia na polu walki, mogą służyć do potęgowania siły wojsk, stając się, zgodnie z opiniami ekspertów, mnożnikami ich możliwości bojowych.

Zadna armia nie odniesie powodzenia w walce jeśli nie pozna przeciwnika i środowiska naturalnego, w którym działa. Sukces w walce odniosą tylko ci dowódcy, którzy rozumieją te warunki, nie zostaną przez nie zaskoczeni i nie tylko wezmą je pod uwagę, ale będą w stanie wykorzystać je na swoją korzyść w interesie prowadzonych działań.

Fakt, że pojęcie terenu oraz warunków atmosferycznych i klimatycznych znalazły miejsce jako jeden z elementów doktryn militarnych, świadczy o bardzo poważnym podejściu w wielu armiach Paktu Północnoatlantyckiego, do analizy i znaczenia tych czynników w prowadzeniu działań.

Nie ulega wątpliwości, że i dla Wojska Polskiego czynniki te mają zasadnicze znaczenie. Wynika to z ukształtowania terenu naszego kraju, gdzie:

➤ Długość wybrzeża morskiego - 528km, długość linii brzegowej - 788km.

➤ Powierzchnia lasów) w % obszaru kraju:

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
27,8	27,8	27,9	27,9	27,9	28,0	28,1	28,1

27,8 27,8 27,9 27,9 27,9 28,0 28,1 28,1

ok. 28%

➤ Ogólna liczba wszystkich jezior w Polsce o powierzchni 1 ha wynosi 9296, ich łączna powierzchnia - 316927ha, co stanowi 1,016 % naszego kraju.

➤ Teren zabudowany. W 1998 roku na terenie Polski było 870 miast i 56803 wiosek i osiedli podmiejskich. ONZ prognozuje, że do 2025r. przynajmniej 60% światowej populacji będzie mieszkać na terenach zabudowanych.

➤ Na tereny wyżynne przypada w Polsce około 26 % powierzchni.

Rys. 1. Wybrane elementy środowiska obszaru Polski

Warunki terenowe, obejmujące przede wszystkim szczególne właściwości rzeźby i pokrycia, w połączeniu z klimatem stały się w armiach NATO jednym z wyznaczników dla określenia specyfiki działań w poszczególnych środowiskach. Są one rozpatrywane i konfrontowane w ramach informatycznego przygotowania pola walki (IPB).

Również dla naszych Sił Zbrojnych jest ważne, aby posiadały one opracowane zasady działania w różnych warunkach terenowych. Łatwiej wtedy jest przeciwdziałać trudnościom w prowadzeniu walki w trudnym i nowym obszarze. Wpływa to też na umiejętność i szybkość skutecznego przeciwdziałania występującym tam nieprzyjaznym warunkom.

Z takim poglądem zgadza się wielu polskich teoretyków wojskowych, jak np.: Pan płk prof. dr hab. Z. ŚCIBIOREK, i Pan płk dr hab. W. KACZMAREK, którzy w swojej książce „Przyszła wojna - jaka?” na stronie 141 piszą „Z praktycznego punktu widzenia opis działania wojsk w najróżniejszych warunkach pola walki jest, ..., pożądanym.....”

Panowie oficerowie!

W wyniku prowadzonych analiz i konsultacji, wychodząc z założenia, że nie z ukształtowania terenu na obszarze Polski oraz zjawisk o charakterze cyklicznym (jak zjawiska pór roku czy też następstwa dnia i nocy) nie powinno stanowić żadnego zaskoczenia dla polskiego żołnierza wprowadzono nowe pojęcie **warunki specyficzne**. Nie rezygnowano przy tym jednak z pojęcia **warunki szczególne**, któremu nadano nieco inne znaczenie.

Podstawą zrozumienia sensu wprowadzenia takiego podziału, było znalezienie odpowiedzi na pytanie: jakie kryteria uwzględniałyby realne warunki terenowe kraju i wymogi związane z obroną terytorium naszego państwa? A jakie kryteria powinny zostać przyjęte dla naszych wojsk w ramach działania w siłach NATO, czy też w ramach misji pokojowych?

Jako warunki normalne dla Wojska Polskiego przyjęto wszelkie uwarunkowania wykonywania zadań na terenie kraju. Jednocześnie założono, że w zależności od warunków geograficzno-fizycznych danego obszaru kraju, w ramach warunków normalnych, występować będą „specyficzne środowiska walki”. Do których ze względu na ukształtowanie terenu i jego pokrycie zaliczono:

- ↳ teren zabudowany;
- ↳ teren lesisty i lesisto-jeziorny;
- ↳ teren górzysty;
- ↳ wybrzeże morskie;
- ↳ przeszkody wodne.

Z względu na warunki atmosferyczne i zmiany pory doby:

- ↳ noc i inne warunki ograniczonej widoczności
- ↳ oraz zimą.

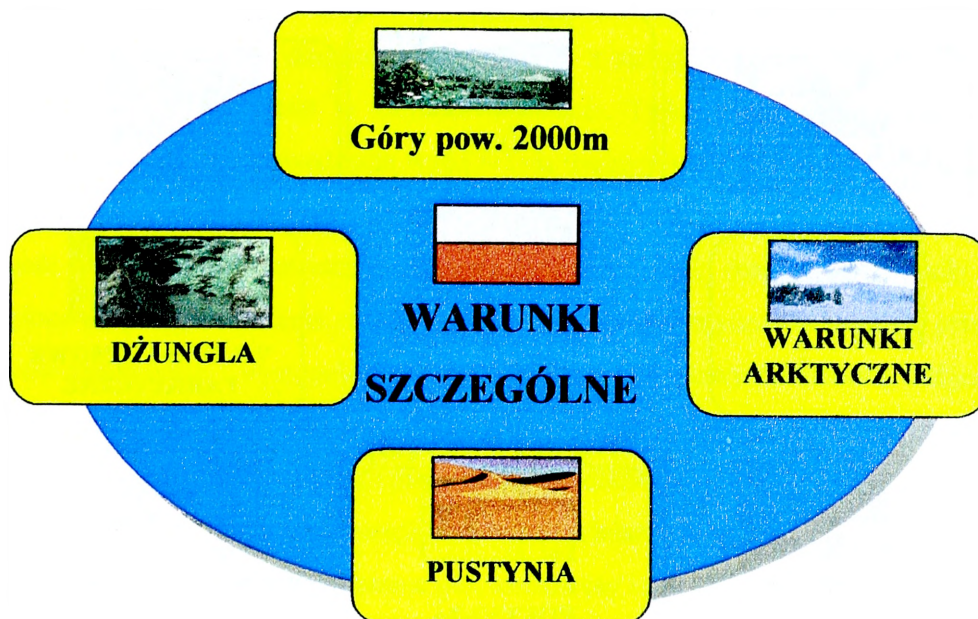
Rys. 2. Specyficzne środowiska walki

Należy podkreślić, że bardzo trudno będzie określić jednoznacznie środowisko walki dla określonego szczebla organizacyjnego wojsk. Prawdopodobieństwo wystąpienia jednorodnego środowiska walki jest tym większe, im niższy szczebel organizacyjny wojsk. Z wyjątkiem pododdziałów, inne szczeble organizacyjne wojsk będą działać w środowiskach, gdzie granice podziału ulegną zatarciu.

Praktycznym wyrazem przyjętego podziału będzie zakres i skala, dodatkowych przedsięwzięć, jakie muszą zrealizować wojska rozpoczynając walkę w określonych warunkach. Największych zmian należy oczekiwać w przedsięwzięciach z zakresu zabezpieczenia bojowego.

Powyższe konstatacje w żadnym wypadku nie oznaczają, że termin "warunki szczególne" nie ma racji bytu. Warunki szczególne wystąpią wówczas gdy jednostki Wojska Polskiego będą wykonywały zadania poza granicami kraju. Na przykład w ramach misji pokojowych ONZ, czy też w ramach sojuszniczych operacji. Do tych warunków zaliczono:

- ↳ teren górzysty (powyżej 2000m);
- ↳ dzungłę;
- ↳ warunki arktyczne;
- ↳ pustynie.

Rys. 3. Warunki szczególne

Zaproponowana klasyfikacja obejmująca specyficzne środowiska walki jak i szczególne warunki jest zbiorem otwartym. Należy oczekiwać, że zmiany będą zachodzić zarówno pod względem jej składu, jak i w kolejności wymieniania środowisk walki. Na przykład, można przypuszczać, że w przyszłości trzeba będzie wyodrębnić specyfikę walki w trzecim wymiarze. Choć mając na uwadze stale rosnące możliwości trakcyjne wojsk, również zasadną wydaje się teza, iż liczba specyficznych środowisk będzie stopniowo się zmniejszać.

Dla porównania pragnę Panom przedstawić Sojuznicze podejście do tej problematyki. W regulaminie ATP-35(B) w rozdziale 11 opisane są zasady przygotowania i prowadzenia działań bojowych w **warunkach szczególnych** do których zaliczono:

- ↪ pokonywanie i forsowanie przeszkód wodnych;
- ↪ działania bojowe w terenie zurbanizowanym;
- ↪ działania bojowe w lasach;
- ↪ działania bojowe w górach;
- ↪ działania bojowe w Arktyce i warunkach zimowych;
- ↪ obrona wybrzeża;
- ↪ działania bojowe na pustyni i w skrajnie wysokich temperaturach.

Rys. 4. Warunki szczególne wg ATP-35(B)

Uzyskany dostęp do natowskich materiałów szkoleniowych, możliwość skorzystania z doświadczeń wojennych i ćwiczeń poligonowych nie tylko umożliwił zweryfikowanie wielu naszych dotychczasowych poglądów dotyczących teorii i praktyki prowadzenia działań bojowych w różnorodnych warunkach terenowych, ale również pozwolił, na jej wzbogacenie o najbardziej wartościowe natowskie rozwiązania.

Prowadzone analizy, badania porównawcze w ramach integracji z NATO, oraz na podstawie zebranych doświadczeń z praktyki szkoleniowej wojsk, pozwoliły na sformułowanie szeregu ogólnych wniosków opisujących wspólne właściwości (cechy) działań taktycznych w specyficznych środowiskach walki.

1. Warunki te rzadko występują w jednorodnej formie. Najczęściej będą one wzajemnie się przeplatać (np.: lasy w terenach górzystych), zwiększając trudności w prowadzeniu działań. Dodatkowo warunki atmosferyczne będą w znacznym stopniu komplikować możliwość wykorzystania specyficznych warunków terenowych w interesie prowadzonych działań.
2. Warunki te sprzyjają prowadzeniu działań obronnych. W trudnym terenie mogą skutecznie walczyć nawet jednostki o mniejszych lub obniżonych możliwościach bojowych (np.: formacje obrony terytorialnej).

3. Dostrzegalną zasadą, przedstawianą w literaturze przedmiotu, jest dążenie do omijania specyficznych środowisk w wypadku prowadzenia działań zaczepnych. Walki w omawianych warunkach są długotrwałe, wiążą się z zaangażowaniem dużych sił oraz z ponoszeniem znacznych strat w ludziach i sprzęcie. Tylko w sytuacjach koniecznych należy decydować się na prowadzenie walki w tym trudnym terenie, planując jednocześnie warianty szybkiego opuszczenia tego rejonu.
4. Możliwość prowadzenia skutecznych działań w specyficznych środowiskach walki jest uzależniona od przeprowadzenia realistycznej oceny charakterystycznych dla danej sytuacji warunków terenowych i występujących tam warunków pogodowych, które są wzajemnie ściśle powiązane. Uzyskania sukcesu będzie często możliwe jedynie w sytuacji podjęcia niekonwencjonalnej decyzji w ramach precyzyjnie skalkulowanego ryzyka.
5. Cechą wspólną jest też relatywnie zwiększony teren działań, tak w walce zaczepnej jak i w obronnej. W obronie trudny teren (pasma gór, kompleksy leśne, przeszkody wodne) biernie „walczy” z przeciwnikiem. W działaniach zaczepnych obszar ich prowadzenia musi być odpowiednio większy, aby umożliwić szerokie prowadzenie manewrowych form działania. Powyższe konstatacje leżą u podstaw decyzji związanych z poszerzaniem obszarów odpowiedzialności.
6. Występują zwiększone zapotrzebowania na działania w wymiarze powietrzno-lądowym. Bardzo skutecznym rozwiązaniem jest pokonywanie trudnego terenu w trzecim wymiarze i wykonywanie uderzeń na wybrane obiekty przeciwnika w głębi jego ugrupowania.
7. Występuje częsta zmiana priorytetów w zakresie użycia i roli rodzajów wojsk. Specyficzne warunki środowiska z reguły nie pozwalają na swobodne i samodzielne użycie formacji wojsk pancernych. Zwiększona jest więc rola wojsk zmechanizowanych, które chcąc wykonać postawione zadanie, w większości sytuacji będą musiały działać w szykach pieszych.
8. Cechą wspólną jest też konieczność tworzenia dodatkowych elementów ugrupowania bojowego dla zapewnienia odpowiednich sił i środków do walki na samodzielnych, często izolowanych kierunkach. Dotyczy to przede wszystkim zgrupowań artylerii i odwodów (ogólnych i specjalnych). Trudny teren nie pozwala bowiem na swobodę manewru scentralizowanymi odwodami.
9. Priorytetowe znaczenie w tych warunkach odgrywa zabezpieczenie bojowe, wobec którego z reguły stawiane będą znacznie większe wymagania.

10. Powszechnie występują ograniczone możliwości obserwacji i prowadzenia ognia obserwowanego, zwłaszcza na dalsze odległości. Szczęólnego znaczenia nabiera więc ogień prowadzony na krótkich odległościach, w tym szczególnie granatników przeciwpancernych i broni strzeleckiej.

Badania porównawcze pozwoliły na wygenerowanie szeregu cech charakterystycznych dla prowadzenia działań w specyficznych środowiskach, które w równym stopniu uwzględniają dorobek naszej narodowej myśli taktycznej jak i wymogi związane z osiągnięciem interoperacyjności w ramach NATO. Zostały one zawarte w Regulaminie działań Wojsk Lądowych.

1. Specyficzne środowiska walki sprzyjają działaniom obronnym, a możliwości prowadzenia natarcia są znacznie ograniczone.
2. Gdy obszar o specyficznych warunkach jest broniony, bardziej uzasadnione może być jego obejście lub okrążenie niż atakowanie. W celu szybkiego pokonania tych obszarów, izolowania broniących się tam wojsk, należy wykonywać manewr drogą powietrzną.
3. Większość działań w tych obszarach wymagać będzie zaangażowania piechoty (pododdziałów spieszonych). Wojska zmechanizowane i pancerne oraz środki wsparcia z reguły użyte będą w sposób zdecentralizowany. Pomimo, że ciężar działań w tych obszarach spoczywa na piechocie, jej powodzenie zależeć będzie od efektywnego współdziałania wszystkich rodzajów wojsk.
4. Działania bojowe prowadzone są zazwyczaj na izolowanych kierunkach, niekiedy znacznie od siebie oddalonych, najczęściej przez tworzone zgrupowania taktyczne.
5. Istotne w prowadzeniu obrony jest wykonywanie zwrotów zaczepnych nawet na bardzo niskim szczeblu.
6. W specyficznych środowiskach walki rośnie znaczenie zabezpieczenia bojowego.
7. Cechą charakterystyczną działań w specyficznych środowiskach walki będzie konieczność prowadzenia manewru sił i środków, dostarczenia zaopatrzenia oraz ewakuacji technicznej i medycznej z wykorzystaniem niewielkiej liczby dróg, niskie tempo i ogniskowy charakter działań. W tych okolicznościach duże znaczenie będzie miała inicjatywa, umiejętności i jakość dowodzenia, zwłaszcza na niższych szczeblach.

Warto też w tym miejscu przytoczyć jedną z sentencji angielskiej doktryny wojennej: „...gdy Armia posiada opracowane zasady działania w takim terenie, to łatwiej jest zmniejszać

trudności w prowadzeniu działań w trudnych i nowych obszarach i wyjść na przeciw nieprzyjaznym warunkom.”¹. W strukturach NATO poszczególne państwa rozważają możliwość prowadzenia działań w tym terenie, przykładowo: Anglia przewiduje prawdopodobne użycie swoich sił na takich obszarach pustynnych jak: Bliski i Środkowy Wschód. Dowodem i zarazem najnowszym przykładem potwierdzającym słuszność tego sposobu postępowania była wojna w rejonie Zatoki Perskiej.

Panowie oficerowie!

Chciałbym Panom przedstawić jeszcze jedną kwestie ściśle związaną z osiąganiem integracji z NATO, która dotyczy również warunków specyficznych, mającą jednak moim zdaniem szersze znaczenie.

Ponieważ na więcej niż 250 zamorskich interwencji od 1945 Armii USA aż 90% obejmowało miasta, oraz mając na względzie prognozy dotyczące wzrostu populacji ludzkiej zamieszkującej miasta i tereny zabudowane ośrodki badawcze NATO prowadzą szeroko zakrojone badania mające na celu stworzenie taktyki, planu działania i przygotowania odpowiedniego wyposażenia do działania w terenach zabudowanych. W ocenie specjalistów amerykańskich walka w terenie zabudowanym (miejskim) zdominuje najbliższą przyszłość to znaczy 21-wiek.

Specjalne programy badawcze Sea Dragon's-Morski Smok, Hunter Warrior-Wojownik Łowca i Urban Warrior-Miejski Wojownik w ramach których prowadzone są różnego typu eksperymenty, testowane są takie rzeczy jak nowe umundurowanie, nowe rodzaje wyposażenia, broń. W ramach programu „Działania małych jednostek” (SUO – small unit operations) testowany jest skład grup działających w tym terenie. Dodatkowo prowadzone są eksperymenty ze wsparciem informatycznym – zastosowaniem mini komputerów na szczeblu drużyny a nawet pojedynczego żołnierza.

To wszystko ma służyć opracowaniu cytuję „opracowanie nowych rozwiązań taktycznych oraz bycie „motorem napędowym” wprowadzania ich do codziennej działalności szkoleniowej.”

Możliwości naszej armii, przynajmniej na dzisiaj są powszechnie znane. Ale bez względu na stan finansowy, powinniśmy rozwijać własne programy, a jeżeli jest to niemożliwe

---

¹ Army Field Manual, tom IV - Działania w warunkach specyficznych, część 3, Działania na pustyni, Londyn 1993, s. 22.

może właśnie w ramach integracji z sojusznikami z NATO poszukać dróg i możliwości włączenia się w badania naszych bogatszych partnerów.

Panowie oficerowie!

W Wojsku Polskim, warunki terenowe (teren) były zawsze jednym z zasadniczych czynników warunkujących sposób wykonania zadania bojowego. Posiadamy spore doświadczenia i umiejętności w tej dziedzinie. Należy podkreślić, że nasze rozwiązania, będą często wyznacznikami narodowego charakteru naszej sztuki wojennej, nie tylko nie odstają, ale są często postrzegane jako nowoczesnie opracowane koncepcje przygotowania i prowadzenia działań. Tego dorobku nie wolno nam zaprzepaścić.

Prowadzone rozważania pozwalają na sformułowanie generalnego wniosku:

Umiejętne wykorzystanie taktycznych właściwości terenu polega nie tylko na odpowiednim "podporządkowaniu" działań bojowych warunkom terenowym, ale - w zależności od posiadanych środków walki - na precyzyjnym przygotowaniu wojsk do działań w tych warunkach oraz wykorzystaniu i zintensyfikowaniu negatywnego wpływu terenu na działania przeciwnika.

Na zakończenie mojego wystąpienia niech mi wolno będzie przytoczyć dwie sentencje dotyczące znaczenia terenu w działaniach bojowych, które dzieli kilkanaście wieków, co jednoznacznie wskazuje na rangę terenu na współczesnym polu walki.

„Poznaj siebie i poznaj wroga, dopiero wtedy zwycięstwo nie będzie zagrożone. Poznaj warunki terenu i pogody, wtedy twoje zwycięstwo będzie całkowite.”

SUN TZU (Sztuka Wojny (VIw. p.n.e.))

Teren - to wielka i jedyna księga wojny, ten kto nie potrafi w niej czytać, musi się zadowolić stopniem szeregowca, a nie pretendować do szlifów generalskich.”

gen. H. LOYD

pplk Mariusz Wiatr
Katedra Sztuki Operacyjnej
WWI. AON

ZACHODNIE PODEJŚCIE DO TAKTYKI

W swoim wystąpieniu poruszę pewne aspekty ogólnego podejścia do problematyki działań taktycznych, z uwzględnieniem różnic, jakie zaobserwować można w tym zakresie w siłach zbrojnych państw NATO i w Wojsku Polskim.

Z uwagi na moje osobiste doświadczenia przedstawiane uwagi będą miały zabarwienie niemieckie, ale myślę, że nie wypaczy to zbyt istotnie rzeczy.

W pierwszej kolejności przedstawię kilka ogólnych różnic w podejściu do taktyki, a następnie zajmę się rodzajami walki zbrojnej.

Pozwólcie Panowie, że zacznę od stwierdzenia stanu rzeczy, który dla zgromadzonych tutaj jest oczywistością, niemniej jednak należałoby to ciągle podkreślać: otóż nie ma czegoś takiego jak jednolita taktyka NATO! Istnieją oczywiście duże podobieństwa, zbieżności (dotyczy to także polskiej taktyki), ale każde państwo NATO posiada własne, narodowe zasady działania na szczeblach taktycznych.

Strategia jest domeną zainteresowania kierownictwa Sojuszu, sztuka operacyjna stanowi obszar zainteresowania i działania zintegrowanych struktur wojskowych, a taktyka pozostaje w gestii narodowej. Dlatego też w siłach zbrojnych Sojuszu – obok dokumentów normatywnych typu ATP-35 czy też AJP-1 – funkcjonują narodowe regulaminy działań taktycznych uwzględniające narodową mentalność, doświadczenia historyczne, możliwości ekonomiczne czy też narodowe interesy. Dlatego też nawet w zintegrowanych korpusach NATO do szczebla dywizji stosuje się narodowe zasady działania.

Jeżeli miałbym określić w czym polskie podejście do taktyki odbiega od tzw. „natowskiego”, to wymieniałbym trzy zasadnicze sprawy:

- granice między taktyką i sztuką operacyjną;
- przeznaczenie i rolę poszczególnych szczebli dowodzenia;
- stosunek do oddziaływania pośredniego i bezpośredniego.

W odniesieniu do granicy między taktyką a sztuką operacyjną należy powiedzieć, że jest ona płynna i nie zawsze można ją jednoznacznie określić. To wszystko, co dzieje się

w rzeczywistej walce, jest domeną taktyki. Związki operacyjne kierują natomiast walką wielu związków taktycznych. Synchronizują ich działania. Spełniają więc jednoznacznie funkcje operacyjne, czyli planowanie, prowadzenie i zasilanie bitwy. Jest to jednak tylko część prawdy.

Zgodnie z definicją zawartą w FM 100-5 Operations, czy też ATP 35(B) „*Sztuka operacyjna to użycie sił zbrojnych do osiągnięcia celów strategicznych*”. Tak więc działania korpusów czy innych związków operacyjnych mają wymiar operacyjny tylko wówczas, gdy w ich wyniku osiąga się cel strategiczny, określany jako Endstate, czyli cel końcowy. Bitwa, w której po tej samej stronie biorą udział nawet dwa korpusy, ma wymiar taktyczny, jeżeli w jej wyniku nie zamierza się osiągnąć celu strategicznego.

Warto zwrócić uwagę na inny związany z tym aspekt, a mianowicie na przeznaczenie i rolę poszczególnych szczebli dowodzenia. W armiach NATO do prowadzenia samodzielnych działań na dużych obszarach, we współdziałaniu z lotnictwem taktycznym i siłami morskimi, przeznaczone są korpusy. Stanowisko dowodzenia korpusu jest centrum planowania i realizowania współdziałania. Korpus koordynuje taktyczne działania dywizji z uderzeniami raketowymi i ogniem korpusnej artylerii oraz działaniami lotnictwa taktycznego. Jest tym szczeblem dowodzenia, który przez koordynację przedsięwzięć na szczeblu taktycznym realizuje planowanie operacyjne.

Rola dowództwa dywizji nie polega na bezpośrednim kierowaniu walką, lecz raczej na koordynacji i wspieraniu działań brygad oraz tworzeniu tzw. punktów ciężkości, dlatego na szczeblu dywizji skoncentrowane są elementy wsparcia.

Właściwym ogniwem koncepcyjnym, prowadzącym walkę broni połączonych, jest brygada. Dowódca brygady kieruje działaniami batalionów lub grup bojowych bezpośrednio walczących z przeciwnikiem.

W tym kontekście odejście od struktur pułkowo-dywizyjnych na rzecz batalionowo-brygadowych dokonane w Wojsku Polskim, wydaje się krokiem we właściwym kierunku. Zmiany te powinny być jednak głębsze i prowadzić do pełnego usamodzielnienia batalionów, by mogły stać się rzeczywiście ogniwem wykonawczym. Wówczas brygada, nawet wchodząca w skład dywizji, a składająca się z kilku samodzielnych batalionów, byłaby tym związkiem taktycznym, który stanowiłby podstawowe ogniwo koncepcyjne. W obecnych warunkach takim ogniwem w Wojsku Polskim jest dywizja. To właśnie dopiero ona spełnia funkcje przypisywane na Zachodzie brygadam.

Do podstawowych różnic w podejściu do taktyki w Wojsku Polskim i w NATO zaliczam stosunek do tzw. oddziaływania pośredniego i bezpośredniego. Na podstawie obserwacji ćwiczeń, szkolenia w jednostkach i kształcenia w Akademii Dowodzenia Bundeswehry wyprowadzam wnioski, że oficerom NATO – jako podstawową zasadę działania – wpaja się nie oddziaływanie bezpośrednie, a więc np. uderzenie czołowe na przeciwnika, lecz raczej wyjście na jego skrzydła, czyli oddziaływanie pośrednie. Jest to swego rodzaju schemat działania, nawyk wyrabiany u dowódców.

Takie pośrednie oddziaływanie oznacza orientowanie się na słabe punkty przeciwnika. kierowanie na nie swoich punktów ciężkości. Podstawową zasadą działania jest więc masowanie wysiłków przeciwko najsłabszemu miejscu przeciwnika (punktowi decydującemu czy też rozstrzygającemu) dzięki uzyskaniu korzystniejszego położenia. Logicznym następstwem takiego stanu rzeczy jest osłona własnego decydującego punktu przed manewrem przeciwnika i unikanie bezpośredniego zderzenia między punktami ciężkości.

Pozwólcie Panowie, że przejdę do rodzajów walki zbrojnej. W siłach zbrojnych państw NATO zaobserwować możemy zróżnicowane podejście do tej problematyki. W amerykańskich, brytyjskich i kanadyjskich wojskach lądowych do określenia działań bojowych wszelkiego rodzaju używa się terminu operacja, we francuskich natomiast akcja. Pojęcie walka stosuje się w siłach holenderskich, duńskich i niemieckich.

Ogólnie można przyjąć, że rodzaje walki to:

- natarcie;
- obrona;
- działania opóźniające (w wojskach lądowych USA, Wielkiej Brytanii, Belgii i Kanady zalicza się je do operacji defensywnych, a w USA dodatkowo do operacji odwrotowych).

Ponadto w wojskach lądowych państw NATO wyróżnia się:

- działania szczególne;
- zadania ogólne realizowane w walce lub operacji;
- warunki szczególne.

Do działań szczególnych zalicza się:

- walkę spotkaniową;
- wycofanie;
- luzowanie.

Działania szczególne wyróżniają się wprawdzie specyficznymi cechami pozwalającymi na ich wyraźne wyodrębnienie, mogą być jednak prowadzone w ramach podstawowych rodzajów walki i najczęściej przekształcają się w obronę, natarcie lub działania opóźniające.

Zadania ogólne to przeważnie części składowe działań prowadzonych podczas podstawowych rodzajów walki lub też działań szczególnych. Chodzi tu o takie poczynania, jak np.:

- rozpoznanie;
- ubezpieczenie;
- walka elektroniczna;
- pokonywanie przeszkód wodnych;
- działania powietrzno-manewrowe;
- wsparcie logistyczne;
- ochrona obszarów tyłowych.

Zadania ogólne mogą też jednak występować jako samodzielne formy działań. Przykładem może tu być marsz.

Szczególne warunki mogą wystąpić podczas:

- obrony/pokonywania przeszkód wodnych;
- działań w obszarach zurbanizowanych;
- walki w górach i obszarach leśnych.

Przejdę teraz do krótkiej charakterystyki rodzajów walki zbrojnej.

Natarcie jest rodzajem walki umożliwiającym osiągnięcie zwycięstwa. Zasadniczym celem natarcia jest rozbięcie określonego zgrupowania wojsk przeciwnika, opanowanie rubieży lub rejonów mających decydujący wpływ na prowadzenie dalszych działań oraz załamanie woli przeciwnika do stawiania oporu.

Niekiedy natarcie prowadzone może być w celu:

- odrzucenia sił przeciwnika;
- zajęcia kluczowych rejonów;
- rozpoznania;
- mylenia;
- odciążenia/odblokowania własnych sił.

W natarciu stosuje się następujące formy manewru:

- oskrzydlenie;
- obejście;
- przełamanie;
- uderzenie czołowe.

Związki taktyczne stosują najczęściej jedną z tych form manewru. Podporządkowane im jednostki mogą stosować również inne formy, np. brygada wykonuje uderzenie czołowe jako warunek oskrzydlenia przez dywizję. Na najniższych szczeblach stosuje się również przenikanie.

Za podstawową formę manewru w natarciu uznaje się oskrzydlenie, ponieważ umożliwia ono wykonywanie skutecznych uderzeń na skrzydła i tyły przeciwnika, a tym samym jego rozbicie. Próbę oskrzydlenia zaleca się podejmować zawsze w razie niespodziewanego natknięcia się na przeciwnika.

Wyjaśnienia wymaga tu problem przełamania. Otóż w klasycznej formie, w takiej, jak my ją rozumiemy, występuje ono tylko u Amerykanów. Pozostałe państwa NATO uznają, że nie mają do jego urzeczywistnienia wystarczających sił i środków. Nie wyznaczają więc odcinków przełamania. Pojęcie przełamanie pojawiające się w regulaminach tych państw odnosi się raczej do fazy natarcia, do sytuacji, w której nacierającemu udało się włamać na tyle głęboko w rejon zajmowany przez broniącego się, że nie jest on w stanie kontynuować zorganizowanego oporu.

W latach dziewięćdziesiątych w siłach zbrojnych państw NATO doszło do przewartościowania znaczenia i ciężaru gatunkowego natarcia. Działania zaczepne, poprzedzone działaniami opóźniającymi i obroną, doprowadzić mają do zniszczenia przeciwnika i odzyskania

utraconego terenu. W ten sposób natarcie stało się najważniejszym rodzajem działań. Wcześniej rolę tę przypisywano obronie. Trzeba tu jednak podkreślić, iż chodzi tu o ofensywne działania taktyczne i operacyjne w ramach ogólnej defensywy strategicznej.

Z natarciem związany jest poważny problem. O ile bowiem armie NATO dysponują znaczną ruchliwością taktyczną, to ich ruchliwość operacyjna jest poważnie ograniczona. Wynika to przede wszystkim z faktu, że armie te nie dysponują wystarczającymi mobilnymi zapasami. Większość zapasów znajduje się w stacjonarnych składach. Ocenia się na przykład, że w latach osiemdziesiątych Bundeswehra mogła prowadzić działania najwyżej na głębokość 100 kilometrów – właśnie ze względu na ograniczone możliwości dowozu i ewakuacji.

Obrona jest obok natarcia podstawowym rodzajem walki zbrojnej. W okresie konfrontacji Wschód-Zachód postrzegana była jako najważniejszy rodzaj działań bojowych. Obecnie uważa się, że obrona, poprzedzona opóźnianiem, po skutecznym zatrzymaniu natarcia przeciwnika, umożliwić ma prowadzenie kolejnych działań lub też doprowadzić do rozstrzygnięcia. Dlatego też celem obrony, obok

- utrzymania określonych rejonów;
- załamania natarcia przeciwnika;
- jest przede wszystkim;
- zniszczenie lub rozbitcie nacierającego przeciwnika.

Zadanie obrony – odpowiednio do jej celu – może być realizowane przez rozbitcie sił głównych nacierającego zgrupowania lub też przez utrzymanie ważnych rejonów. W zależności od zadania bojowego i sytuacji obrona charakteryzuje się więc uporczywym utrzymywaniem ważnych pozycji, prowadzeniem działań opóźniających na niektórych kierunkach oraz wykonywaniem zwrotów zaczepnych.

Obrona na szczeblach taktycznych zawiera zarówno elementy statyczne jak i dynamiczne i charakteryzuje się najczęściej aktywnymi działaniami. Odpowiednio do sytuacji większość sił rozwija się w pierwszym rzucie lub też w głębi. To na szczeblu taktycznym prowadzi się obronę ruchową lub obronę rejonu (pozycyjną).

Obrona ruchowa zorientowana jest na rozbitcie nacierającego przeciwnika i polega na wykorzystaniu ruchliwości wojsk i ich możliwości uderzeniowych. Obrona ta charakteryzuje się dużą głębokością, a jej prowadzenie wymaga jednoczesnego lub kolejnego utrzymywania

terenu, wykonywania uderzeń, a często również prowadzenia części sił działań opóźniających. Wojska znajdujące się w głębi obrony wykorzystuje się do rozbicia przeciwnika.

Obrona rejonu zorientowana jest przede wszystkim na utrzymanie rejonów i rubieży, a jej prowadzenie zaleca się w terenie trudnodostępnym, na przeszkodach wodnych i w rejonach zurbanizowanych. Stosując tę formę obrony nie można rozbić przeciwnika.

Innym rodzajem walki są **działania opóźniające**. Prowadzi się je w celu:

- zyskania na czasie i opóźnienia przemieszczania się przeciwnika;
- ustalenia kierunku głównego uderzenia i zamiaru przeciwnika;
- wyprowadzenia wojsk zagrożonych zniszczeniem;

a przede wszystkim

- skierowania przeciwnika w określony rejon i zadania mu strat.

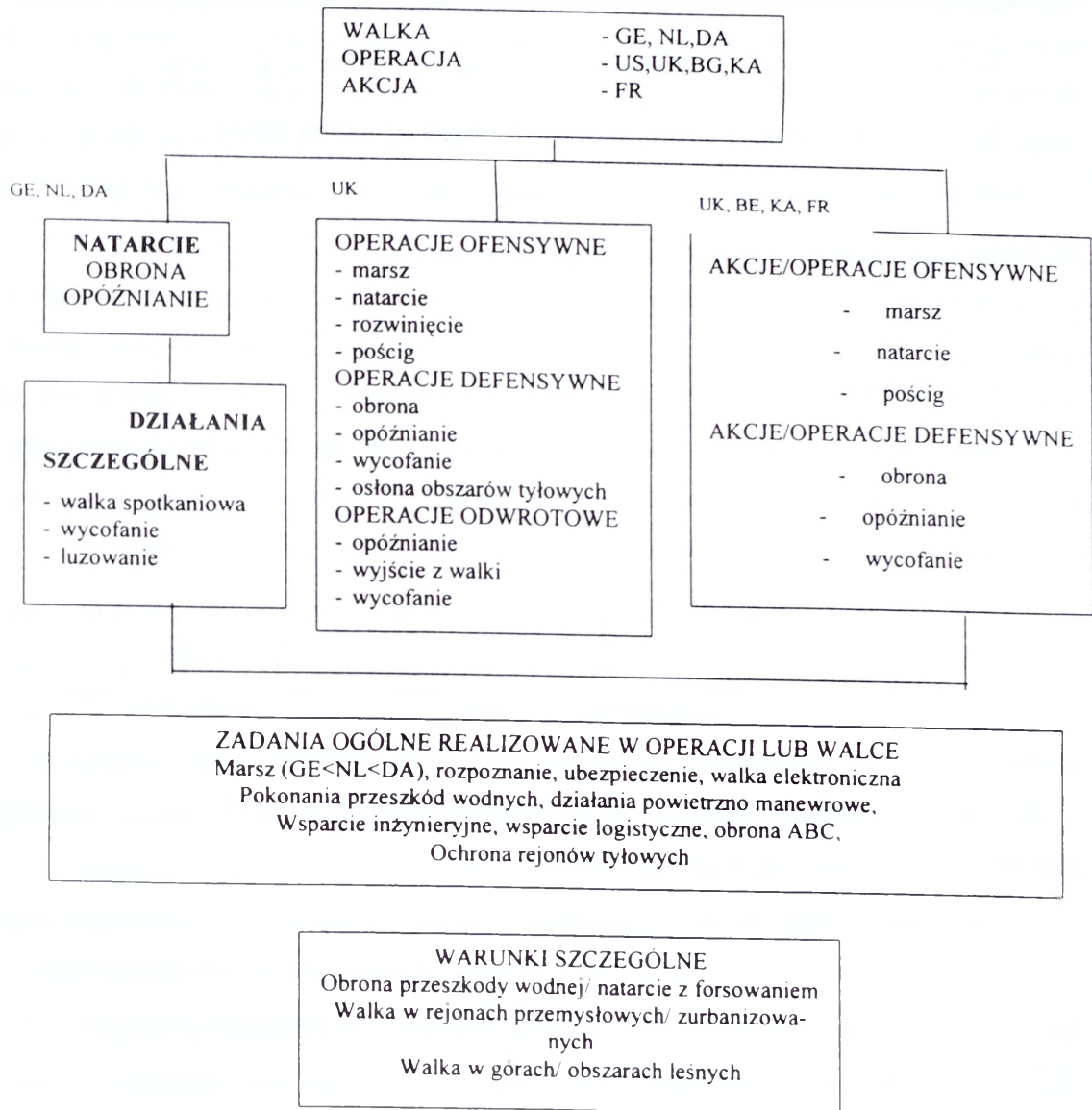
Przedstawione wcześniej zróżnicowane podejście do działań opóźniających, czyli traktowanie ich jako rodzaju walki lub też tylko formy działań obronnych, zdaje się wynikać z przypisywanego im celu, a zwłaszcza stopnia udziału w uzyskaniu rozstrzygnięcia.

W obecnych warunkach główny wysiłek operacji nie jest ukierunkowany na utrzymanie ważnych rejonów, lecz raczej na rozbicie sił przeciwnika. Działania opóźniające zyskują więc nowy wymiar, zmienia się ich cel. O ile wcześniej miały one doprowadzić do opóźnienia uderzenia na przedni skraj obrony, to obecnie prowadzone być mają w celu związania przeciwnika licznymi, skoordynowanymi, wyczerpującymi starciami prowadzonymi z uwzględnieniem idei rozegrania kolejnego etapu bitwy.

Ten, kto prowadzi działania opóźniające, ma odnaleźć przeciwnika i skierować go tam, gdzie można zadać mu decydujący cios i rozbić go. Zyskanie czasu i utrzymanie rejonów staje się podrzędnym celem taktycznym. Wartość nadrzędną ma przejęcie inicjatywy i zniszczenie przeciwnika.

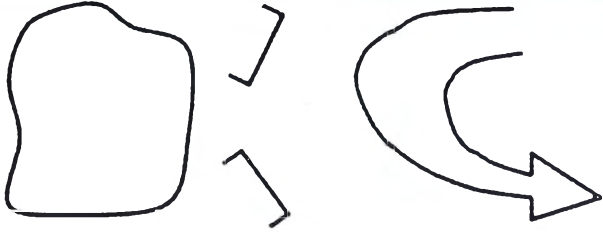
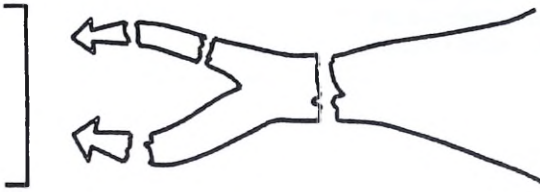
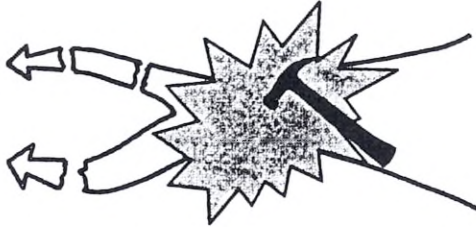
Działania opóźniające nie powinny więc być traktowane wyłącznie jako etap poprzedzający obronę. Dlatego też w FM 100-5 możemy znaleźć zapis, że działania opóźniające kończą się z chwilą zatrzymania natarcia przeciwnika.

Ogólnie można powiedzieć, że działania opóźniające charakteryzują się dążeniem do jak najwcześniejszego przejęcia inicjatywy, uzyskania swobody działania stosunkowo małymi siłami. Przyczyniają się więc one do uzyskania rozstrzygnięcia.

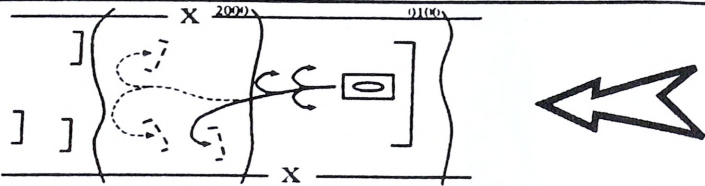
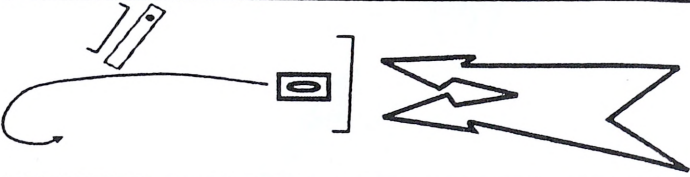

Opr. M. Wiatr, R. Kwečka

Rys. 1.

<p>Utrzymanie określonego obszaru</p>	
<p>Załamanie natarcia przeciwnika</p>	
<p>Zniszczenie lub rozbicie nacierającego zgrupowania</p>	

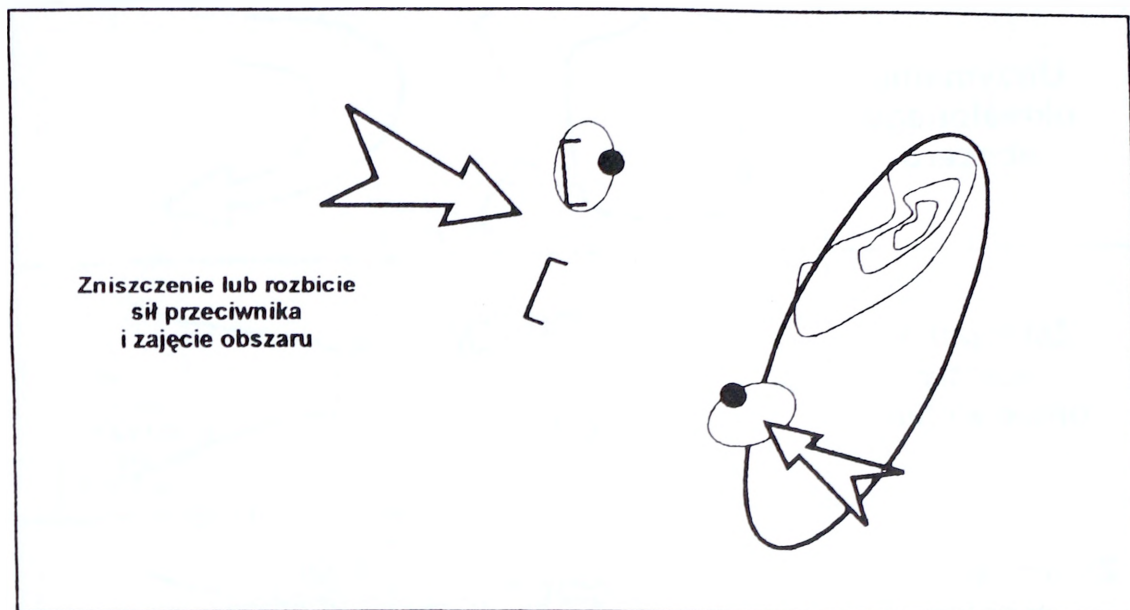
Opr. M. Wiatr, R. Kwečka

Rys. 2. Cel obrony

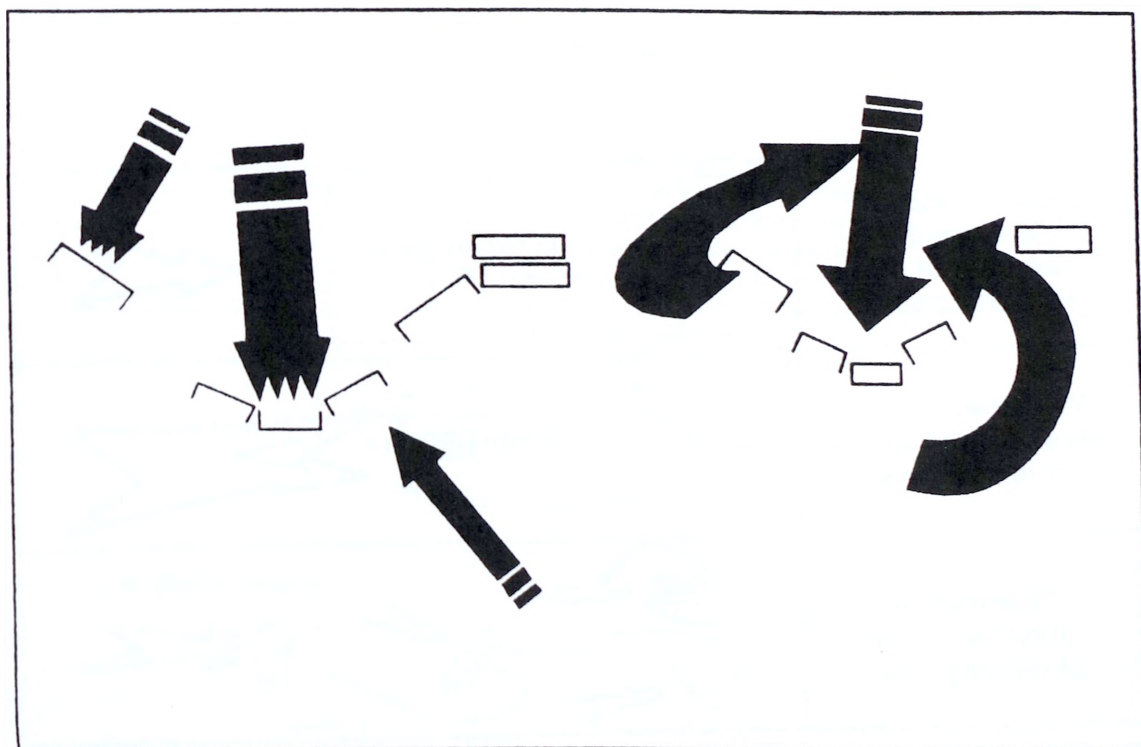
<p>Zyskanie czasu, stworzenie warunków do innych działań</p>	
<p>Wyprowadzenie wojsk zagrożonych zniszczeniem</p>	
<p>Skierowanie przeciwnika w określony rejon</p>	

Opr. M. Wiatr, R. Kwečka

Rys. 3. Cel działań opóźniających

Opr. M. Wiatr, R. Kwečka

Rys. 4. Cel natarcia

Opr. M. Wiatr, R. Kwečka

Rys. 5. Uderzenie czołowe i na skrzydła

<p>Odrzucenie sił przeciwnika</p>	
<p>Zajęcie kluczowe rejonu</p>	
<p>Rozpoznanie</p>	
<p>Mylenie</p>	
<p>Odciążenie, odblokowanie własnych sił</p>	

Opr. M. Wiatr. R. Kwečka

Rys. 6. Natarcie o ograniczonym celu

Literatura:

Bolt W., Jablonski D.: Tactics and the Operational Level of War, „Military Review” 1987, nr 2.

Denkschriften zu Fragen der operativen Führung, Bonn 1987.

Field Manual FM 100-5 „Operations”, Washington 1993.

Gerhardus M., Knabe W., Seifert H.: Eine neue Taktik braucht das Heer, „Truppenpraxis” 1993, nr 4.

Gerhardus M., Knabe W., Seifert H.: Verzögerung sui generis, „Truppenpraxis” 1993, nr 5.

Glorius R.: Lenken, Stellen, Schlagen, „Truppenpraxis” 1991, nr 2.

HDv 100/100. Truppenführung – Entwurf, Bonn 1997.

Land Force Tactical Doktrine ATP-35 (B).

Regulamin działań wojsk lądowych, Warszawa 1999.

Wiatr M.: Związki taktyczne i operacyjne Bundeswehry w działaniach bojowych. AON Warszawa 1993.

ROZPOZNANIE W DZIAŁANIACH TAKTYCZNYCH WOJSK LĄDOWYCH W ASPEKCIE INTEGRACJI Z NATO

Włączenie Polski w struktury Sojuszu Północnoatlantyckiego wymaga nie tylko szybkiego wdrożenia procedur pracy sztabowych komórek rozpoznawczych ale przede wszystkim dostosowania ich funkcji i zadań do adekwatnych rozwiązań występujących u zachodnich sojuszników. Nie ma wygranej walki bez właściwie funkcjonującego systemu rozpoznania. Rozpoznanie bowiem prowadzone jest nie tylko w walce, ale również przed walką i po jej zakończeniu. Zabezpieczenie procesu informacyjnego sztabów i dowódców to zasadnicze zadanie systemu rozpoznania. Żadna armia nie odniesie zwycięstwa jeśli nie pozna przeciwnika i terenu – tą opinię podzielają zarówno teoretycy jak i praktycy – wielcy wodzowie starożytni i współcześni. Podstawą planowania działań rozpoznawczych pozostaje jednak decyzja dowódcy taktycznego. W zależności bowiem od charakteru przyszłych działań taktycznych i sposobu rozegrania walki, skonstruowany będzie system rozpoznania taktycznego. Potrzeby informacyjne dowódcy będą determinować charakter działań rozpoznawczych. Stąd też w regulaminie ATP-35(B) znalazł się zapis iż „rozpoznanie to funkcja dowodzenia” a więc efekt podejmowanych przez dowódcę decyzji.

Szerokie jest spektrum problematyki integracji w obszarze rozpoznania, począwszy od podporządkowania jednostek rozpoznawczych, poprzez ich struktury organizacyjne i wyposażenie, a na bojowych dokumentach rozpoznawczych skończywszy. Jak w każdej dziedzinie tak i rozpoznaniu są określone priorytety. Do najważniejszych zadań należy osiągnięcie kompatybilności w obsadzie etatowej komórek rozpoznawczych. Brak jest do chwili obecnej specjalistycznych zespołów funkcjonalnych w zakresie oceny zagrożenia lądowego i powietrznego, opracowania danych o terenie i pogodzie, przygotowania przedsięwzięć o charakterze dezinformacyjnym, kontrwywiadowczym oraz z obszaru bezpieczeństwa działań rozpoznawczych. Doraznie tworzone¹ są również komórki rozpoznania rodzajów wojsk, w tym szczególnie rozpoznania powietrznego i elektronicznego. Nie rozwiązany problemem pozostaje praca dwuzmianowa na głównym i zapasowym stanowisku dowodzenia. Drugi co do ważno-

---

¹ Tylko w czasie ćwiczeń dowódczo-sztabowych w składzie przetożonego.

ści priorytet interoperacyjności w działaniach rozpoznawczych to jednolite bojowe dokumenty rozpoznawcze. Szczególnie istotne jest tu zrozumienie problematyki odmienności rozpoznania, jego specyficznej funkcji na polu walki, stąd też konieczność stawiania zadań w zakresie rozpoznania wszystkim elementom ugrupowania bojowego, oczywiście każdemu na miarę jego możliwości.

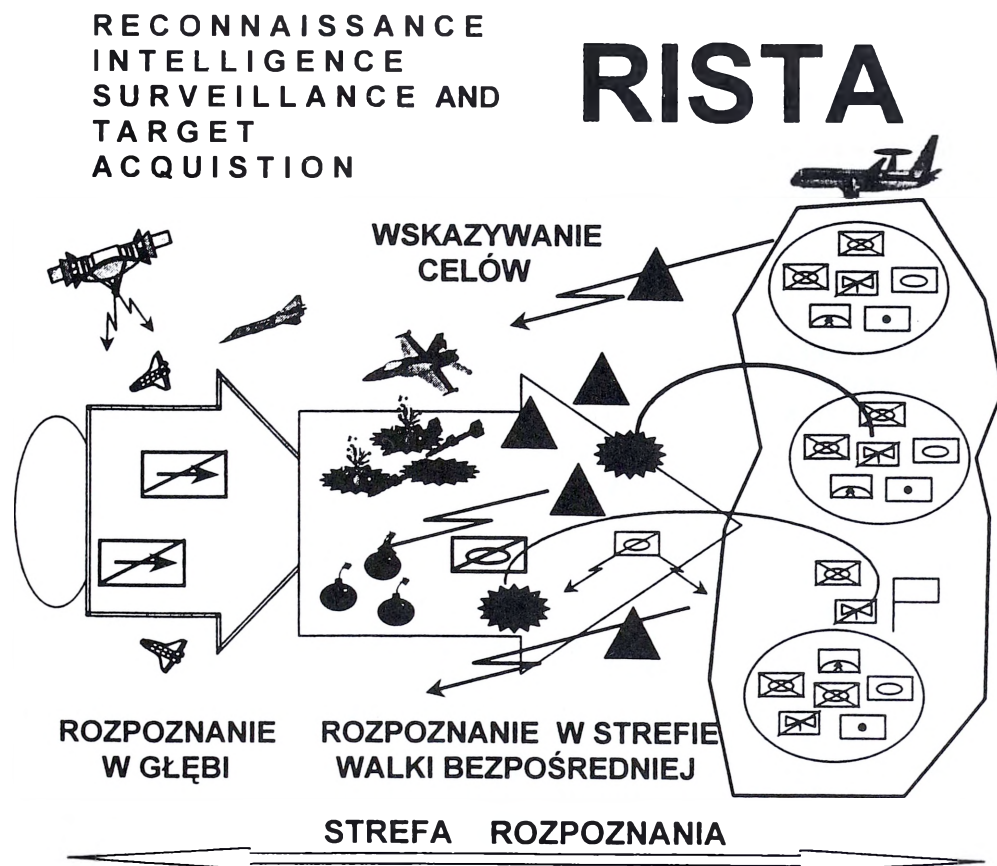
Struktura aneksu „Rozpoznanie” jak i innych dokumentów musi być zgodna z porozumieniem standaryzacyjnym (STANAG 2014), bowiem tylko poprzez właściwie opracowane dokumenty kierowania rozpoznaniem możliwe jest terminowe przekazanie zadań do wykonawców i zainicjowanie we właściwym terminie procesu pozyskiwania informacji o przeciwniku i terenie. Kolejny, trzeci w kolejności, priorytet integracji to jednolity i jasny proces dowodzenia ze wskazaniem miejsca i roli komórki rozpoznawczej w całości pracy sztabu. Kiedy oraz w jakiej kolejności powinny być dostarczone określone informacje do konkretnych adresatów. Inne bowiem zapotrzebowanie na informacje napływnie np.; od dowódcy artylerii, a inne od komórki logistycznej. Informacje te będą się różnić nie tylko stopniem szczegółowości ale i poziomem dokładności danych.

Na potrzeby rozpoznania w wojskach lądowych taktyczny system rozpoznania dysponuje elektronicznymi i osobowymi elementami rozpoznania ogólnowojskowego i specjalistycznego. Samodzielność działań poszczególnych zgrupowań taktycznych wymusza również w pionie rozpoznania usamodzielnienie pododdziałów i swobodę działania elementów rozpoznawczych.

Tworzenie wielozadaniowych modułowych komponentów rozpoznania pozwoli dowódcom taktycznym na swobodne dysponowanie posiadanym potencjałem zgodnie z przyjętym wariantem działania. Jednakże w chwili obecnej typowy element rozpoznawczy organizowany na bazie plutonu rozpoznawczego nie ma szerokiej oferty dla dowódcy taktycznego. Brak jest w strukturze modułu rozpoznawczego zarówno środków elektronicznego rozpoznania jak i utajnionych systemów przekazywania danych. Stąd też jedynie bezpośrednia obserwacja poszczególnych obiektów przeciwnika może stanowić efektywne źródło informacji.

Dynamika prowadzonych działań taktycznych, wzajemne przenikanie się różnych rodzajów walki wskazuje, że dotychczasowy system rozpoznania musi być elastycznym narzędziem w ręku dowódcy taktycznego. Szczególnie konieczne jest to w czasie prowadzenia walki w specyficznym środowisku: lasy, góry, obszary zurbanizowane, wówczas dopiero konieczność dysponowania sumarycznym składem różnych źródeł pozyskiwania informacji pozwala na swobodę działania, umożliwia narzucenie przeciwnikowi swojej woli i w konsekwencji prowadzi do zwycięstwa.

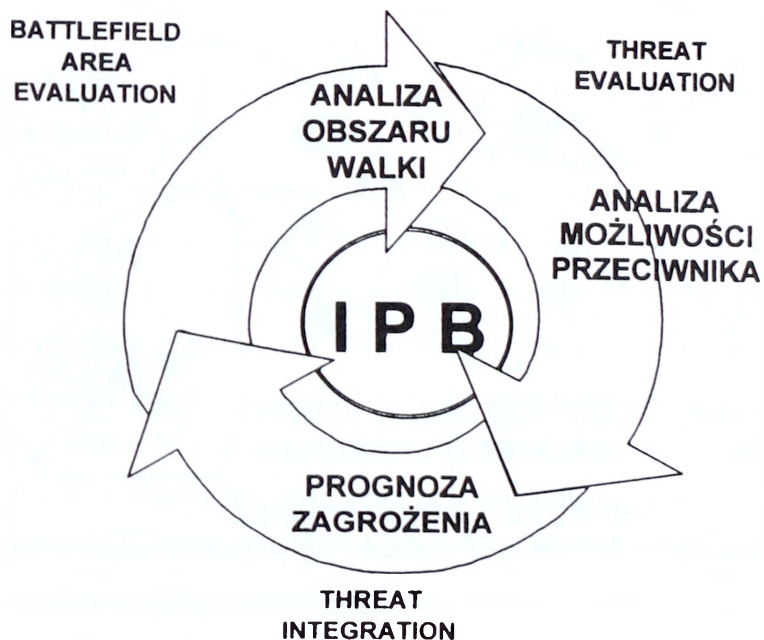
W zależności od szczebla taktycznego, różny jest dostęp do informacji rozpoznawczych, w armiach zachodnich samodzielność pionu rozpoznania rozpoczyna się już na szczeblu batalionu, tymczasem w naszej armii plutony rozpoznawcze w batalionach to marzenie niejednego dowódcy taktycznego. Ten ewidentny brak etatowych komórek rozpoznawczych daje o sobie znać nie tylko w czasie walki, ale również co raz częściej w trakcie misji pokojowych, gdzie napływające do batalionu informacje nie są właściwie wykorzystywane między innymi z braku odpowiedniej komórki specjalistycznej. Daleko również od ideału odbiega system rozpoznania obejmujący swoim zasięgiem zintegrowane elementy rozpoznawcze rozpoznania ogólnowojskowego i specjalistycznego. W armiach NATO wprowadzany i doskonalony jest system RISTA, który obejmuje synchronizację działań wszystkich dostępnych dowódcy sił i środków rozpoznania od strefy zainteresowania określonej jednostki poprzez strefę odpowiedzialności a na strefie działania kończąc.

Zgodnie z zasadami systemu, każda jednostka bojowa posiada siły i środki umożliwiające nadzorowanie i rozpoznanie przeciwnika równorzędnego szczebla organizacyjnego. W praktyce oznacza to, że związek taktyczny może prowadzić rozpoznanie na całym obszarze działania związku taktycznego potencjalnego przeciwnika. W tym celu w strukturze rozpoznania występują pododdziały rozpoznania elektronicznego, powietrznego, pancernego i specjalnego, zdolne podjąć skuteczne działania rozpoznawcze zarówno na potrzeby ognia jak i wypracowania decyzji. Wraz ze wzrostem ilości elementów ugrupowania bojowego w strefie walki bezpośredniej wzrasta ilość sił i środków jakimi dysponuje dowódca taktyczny.

Wszystko po to, aby skutecznie prowadzić walkę ogniową, zapewnić swobodę manewru, właściwie wykorzystać odwody i skupić punkt ciężkości walki w miejscu i czasie zaskakującym przeciwnika. Jednakże przy działaniu wspólnym – kooperacji pozytywnej – nie zapomina się także o samodzielności poszczególnych podsystemów, szczególnie istotne jest to w przypadku artylerii, lotnictwa, obrony przeciwlotniczej, a więc tych komponentów, które stanowią o wsparciu ogniowym walczących jednostek pancernych i zmechanizowanych.

Modelowym przykładem kompatybilności w zakresie rozpoznania jest zastosowanie w pracy komórki rozpoznawczej procesu Informacyjnego Przygotowania Pola walki (IPB). Celem informacyjnego przygotowania pola walki /IPPW – intelligence preparation of the battlefield - IPB/ jest opracowanie możliwych wariantów działania przeciwnika w aktualnych warunkach terenowych i atmosferycznych.

Proces ten realizowany jest na wszystkich szczeblach dowodzenia i obejmuje trzy zasadnicze elementy: ocenę obszaru walki, analizę możliwości bojowych przeciwnika oraz prognozę zagrożenia. Zakres realizacji procesu IPPW uwarunkowany bywa czasem operacyjnym jakim dysponują jednostki bojowe i ich sztaby oraz szczeblem dowodzenia. Zasadniczo można stwierdzić, iż w związku taktycznym proces informacyjnego przygotowania pola walki ma charakter ciągły. Natomiast w brygadzie i batalionie poszczególne etapy łączone są w całość według potrzeb i możliwości określonego sztabu. Cały proces informacyjnego przygotowania pola walki, w aspekcie strukturalnym, obejmuje dwie zasadnicze części. Pierwsza to gromadzenie i przetwarzanie posiadanych danych o terenie i przeciwniku. Druga to praktyczne wykorzystanie posiadanych informacji do oceny terenu w obszarze działania i określenie zagrożeń w aspekcie potencjalnych możliwości rozpatrywanego przeciwnika.

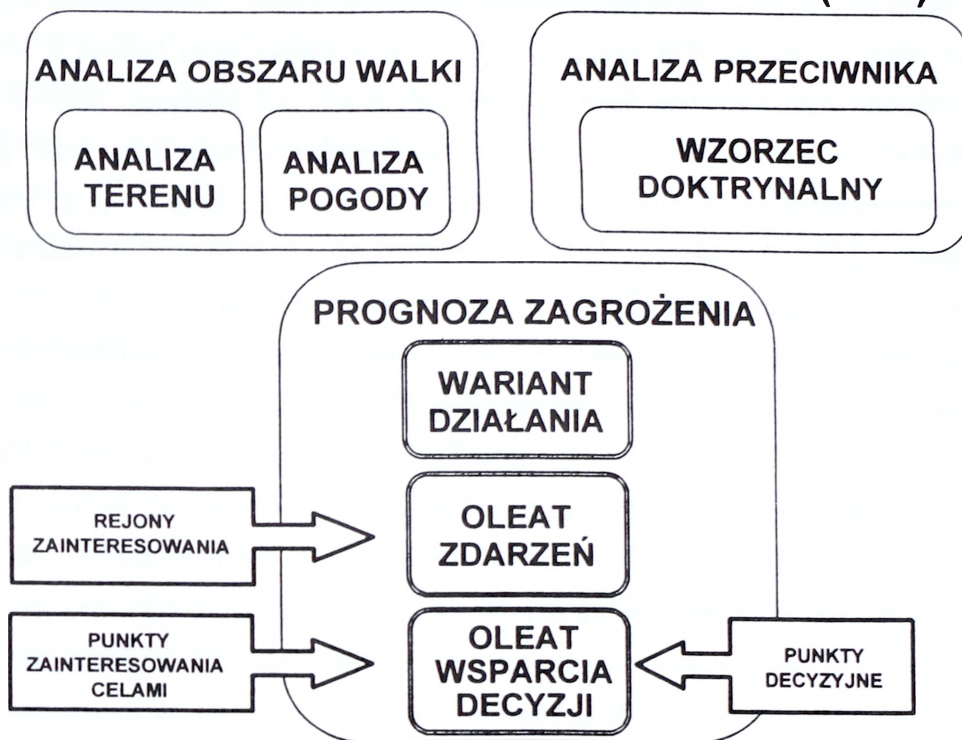
Współczesne pole walki musi być analizowane w wymiarze powietrzno-ładowym. W zasadzie, rozważane podczas prowadzenia działań i uwytatniane w procesie IPPW są - szerokość i głębokość pola walki, a więc czynniki typowo lądowe. Jednak - wzrastające zagrożenie ze strony lotnictwa przeciwnika, jego działań aeromobilnych i sił specjalnych, wymusiło konieczność postrzegania pola walki w wymiarze powietrznym. Oficer G-2 jako koordynator IPPW musi w dużym stopniu polegać na opinii oficerów specjalistów obrony powietrznej, artylerii, saperów, lotnictwa czy też walki elektronicznej. Każdy z oficerów sztabu, indywidualnie, zobowiązany jest do dokonania przeglądu danego terenu i rozważenia jego potencjalnego wpływu na działania w poszczególnych obszarach, każdy z nich może wnieść swój udział do procesu analizy terenu poprzez umożliwienie w toku pracy sztabu wykorzystania swojej specjalistycznej wiedzy.

Z praktycznego punktu widzenia istotne jest aby cały sztab aktywnie uczestniczył w procesie oceny zagrożenia lądowego i powietrznego. Z powyższego wynika, że omawiany proces stanowi podstawę dla dowódcy taktycznego w zakresie przeciwdziałania zamiarom przeciwnika, oraz umożliwia wsparcie podjętej decyzji poprzez racjonalne wykorzystanie posiadanego potencjału bojowego. Tak więc pion rozpoznania podpowiada dowódcy gdzie, kiedy i jakimi siłami należy obniżyć możliwości bojowe przeciwnika, jak tworzyć pozorny obraz pola bitwy, aby wprowadzić przeciwnika w błąd a także w których etapach walki niszczyć jego elementy ugrupowania bojowego.

W aspekcie działań w specyficznym środowisku pola walki szczególnego znaczenia nabiera ocena terenu – obszaru walki. Wnikliwa analiza terenu zawsze we wszelkich działaniach bojowych odgrywała i nadal mimo rozwoju środków transportu będzie odgrywać za-

sadniczą rolę. Właściwie dobrane i wykorzystane warunki terenu pozwalają zniwelować przewagę ilościową i jakościową przeciwnika².

STRUKTURA PROCESU IPPW (IPB)

Analiza terenu realizowana przez wyspecjalizowane komórki sztabowe ma na celu określenie tych właściwości, które w sposób istotny wpływają na prowadzenie walki. W krajach NATO istnieją już wyspecjalizowane komputerowe systemy wspomagające proces wartościowania terenu pod względem taktyczno-ogniowym. Natomiast na szczeblu związku taktycznego znajduje się zespół oficerów odpowiednio przygotowanych do prowadzenia oceny terenu i określenia jego wpływu na działania wojsk. Na szczeblach niższych problem wykorzystania terenu jest rozpatrywany przez oficerów wojsk inżynieryjnych przy współudziale oficerów operacyjnych. Przygotowana „Oleata przeszkód terenowych” powinna w pełnym, wymaganym do pojęcia decyzji zakresie oddawać właściwości i specyfikę obszaru działania.

² Konflikt w Czeczenii, wojna w byłej Jugosławii.

Oceny terenu dokonuje się z jednakową wnikliwością po stronie własnej jak i przeciwnika. Utrzymanie i wykorzystanie dogodnych do prowadzenia walki obszarów terenu od wieków stanowiło istotną zasadę prowadzenia walki „pozwól by teren walczył za ciebie” – głosił Sun Tzy. Zapewnienie przewagi nad przeciwnikiem poprzez pozbawienie go możliwości manewru stanowi cel działania niejednego dowódcy. Aby właściwie wykorzystać warunki obszaru działań bojowych, koniecznym wydaje się wcześniejsze wyodrębnienie w jego strukturze tych rejonów, które kontrolowane i bronione niewielkimi siłami pozwolą skoncentrować wojska do decydującego uderzenia w wybranym przez dowódcę, a nieoczekiwanym przez przeciwnika, miejscu i czasie. Uzyskanie zaskoczenia w skali taktycznej jest bowiem możliwe jedynie przy właściwym zastosowaniu manewru wojskami i ogniem.

Z przedstawionej powyżej problematyki związanej z osiągnięciem interoperacyjności w rozpoznaniu wynika, że działalność służbowa komórek rozpoznawczych mimo wielu trudności wspiera proces decyzyjny i umożliwia wdrożenie do realizacji zamiaru dowódcy. Przez pryzmat procesu informacyjnego przygotowania pola walki wskazana została rola rozpoznania w działaniach taktycznych wojsk lądowych. Rozpoznanie jako struktura funkcjonalna w całym systemie walki zbrojnej będzie modyfikowane stosownie do potrzeb przyszłego pola walki. Obok lekkich patroli rozpoznawczych muszą być wprowadzane jednostki ciężkie - bojowe do prowadzenia walki osłonowej i wiązania sił przeciwnika. Równocześnie doskonalić należy w działaniach rozpoznawczych podstawowe moduły - plutony rozpoznania, które stanowią o efektywności działań taktycznych na najniższych szczeblach dowodzenia.

*Mjr dr Ryszard CHROBAK
Katedra taktyki ogólnej
WWL AON*

PRZEMIESZCZANIE SZ RP W ASPEKTCIE INTEROPERACYJNOŚCI Z SOJUSZNIKAMI W NATO

Koncepcja prowadzenia działań zbrojnych na obszarze kraju wynikająca z naszej doktryny jak i interoperacyjności w ramach NATO, zmusza nas do innego spojrzenia na ewentualne wykorzystanie ZT i oddziałów w ramach ewentualnej operacji obronnej. Złożona koncepcja obrony własnego terytorium w zderzeniu z możliwościami, zrestrukturyzowanych sił zbrojnych, wskazują na to, że różnorodne zadania wykonywane będą przez całą gamę sił i środków układu militarnego i pozamilitarnego. Z powyższego wynika, że wojska lądowe muszą być przygotowane do działania na kilku kierunkach operacyjnych, toteż oddziały i ZT poszczególnych korpusów (OW) muszą być przygotowane do realizacji zadań w różnych rejonach kraju jak również poza granicami. Nieodzowne jest więc należyte przygotowanie jednostek i ich dowództw do organizowania i wykonania przemieszczeń, zarówno w okresie zagrożenia jak i po rozpoczęciu konfliktu zbrojnego.

Przemieszczenia te wykonywane są w formie marszów i przewozów stanowiących cały ciąg nawzajem uzupełniających i wynikających z siebie procesów, a nade wszystko są walką, walką z czasem, terenem, ludźmi i sprzętem, a nade wszystko walką z przeciwnikiem w aspekcie działań zbrojnych..

1. MARSZ

Dla właściwego zrozumienia i interpretowania problematyki marszu celowym jawi się dokonanie analizy natowskich dokumentów normatywnych i porównania treści tam zawartych z zapisami zawartymi w dokumentach obowiązujących dotychczas w SZ RP.

Według poglądów obowiązujących w polskiej myśli wojskowej marsz jest organizowanym przemieszczaniem wojsk na własnych środkach transportu do wyznaczonego rejonu lub na rubież walki, z zachowaniem zdolności do wykonania zadań bojowych. Wykonuje się go w kolumnach, najczęściej po istniejących drogach.

Niekiedy marsz wykonywany jest także po doraźnie przygotowanych drogach na przełaj. Niezależnie jednak od stanu i charakteru drożni marsz jest takim rodzajem ruchu wojsk.

podczas którego wojska zachowują zdolność bojową; są stale w gotowości do podjęcia natchmiastowej walki.¹

Regulamin Bundeswehry nie precyzuje definicji marszu lub też szerzej pojętego przemieszczenia. Krótko stwierdza się tam, że wojska muszą być zdolne do szybkiego i sprawnego przegrupowania się. Dowództwa i wojska powinny dążyć do utrzymania ciągłości marszu i osiągnięcia jego celu. *Celem marszu zaś jest przemieszczenie wojsk do rejonu działania.*²

Dokładne przygotowanie marszu i szybkie dostosowanie się do zaistniałej sytuacji pozwala na uniknięcie zakłóceń i opóźnień. Uniknięcie niespodziewanych sytuacji podczas przemieszczania, upatrują w dokładnym jego zaplanowaniu i przygotowaniu, poprzez m.in. wcześniejsze rozpoznanie i rekonesans, właściwe ugrupowanie marszowe, ubezpieczenie marszu, regulacja i nadzorowanie ruchu, odpowiedni stopień gotowości bojowej oraz zapewnienie łączności i zaopatrzenia.³

W zależności od warunków przegrupowania, środków transportu i wybranego sposobu przemieszczenia, marsze dzielą się na: administracyjne i taktyczne.

Marsz administracyjny organizuje się w tych przypadkach, kiedy bezpośrednie spotkanie z przeciwnikiem lądowym jest mało prawdopodobne lub wykluczone. Marsz taktyczny organizuje się i wykonuje w warunkach przewidywania boju spotkaniowego. Dlatego szczególną uwagę zwraca się na przyjęcie takiego ugrupowania marszowego, które zapewni szybkie rozśrodkowanie pododdziałów, a w razie spotkania z przeciwnikiem - przyjęcie we właściwym czasie odpowiedniego ugrupowania bojowego w celu podjęcia walki. Marsz może być wykonywany w dzień lub w nocy - w zależności od zadania, uderzeniowych możliwości przeciwnika, pory roku oraz warunków meteorologicznych. Jeżeli przeciwnik ma przewagę w powietrzu, zaleca się, aby marsz był wykonywany tylko w nocy, przy ścisłym przestrzeganiu zasad maskowania.

Podobnie jak w armii niemieckiej w regulaminie obowiązującym w armii amerykańskiej trudno doszukiwać się samej definicji marszu jednak nie znaczy to wcale, iż problematyka ta została pominięta.

---

¹ Por. Regulamin Działań Taktycznych Wojsk Lądowych, Część I, s. 56.

² Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDv 100/100 s. 54.

³ Regulamin wojsk lądowych Bundeswehry, op. cit. s. 113.

Według tego periodyku oddziały i pododdziały wojsk lądowych mogą wykonywać marsz w celu przegrupowania do nakazanego rejonu, z jednoczesnym zachowaniem zdolności bojowej do natychmiastowego rozpoczęcia walki.

Przytoczone wyżej poglądy na marsz dotyczą problemu widzianego od strony tylko dwu najważniejszych armii państw członkowskich NATO. Każde z państw sojuszniczych posiada własne *regulaminy walki* i działając samodzielnie postanowienia ich będzie przestrzegało i wykorzystywało. Wspólne działania, wymagać będą jednak tworzenia formacji wielonarodowych. Działania w takich warunkach będą wymagać wysokiego stopnia zdolności do wspólnego działania w tym i wykonywania marszów. Pozostają jednak znaczące różnicowania pomiędzy wojskami lądowymi Sojuszu szczególnie w zakresie organizacji i wyposażenia. Dlatego istotnym jest aby wojska te rozumiały wspólne zasady walki lądowej i aby stosowano te same zasady użycia wojsk lądowych w działaniach taktycznych.

Najważniejsze kwestie reguluje ATP-35(B) powstał, aby zapewnić powszechne zrozumienie i jednakowe podejście do problemu ujednoczenia zasad działań taktycznych wojsk lądowych. W regulaminie tym uwypukla się zasady użycia wojsk we wspólnych działaniach na szczeblu brygady i powyżej, wspólnych w odniesieniu do państw, które ratyfikowały STANAG obejmujący sobą niniejszy regulamin.

Analiza wspomnianego dokumentu ukazuje, że również w nim wzorem wcześniej omawianych nie definiuje się terminu marsz a ponadto jest on często używany zamiennie z terminem przegrupowanie. Sama problematyka omawianego przedsięwzięcia potraktowana jest dość lapidarnie i w sposób jednoznaczny.

Mając na względzie przytoczone wyżej poglądy oraz nasze uwarunkowania z jednej strony jak i perspektywę wspólnego działania z armiami sojuszniczymi NATO z drugiej można wyciągnąć następujące konstatacje:

Wojska Lądowe muszą być zdolne do szybkiego i sprawnego przemieszczania we wszystkich okresach funkcjonowania państwa (pokój, kryzys, wojna). Służące temu przedsięwzięcia muszą być zaplanowane i przygotowane dla wszystkich szczebli organizacyjnych. Głównym sposobem przemieszczania się wojsk na obszarze kraju oraz w strefie bezpośrednich działań bojowych jest marsz na autonomicznych środkach transportu.

Marsz to zorganizowane przemieszczanie wojsk na autonomicznych środkach transportu w celu wejścia do walki lub poprawy położenia w stosunku do przeciwnika, z zadaniem wykonania tych przedsięwzięć w określonym czasie, z zachowaniem zdolności bojowej oraz skrycie. Marsz organizowany wg wyżej wyszczególnionego celu oraz wykonywany w warunkach zagrożenia ze strony przeciwnika nazywamy marszem taktycznym.

Marsz organizowany w okresie pokoju gdzie głównymi determinantami są: czas bezpieczeństwa i koszty tego przedsięwzięcia - nazywany jest marszem administracyjnym. Celem marszu administracyjnego jest zmiana rejonu dyslokacji lub zajęcia podstaw wyjściowych do ćwiczeń. Organizowany jest i prowadzony bez zagrożenia działania strony przeciwnej.

1.1. Warunki wykonywania marszu

Dzięki nowoczesnym systemom oraz środkom rozpoznania i rażenia, a także ze względu na przewidywany charakter działań powietrzno-lądowych, możliwe będzie oddziaływanie przeciwnika na dużą głębokość i wykonywanie precyzyjnych uderzeń zarówno na maszerujące wojska, jak i newralgiczne elementy systemu komunikacyjnego. Oprócz nowoczesnych systemów uzbrojenia, potencjalny agresor dysponował będzie siłami zdolnymi do działania na naszym terytorium, przez co zagrożone będą ciągle drogi marszu jak i rejonu ześrodkowania. Celem przemieszczenia będzie więc nie tylko umiejętne zbliżenie się do przeciwnika i przyjęcie odpowiedniego ugrupowania, ale także uniknięcie niespodziewanych uderzeń i ograniczenie ewentualnych strat.

Analiza treści przytoczonych dokumentów natowskich jako obowiązujących u nas pozwala stwierdzić, że marsz powinien być wykonywany w sposób rozśrodkowany, skrycie i szybko, z zasady w nocy lub w innych warunkach ograniczonej widoczności. Oczywiście w razie potrzeby, zwłaszcza w czasie prowadzenia działań taktycznych w strefie tylowej wojsk własnych, może być wykonywany także w dzień.

Jak wcześniej wskazano celem marszu jest osiągnięcie przez wojska nakazanego rejonu lub rubieży w odpowiednim czasie i pełnej gotowości do prowadzenia walki. Marsz podporządkowany jest stworzeniu w odpowiednim miejscu i czasie przewagi, uzyskaniu zaskoczenia i przejęciu inicjatywy.

W zależności od kierunku przemieszczania, w stosunku do rubieży styczności z przeciwnikiem, marsze dzielimy na:

- dofrontowe (czołowe);
- rokadowe (boczne, rokadowy);
- odfrontowe.

Z uwagi na warunki wykonywania możemy wyodrębnić marsze:

- przed wybuchem wojny (w okresie zagrożenia wojennego);
- w początkowym okresie wojny;
- w toku trwania działań wojennych.

Niektórzy teoretycy naszej myśli wojskowej obok w/w warunków dostrzegają jeszcze szereg innych uwarunkowań determinujących marsz, a zatem może być on wykonywany:

- na małe lub duże odległości;
- przy intensywnym oddziaływaniu przeciwnika lub przy jego zagrożeniu.
- po drogach o dobrej nawierzchni lub jej złym stanie;
- na różną odległość;
- w warunkach dobrej lub ograniczonej widoczności;
- przy pełnym zabezpieczeniu /siły układu pozamilitarnego/ jego wykonania lub ograniczonych, a nawet braku takich świadczeń przez przełożonego.⁴

Najdogodniejsze warunki istnieć będą do wykonania marszu administracyjnego. Ruch wojsk skoordynowany będzie wówczas zgodnie z centralnym planem przegrupowania operacyjnego sił zbrojnych. Do zabezpieczenia marszu zaangażowane zostaną zarówno siły układu militarnego jak i układu niemilitarnego. W tych warunkach marsz przebiegać powinien bez większych zakłóceń i zgodnie z planem.

Dużo bardziej skomplikowane będą warunki marszu taktycznego w okresie zagrożenia wojną lub konfliktem zbrojnym. Jednak maszerujące wojska będą miały tak jak i w czasie pokoju możliwość wykorzystania całego systemu zabezpieczającego przemieszczenie, jak i w pełni wykorzystają infrastrukturę cywilną i wojskową przeznaczoną do sprawnego i planowego przemieszczenia się wojsk. Maszerujące wojska wkomponowane zostaną w plan przedsięwzięć zmierzających do wzmocnienia lub poprawy bezpieczeństwa na określonym kierunku operacyjnym lub granicy z danym państwem. Marsz wykonywany w ramach maskowania operacyjnego może być ukierunkowany na przeciwdziałanie niekorzystnemu rozwojowi sytuacji. Nie należy wykluczyć i tego, że marsz w okresie narastania napięcia może być postrzegany w kategoriach czynnika hamującego określone zapędy potencjalnego agresora.

W warunkach zagrożenia wojennego oddziały mogą wykonywać marsz, z MSD lub z ośrodków szkolenia poligonowego, a także z zapasowych lub zasadniczych rejonów alarmowych oraz rejonów poprawy położenia.

1.2. Planowanie marszów

Regulamin ATP 35(B) w XII podrozdziale traktuje o zasadach planowania i wykonywania przegrupowań (marszów) po drogach w strefie działań bojowych, uważając je za najważniejszy rodzaj przegrupowania, wykonywanego w celu rozwinięcia i dyslokacji wojsk w terenie, w celu wykonania przez nie zadań.

⁴ Z. Scibiorek Marsz dywizji i pułku na obszarze kraju, s. 10.

Zasadnicze treści dotyczące tego przedsięwzięcia są w zasadzie zbieżne z poglądami naszych teoretyków, zaś różnice dotyczą jedynie szczegółowości w podejściu do rozwiązywanych problemów.

Analiza dokumentów natowskich jak i naszych w uogólnieni pozwala na konkluzje, iż gdziekolwiek jest to możliwe, tam do przegrupowywania wojsk powinno być planowanych do wykorzystywanych kilka dróg. Niedostępność dróg dla innych sprzyjać będzie elastyczności wykonywania przemieszczenia, skutecznie ograniczy długość kolumn w marszu, wrażliwość na lotnicze uderzenia przeciwnika i czas przemarszu.

Dyscyplina marszu, rozpatrywana podobnie we wszystkich regulaminach występuje jako istotny czynnik podczas przegrupowania. Wszelkie odstępstwa od określonych dróg i czasu marszu mogą kolidować z innymi przemieszczanymi jednostkami i mogą mieć poważne następstwa w postaci zakłóceń marszu. W wypadku nieoczekiwanego zaburzenia na drodze przemieszczenia, dowódca musi się z nimi bezzwłocznie uporać i stosownie do sytuacji złożyć meldunek.

Przegrupowanie wymaga starannego planowania, szczególnie w odniesieniu do czasu. Wykorzystywana powinna być wszelka dostępna informacja, w tym mapy, dane drogowskazów, szczegóły od odpowiednich organów, głównie ze stanowisk dowodzenia organizacji kierującej przegrupowaniem, a także wiedza tych, którzy są zapoznani z lokalnymi warunkami. Najważniejszymi czynnikami planowania przemieszczenia są:

- zadanie bojowe i koncepcja działań wyższego przełożonego.
- dostępny czas i odległość przegrupowania.
- organizacja ruchu, obejmująca zaangażowane wojska, regulację ruchu i przegrupowania oraz przedsięwzięcia kontrolne.
- zadania następne.
- sytuację przeciwnika, naziemną i powietrzną, w tym zagrożenie bronią masowego rażenia.
- względne stopnie mobilności.
- liczbę dróg lub dostępnych sektorów, lub liczbę i możliwości dostępnych dróg.
- warunki terenowe i pogodę.
- inne przegrupowania, w tym ruch cywilny.
- możliwość obsługi i remontu dróg i innych linii komunikacyjnych.⁵

---

⁵ Regulamin działań taktycznych sił lądowych Atp-35(b) s. 89.

Informacja jako podstawa planowania jest czynnikiem zespajającym wszelkie działania. W każdej sytuacji dowódca musi dbać o zagwarantowanie sobie dopływu informacji, bez której poruszałby się po omacku, nie mając pełnego wyobrażenia o czekających go zdarzeniach. Dowódca pozyskiwać będzie informacje poprzez:

- Terminowe rozpoznanie drogi i miejsca przeznaczenia.
- Powiązania / kontakt z wojskami zajmującymi dany rejon oraz z władzami narodowymi, takimi jak organizacje kierowania przegrupowaniem.
- Pododdziały zwiadowcze, do których wydzielani mogą być saperzy, zespoły obrony przed BMR, zespoły łączności lub żandarmerii wojskowej.

Zadania elementów pozyskujących wiadomości polegać będą na sprawdzeniu dróg mogących zmylić wyznaczoną marszrutę oraz skrzyżowań na punktach kontrolnych.⁶

Plan przegrupowania, zawiera następujące etapy:

- *Przegrupowanie do punktu wyjściowego* - w którym dowódcy jednostek odpowiedzialni są za przegrupowanie swoich jednostek do punktu wyjściowego.
- *Przegrupowanie od punktu wyjściowego do punktu końcowego* - w którym jednostki rozpoczynają przegrupowanie w przydzielonej im kolejności i z nakazaną prędkością.

Priorytety przegrupowania w strefie działań bojowych ustalone są przez odpowiedniego, wyższego przełożonego. Przegrupowania i marszruty oddziału /związku taktycznego będą synchronizowane, koordynowane w celu uniknięcia niepotrzebnych opóźnień, które własne wojska mogłyby napotkać rywalizując o te same drogi marszu.

Na drogach wojskowych, przegrupowania wojskowe posiadają pierwszeństwo przed ruchem cywilnym. Na drogach niewojskowych, przeszkody wynikające z ruchu cywilnego powinny być rozwiązywane wraz lokalną policją lub (...)przez organizację kierującą przegrupowaniem.

Punkt końcowy. Jest to punkt, w którym uprawnienia kierownicze przekazane zostaną wyższemu szczeblowi.⁷

Odpowiedzialność za przemieszczenie jednostek podzielona jest na dwie zasadnicze strefy, gdzie w poszczególnych strefach kształtuje się następująco:

⁶ Tamże, s. 89.

⁷ Regulamin działań taktycznych sił lądowych Atp-35(b), s. 90.

W WYSUNIĘTEJ STREFIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH przegrupowanie zdeterminowane jest jedynie zadaniem bojowym. Odpowiedzialność spoczywa na właściwych dowódcach w koordynacji z lokalnymi władzami, tam gdzie to ma zastosowanie. Mimo to, przegrupowujące się wojska zapewniają sobie własną kontrolę przegrupowania i regulację ruchu.

W TYŁOWEJ STREFIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH plany przegrupowania muszą być skoordynowane pomiędzy dowództwami NATO i narodowymi. Odpowiedzialność spada w dół zgodnie z istniejącymi porozumieniami.⁸ Przegrupowanie kierowane jest w zasadzie przez organizację ds. przegrupowania i kontroli ruchu.

1. Rozkazy do przegrupowania są rozkazami operacyjnymi. Powinny one zawierać:
2. Punkt wyjściowy / punkt końcowy i inne punkty kontrolne / kierownicze.
3. Ugrupowanie (w tym kolejność przemieszczania się pojazdów).
4. Rozśrodkowanie.
5. Drogi marszu i ich odcinki.
6. Czas odblokowania drogi i ograniczenia.
7. Rejony postojów i odpoczynku (w tym rejony tankowania i obsługiwanie).
8. Rejony ześrodkowania i zbiórek.
9. Ograniczenia co do stosowania urządzeń elektronicznych.
10. Wszelką dodatkową informację, dotyczącą organizacji przegrupowania.
11. Obronę przeciwlotniczą w toku przegrupowania.⁹

Podczas przegrupowania oddziału ruch telekomunikacyjny powinien być surowo zabroniony, aby obniżyć niebezpieczeństwo wykrycia wojsk przez przeciwnika. Dlatego relacje łączności i kierowanie przegrupowaniem będą musiały być prowadzone głównie poprzez stosowanie telefonu, pojazdów i śmigłowców

2. PRZEWOZY

Koncepcja wzmocnienia sił NATO odzwierciedla i rozszerza Koncepcję Strategiczną Sojuszu, gdyż określa rolę sił wzmocnienia w przyczynianiu się do zapobiegania konfliktom. zarządzania w sytuacjach kryzysowych i obrony. W ten sposób zapewnia się niezbędne polityczno-wojskowe planowanie i kierowanie siłami wzmocnienia. Uwzględnia się również zmiany zachodzące w uwarunkowaniach bezpieczeństwa, które m.in. zakładają wymaganie elastyczności i mobilności w osiągnięciu nowego stanu wojsk Sojuszu i optymalizowanie wy-

⁸ Regulamin działań taktycznych sił lądowych Atp-35(b) s. 90.

⁹ Tamże s. 90.

korzystania dostępnych zasobów. Zdolność budowania sił w nakazanym czasie i miejscu stała się teraz priorytetowa.

Wzmocnienie, jak jest to zawarte w koncepcji, jest trudnym procesem przemieszczania się sił w obrębie Sojuszu i do dowolnego obszaru w warunkach zagrożenia, w celu podniesienia zdolności bojowej, jako środka zapobiegania konfliktom, zarządzania w sytuacjach kryzysu lub obronie. Jest to wyraźny przyczynek do określania wielonarodowej wysuniętej obecności, lokalnego uzupełnienia sił na miejscu i demonstrowania zdecydowania Sojuszu. I tak jako uzupełnienie bazy mobilizacyjnej i odtwarzania, koncepcja wzmocnienia sił jest środkiem do osiągnięcia niezbędnego poziomu sił.

Elastyczne użycie i rozmieszczenie sił w odpowiednim czasie, jak jest to zawarte w nowej koncepcji wzmocnienia, zależy od efektywnego ich zabezpieczenia opartego na najlepszym wykorzystaniu dostępnych zasobów transportowych.

Planowanie wykorzystania infrastruktury wszystkich państw członkowskich do zabezpieczenia sił wzmocnienia jest jednym z ważniejszych wymagań i powinno być dostosowane do zrealizowania potrzeb związanych z przyszłym elastycznym użyciem wojsk. Planowanie to powinno zapewnić optymalne wykorzystanie stacjonarnych obiektów i zapasów gwarantując pełne pokrycie potrzeb oraz zapewnić przegrupowanie i przyjęcie sił wzmocnienia.

W celu zagwarantowania mobilności sił NATO wypracowane zostały zasady mające zastosowanie w zabezpieczeniu przegrupowania i transportu: Władze wojskowe i cywilne NATO oraz państw członkowskich są odpowiedzialne za rozwijanie polityki, procedur i organizacji dotyczących przegrupowania i transportu wojsk NATO.

1. Planowanie przegrupowania i transportu w celu zabezpieczenia operacji wojskowych powinno być wykonane i skoordynowane w oparciu o mieszaną i połączoną cywilno-wojskową bazę obsługową, obejmującą wszystkie rodzaje transportu. Należy unikać oddzielnego planowania ładunków dla komponentów sił morskich, powietrznych i lądowych.
2. Z wyjątkiem wydzielonych wielonarodowych Kwater Głównych NATO (które zostały zatwierdzone do wspólnego finansowania przez NATO) organy narodowe przede wszystkim odpowiadają za zapewnienie ruchu wojskom oraz za wystarczające zasoby środków transportowych niezbędnych do rozwinięcia swoich wojsk. Kraje powinny współpracować z NATO, zapewniając niezbędne zasoby do rozwinięcia, uzupełnienia zapasów zaopatrzenia oraz stanów osobowych w celu koordynacji potrzeb na odpowiednim szczeblu odpowiedzialności dowódców NATO.

3. Planowanie i realizacja przegrupowania oraz transportu powinna opierać się na zharmonizowanych i standardowych procedurach. Jest to szczególnie ważne w aspekcie przekraczania granic międzypaństwowych. Poza tym wielo- lub bilateralne umowy międzypaństwowe dotyczące zabezpieczenia transportowego powinny być doskonalone w celu ułatwienia przegrupowania wojsk.
4. Władze NATO i władze państw członkowskich są odpowiedzialne za planowanie zabezpieczenia operacyjnego. Planowanie przegrupowania i transportu wojsk dla potrzeb działalności NATO powinno być spriorytetyzowane i skoordynowane przez odpowiedniego dowódcę NATO.
5. Optymalne użycie zostanie zapewnione przez wykorzystanie cywilnych i wojskowych zasobów transportowych, urządzeń i infrastruktury uwzględniając wsparcie państwa-gospodarza.
6. Poszczególne państwa są zobligowane do dostarczania swoich aktów normatywnych lub innych porozumień, które dotyczą gromadzenia zasobów transportowych na okres pokoju, kryzysu lub wojny. NATO będzie obserwować i doradzać krajom harmonizowanie aktów prawnych oraz innych środków ułatwiających sojusznikom zabezpieczenie przegrupowania i możliwości transportowych.
7. Planując wymagany stopień zabezpieczenia potrzeb strategicznej i operacyjnej mobilności Sojuszników, powinno się brać pod uwagę możliwości rozmieszczenia stacjonarnych i ruchomych składów zaopatrzenia i sprzętu w celu poprawienia czasu reakcji zabezpieczenia przegrupowań i transportu.
8. Planowanie przegrupowania wojsk i transportów będzie na tyle specyficzne, aż do czasu osiągnięcia niezbędnej elastyczności potrzeb według koncepcji Wzmocnienia Sił NATO. Zostanie położony większy nacisk na planowanie przegrupowania i transportu oparte na szczegółowych i doraźnych wymaganiach, co spowoduje silniejsze zaakcentowanie problematyki planowania możliwości.
9. Odpowiedni dowódcy NATO będą oceniać i meldować władzom NATO i władzom państwowym o skuteczności porozumień wojskowych dotyczących zabezpieczenia potrzeb transportowych i przegrupowań wojsk Sojusznicznych.

10. Zasoby transportu wojskowego, które nie będą zaangażowane dla potrzeb wewnętrznych danego państwa, powinny być zdolne do wykorzystania przez odpowiedniego dowódcę NATO.¹⁰

Wojska podczas przemieszczania na duże odległości zwłaszcza w ramach współdziałania sojuszniczego, mogą być przewożone transportem kolejowym, wodnym (morskim lub śródlądowym), powietrznym oraz innymi środkami transportu np. ciągnikami samochodowymi z przyczepami niskopodwoziowymi. Oznacza to, że przewóz wojsk jest zorganizowanym przemieszczaniem sił i środków za pomocą innych rodzajów transportu niż własne

Przewóz wojsk wraz z uzbrojeniem, posiadanym sprzętem i środkami materiałowymi nazywamy przewozem operacyjnym. Przewozy operacyjne mogą być realizowane transportem: kolejowym, samolotowym (śmigłowcowym), wodnym (śródlądowym, morskim). Analiza możliwości i warunków występujących w naszym kraju wskazuje, że najczęściej stosowany będzie transport kolejowy, w ograniczonym zakresie transport samolotowy lub śmigłowcowy a w bardzo ograniczonym transport wodny.

Przewozy transportem samolotowym lub śmigłowcowym wojsk operacyjnych w większej skali mogą być realizowane przy udziale środków transportowych NATO i to głównie w przypadku wykonywania wspólnych zadań w odległych obszarach zainteresowania. Samodzielnie i z wykorzystaniem tylko własnych środków transportu powietrznego wojska mogą być transportowane wg zasad dotyczących desantów powietrznych. Ze względu na ograniczone możliwości przewozowe transportem samolotowym lub śmigłowcowym mogą być przewożone pododdziały z wyposażeniem indywidualnym żołnierzy lub lekkim uzbrojeniem zbiorowym.

Przewozy transportem wodnym wewnątrz RP są mało racjonalne. Natomiast infrastruktura komunikacji morskiej może być przydatna głównie do wyładowania lub załadowania wojsk koalicyjnych.

Analiza dokumentów natowskich jak i konsultacje udzielane przez oficerów (głównie Bundeswehry) wskazują, że w NATO podobnie jak i u nas planowanie przewozów operacyjnych transportem kolejowym obejmuje: określenie liczby przewożonych żołnierzy, sprzętu i środków materiałowych; określenie ilości transportów operacyjnych i ich składu; wybór rejonów głównych i zapasowych ładowania i rozładowania; określenie możliwości stacji w zakresie ładowania i rozładowania; określenie czasu trwania przewozu.

---

¹⁰ Por. Poradnik Logistyki, Konferencja wyższej kadry logistycznej NATO, Sekretariat, Kwatera Główna NATO, Bruksela 1994, rozdział 11.

Nasza armia w zakresie swoich powinności i zgodnie z przewidywanymi dla niej zadaniami powinna być zdolna do wykonywania przemieszczeń wspólnie z sojusznikami z NATO, natomiast odpowiednie elementy gospodarki narodowej muszą być przygotowane do umożliwienia płynnych przemieszczeń wojskom własnym jak i sojuszniczym po terytorium naszego kraju.

Ważnym sposobem przemieszczania, szczególnie w warunkach pokoju, będą przewozy kolejną, gdzie niezaprzeczalnymi jego zaletami są oszczędność, szybkość, wygoda, uniezależnienie od warunków pogodowych.

Wynika z tego, że na obszarze kraju szybkie i sprawne przemieszczanie możemy realizować na etatowych środkach, jak też metodą kombinowaną. Musimy także odejść od stereotypu iż dotarcie wojska do miejsc przeznaczenia jest tylko i wyłącznie sprawą wojsk operacyjnych. Tak jak obrona kraju jest obowiązkiem każdego obywatela, tak zapewnienie ciągłości marszu, pomoc w jego realizacji, musi być sprawą wszystkich sił układu militarnego jak i niemilitarnego.

Literatura:

Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDv 100/100

Regulamin działań taktycznych sił lądowych Atp-35(b)

Regulamin działań taktycznych Wojsk Lądowych cz I

Scibiorek Z. Działania taktyczne wojsk lądowych

Płonka I *Przemieszczanie i rozmieszczanie wojsk* MW nr 3/96

Ścibiorek Z. *Marsz dywizji i pułku na obszarze kraju*

Huzarski M., Kaczmarek W. *Działania taktyczne batalionu.*

Lidwa W. *Przemieszczenie i rozmieszczenie wojsk pk. „REJON”*

Geografia wojskowa. /podręcznik AON/

Balcerowicz B. *Notowane w marszu* PWL nr 1/96

Kręcikij J. *Przygotowanie działań taktycznych w NATO*

Zabezpieczenie inżynieryjne działań taktycznych i operacyjnych WL

Powszechna obrona przeciwlotnicza

Ścibiorek Z. *Przemiany w przemieszczaniu i rozmieszczaniu wojsk.* MW nr 3/94

Pająk *Przemieszczania wojsk.* MW nr 1/93

Mróz S. *Marsz i przewozy* Zeszyty Naukowe 1/94

mjr dypl. nawig. Eugeniusz CIEŚLAK
mjr dypl. nawig. Jacek NOWAK
WWLOP

WPLYW INTEGRACJI Z NATO NA ZAKRES I CHARAKTER LOTNICZEGO WSPARCIA DZIAŁAŃ WOJSK LĄDOWYCH

Analiza zmian w zakresie wsparcia lotniczego działań wojsk lądowych wynikających z naszego członkostwa w NATO wskazuje, że nie nastąpią zasadnicze zmiany. Tak jak dotychczas, szeroko rozumiane wsparcie lotnicze działań wojsk lądowych będzie obejmować:

- walkę o przewagę w powietrzu, której celem jest wywalczenie i utrzymanie pożądanego stopnia przewagi w powietrzu dla zapewnienia swobody działania siłom własnym;
- lotniczą izolację rejonu działań bojowych, której celem jest izolacja pierwszorzutowych związków operacyjnych przeciwnika od wzmocnienia i zabezpieczenia logistycznego;
- ofensywne wsparcie lotnicze;
- transport powietrzny zwiększający mobilność sił lądowych;
- obserwację i rozpoznanie powietrzne zwiększające ilość informacji niezbędnych do prowadzenia działań przez dowódców lądowych.

Podstawowym czynnikiem determinującym zmiany w działaniach taktycznych wojsk lądowych będą nowe koncepcje wykorzystania sił zbrojnych Sojuszu. Wyraźny jest trend przechodzenia od kolektywnej obrony terytorium państw członkowskich zgodnie z Artykułem V do działań poza terytorium Sojuszu w tym do operacji wojskowych innych niż wojna (Military Operations Other Than War – MOOTWs) obejmujących między innymi operacje utrzymania bądź wymuszenia pokoju. W tak zarysowanej sytuacji pewnym przewartościowaniom ulegają priorytety wsparcia działań wojsk lądowych przez siły powietrzne.

Obok fundamentalnego wywalczenia przewagi czy nawet panowania w powietrzu ogromnego znaczenia nabiera transport powietrzny. Z jednej strony zapewnia on najszybszy przerzut wojsk do rejonu działań i ich ewakuację (wycofanie), z drugiej jednak ogranicza wielkość sił i ciężkiego uzbrojenia i wyposażenia. Kompromis w zakresie szybkości i wielkości przetrzucanych sił będzie bezpośrednio więc wpływał na charakter i skalę działań taktycznych wojsk lądowych, zwłaszcza w początkowym okresie operacji.

Równie duże znaczenie mają obserwacja i rozpoznanie powietrzne. Integracja z NATO powoduje znaczące zmiany w zakresie i czasie uzyskiwania informacji rozpoznaw-

czej. Poprawa sytuacji w tym zakresie może pozwolić na bardziej efektywne wykorzystanie systemów uzbrojenia i wojsk oraz minimalizowanie strat własnych.

Doświadczenia z dotychczas prowadzonych działań w ramach operacji wspierania pokoju (Peace Support Operations – PSO) w krajach byłej Jugosławii wskazują, że większość działań taktycznych wojsk lądowych była i jest prowadzona w specyficznych warunkach, takich jak teren górzysty, zurbanizowany czy lesisty. Wsparcie lotnicze realizowane w takich warunkach może być jedynym dostępnym środkiem wsparcia ogniowego czy zabezpieczenia manewru. Należy jednak uwzględnić konieczność ograniczania strat ludności cywilnej i destrukcyjnego wpływu na infrastrukturę obszaru działań, co w znaczący sposób zwiększa wymagania w zakresie dowodzenia, koordynacji działań i naprowadzania. Aczkolwiek izolacja lotnicza może być dużo bardziej skuteczna w opisywanych wyżej warunkach, zasadnicze znaczenie będzie miało precyzyjne bezpośrednie wsparcie lotnicze (CAS – Close Air Support). Należy jednak przy tym pamiętać o daleko idących konsekwencjach nieprecyzyjnych bądź pomyłkowych uderzeń na cele cywilne. Tego typu błędy mogą powodować wrogie reakcje ludności cywilnej i w gruncie rzeczy pogarszać, a nie poprawiać sytuację wojsk lądowych na obszarze działań.

Poważne zmiany w działaniach taktycznych wojsk lądowych może powodować zakres dostępności ofensywnego wsparcia lotniczego. Podkreślenia wymagają zwłaszcza pojawiające się możliwości realizacji bezpośredniego wsparcia lotniczego w nocy oraz w trudnych warunkach atmosferycznych (DTWA oraz NTWA). Rozszerzone możliwości wsparcia działań wojsk lądowych w opisanych powyżej warunkach tworzą warunki do osiągnięcia zaskoczenia i powodzenia oraz zapewnienia ciągłości działań, co pozwala na rozszerzenie zakresu swobody decyzji i działania dowódcy lądowego.

Aczkolwiek LWL stało się przed kilku laty w naszych siłach zbrojnych częścią wojsk lądowych realizuje ono zadania, które można traktować jako lotnicze wsparcie sił lądowych. Analiza zakresu zadań realizowanych przez LWL w państwach NATO pozwala sformułować twierdzenie, że nie występują zasadnicze różnice w tym zakresie pomiędzy normatywnymi ustaleniami w Siłach Zbrojnych RP oraz doktrynalnymi zapisami Sojuszu. Zakres zadań LWL obejmuje:

- zadania ogniowe;
- rozpoznanie i obserwację;
- kierowanie ogniem;
- zabezpieczenie dowodzenia;

- transport powietrzny;
- działania powietrznomanewrowe;
- minowanie z powietrza;
- działania w ramach walki radioelektronicznej.

Analiza warunków realizacji zadań przez LWL skłania do sformułowania kilku wniosków dotyczących wpływu zmian w użyciu LWL na charakter i zakres zmian w działaniach taktycznych wojsk lądowych.

Podobnie jak w przypadku sił powietrznych realizacja zadań, zwłaszcza ogniowych będzie wysoce uzależniona od ograniczeń politycznych, w tym zasad użycia sił (Rules of Engagement ROE). Można oczekiwać, że preferowane będzie raczej demonstrowanie siły niż jej użycie, zdecydowanemu zmniejszeniu może ulec skład grup uderzeniowych. Doświadczenia dotychczasowych działań w ramach wojskowych operacji innych niż wojna kaza z uwagą rozpatrywać problemy śmigłowcowego transportu powietrznego. Wiele czynników pozwala przypuszczać, że będzie on podstawowym środkiem taktycznej mobilności wojsk lądowych.

Przedstawionych rozważań nie należy traktować jako szczegółowego materiału o charakterze analitycznym. Celem autorów było przedstawienie podstawowych zmian uwarunkowań i charakteru wsparcia działań sił lądowych przez siły powietrzne oraz LWL, wynikających z naszego członkostwa w NATO oraz prowadzenia działań poza obszarem kraju, w tym w specyficznych środowiskach walki.

LITERATURA:

ATP-35B, NATO Tactical Air Doctrine.

AJP-01, Allied Joint Doctrine.

ATP-49A, Use of helicopters in land operations.

Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych, AON 1998.

MANEWR W OBRONIE

W latach dziewięćdziesiątych problematyka obrony stała się przedmiotem szczególnego zainteresowania teoretyków i praktyków wojskowych. Zainteresowanie to dotyczyło przede wszystkim zagadnień organizowania obrony oraz form i metod aktywnego jej prowadzenia.

Rozwój środków walki oraz zasad ich użycia spowodował zmiany w sposobach osiągnięcia celu obrony. Duże możliwości przeciwnika w zakresie rozpoznania oraz ogniowego i radioelektronicznego oddziaływania mogą powodować istotne zmiany sytuacji taktycznej.

Należy przypuszczać, że bez względu na warunki przechodzenia wojsk do obrony zawsze będą one obiektem zainteresowania i oddziaływania przeciwnika. Dlatego też, szczególnego znaczenia nabierają działania zmierzające do uchronienia wojsk przed rozpoznaniem i ewentualnymi skutkami uderzeń ogniowych i radioelektronicznego obehwładniania.

Wśród działań współdecydujących o osiągnięciu celu obrony w warunkach współczesnego pola walki, bardzo ważną rolę przypisuje się *manewrowi*.

W historii wojen manewr był zawsze wyjątkowo ważnym czynnikiem działań bojowych. Traktowany jako zasada sztuki wojennej, umiejętnie przygotowany i przeprowadzony był czynnikiem współdecydującym o zwycięstwie.

Doświadczenia wojny w rejonie Zatoki Perskiej (1991r.) dowodzą, że pasywna, pozycyjna obrona, oparta na przygotowanych fortyfikacyjnie i uzbrojonych inżynierijnie rejonach, nie gwarantuje osiągnięcia zakładanych celów walki.

Doświadczenia tej wojny a także innych konfliktów zbrojnych ostatnich lat dowodzą, że stabilność, pozycyjność i bezruch obrońcy w konfrontacji z doskonałymi środkami rozpoznania i rażenia ogniowo-elektronicznego przeciwnika, w czasie prowadzenia powietrzno-lądowego natarcia, przesądzają o niekorzystnym wyniku starcia.

Również prognozy przyszłych działań wojennych jednoznacznie określają zasadność stosowania manewru dla osiągnięcia zakładanych celów każdego rodzaju obrony. Obrona musi być aktywna, a czynnikiem decydującym o jej aktywności jest i będzie w przyszłości *manewr*.

Rozumienie i interpretowanie celu, istoty i treści manewru w polskiej armii i w innych armiach NATO jest podobne. (Tab.1).

Tab.1

Źródło	Definicja manewru	Cel manewru
Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych SZ RP, Cz.I, MON, Warszawa 1994, s. 9.	„...to zorganizowane ich przemieszczenia na polu walki w celu zajęcia dogodniejszego położenia w stosunku do przeciwnika oraz uzyskania i właściwego wykorzystania przewagi sytuacyjnej...”	Zajęcie dogodniejszego położenia w stosunku do przeciwnika oraz uzyskanie i właściwe wykorzystanie przewagi sytuacyjnej...”
Regulamin działań wojsk lądowych (Tymczasowy) ,AON, Warszawa 1998, s. 210	„...to zorganizowane i celowe przemieszczenie części lub całości związku operacyjnego na kierunku strategicznym lub operacyjnym dla wykonania kolejnych zadań lub osiągnięcia celu operacji.	Utworzenie nowego zgrupowania operacyjnego, rozwinięcie powodzenia, przeprowadzenie działań na innym kierunku, stoczenie bitwy spotkaniowej
THE U.S. ARMY'S FIELD MANUAL (FM) 100-5 OPERATIONS, s. 33.	„...to ruch sił w relacji do nieprzyjaciela żeby ochronić lub zachować korzyści wynikające z pozycji (położenia)...”	Ochrona lub zachowanie korzyści wynikających z pozycji (położenia).
T.N.Duduy, Internacjonal and Defense Encyclopedia, Brassey's, Washington 1993, s. 1611.	„...to ruch wojsk w stosunku do nieprzyjaciela dla zapewnienia bezpieczeństwa lub zachowania przewagi położenia (...) W tym znaczeniu manewr oznacza atak na jedno lub oba skrzydła nieprzyjaciela, ruch na jego tyły w celu zniszczenia jego elementów wspierających lub w celu okrążenia...”	Zapewnienie bezpieczeństwa lub zachowanie przewagi położenia.
Regulamin Bundeswehry HDv 100/100, pkt. 719.	„...wykonywany jest przede wszystkim w celu uzyskania korzystniejszego położenia w stosunku do nieprzyjaciela. (...) pozwala na przenoszenie oddziaływania ogniowego na nieprzyjaciela w celu wprowadzenia własnych wojsk spod oddziaływania ogniowego nieprzyjaciela...”	Uzyskanie korzystniejszego położenia w stosunku do nieprzyjaciela

Dupny N.T. International Military and Defense Encyclopedia, Volume 4, Washington x New York 1993.	Jest jednym z dwóch podstawowych komponentów walki, tym drugim jest ogień. Czasami słowo manewr jest po prostu innym słowem zwrotu ruch/przemieszczenie sił. Znacznie częściej oznacza to ruch zrelektywizowany - np. ruch w stosunku do pozycji przeciwnika.	Przemieszczenie sił w stosunku do pozycji przeciwnika.
DOKTRYNA TAKTYCZNA SIŁ LĄDOWYCH NATO ATP-35(B), s.25	Manewrować to znaczy poszukiwać miejsca w ugrupowaniu zapewniającego przewagę nad przeciwnikiem, z którego jego wojska mogą być zagrożone lub zaatakowane.	Poszukiwanie miejsca w ugrupowaniu zapewniającego przewagę nad przeciwnikiem.
Magers Neues Lexikon, Tom 9, s. 199.	„...to ruch wojsk lub zmiana kursu samolotu, statku celem osiągnięcia korzystniejszego położenia taktycznego lub operacyjnego; może być wykonany poprzez przeniesienie uderzeń ogniowych lekkich lub ciężkich broni.	Osiągnięcie korzystniejszego położenia taktycznego lub operacyjnego.

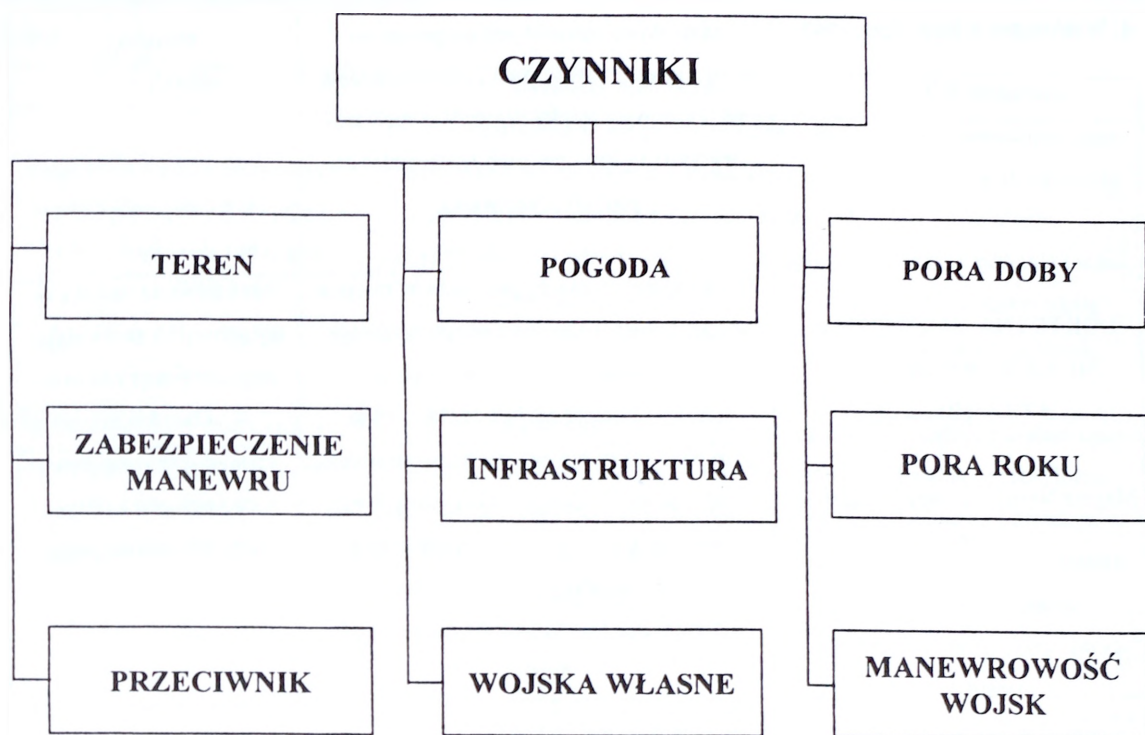
Analiza porównawcza przedstawionych definicji manewru (przede wszystkim pod względem celu jego wykonania) pozwala na wyciągnięcie zasadniczego wniosku ogólnego, że *manewr wykonywany jest w celu poprawy położenia własnego w stosunku do położenia przeciwnika.*

Dokonując natomiast syntezy najważniejszych elementów poszczególnych definicji, można **manewr w obronie** najbardziej lapidarnie zdefiniować jako *ruch sił (wojsk), a także przeniesienie ognia na cele przeciwnika, dla poprawy sytuacji taktycznej.*

Zasadniczym rodzajem manewru wykonywanym w obronie jest **manewr wojskami** czyli *celowy, zorganizowany ruch określonego elementu ugrupowania obronnego (zgrupowania taktycznego) w celu poprawy położenia i sytuacji taktycznej w stosunku do przeciwnika.*

Z istoty manewru wynika, że jako działanie przestrzenne, realizowane w określonym przedziale czasu, będzie podlegać oddziaływaniu różnorodnych czynników środowiska walki o zmiennej sile oraz charakterze.

Czynniki te należy rozumieć jako przyczyny warunkujące, decydujące o konieczności wykonania manewru, a także jako określone właściwości środowiska walki oraz sił i środków uczestniczących w tym działaniu (Rys.1).

Rys. 1. Zasadnicze czynniki mające wpływ na wykonanie manewru w obronie

Dla dowódcy którego wojska wykonywać będą (lub wykonują) manewr, pełna wiedza o tych czynnikach i ich właściwa ocena pozwoli zaplanować oraz skutecznie wykonać manewr.

Działania bojowe mogą być prowadzone w rejonach urozmaiconych pod względem geograficznym, w różnych porach roku i przy każdym typie pogody. Skuteczność tych działań jest pochodną właściwego przygotowania organizacyjno-technicznego wojsk. Jak uczy historia dostosowanie odpowiedniej techniki wojskowej oraz sposobów prowadzenia walki do warunków geograficznych, klimatycznych czy też meteorologicznych obszaru działań, często decyduje o zwycięstwie lub przegranej.¹ „Ponieważ zdarzają się okoliczności, które towarzyszą bitwie stale i mają na nią większy lub mniejszy wpływ, przeto należy je uwzględnić przy użyciu sił zbrojnych. Okolicznościami tymi są teren, pora dnia i pogoda”.² Teza sformułowana

¹ Reprezentatywnymi przykładami wpływu warunków środowiska walki na jej prowadzenie mogą być następujące wojny i konflikty zbrojne: wojna w Wietnamie - 1964-75; wojna pomiędzy Irakiem i Iranem - 1980-1988; wojna w rejonie Zatoki Perskiej - 1991; konflikt narodowościowy w byłej Jugostawii - trwa.

² C.Clausewitz, O wojnie, t. 1, Warszawa 1958, s. 103.

przez Clausewitza jest aktualna. Zmieniły się środki postrzegania tych okoliczności, ale potrzeba ich uwzględniania na przyszłym polu walki niewątpliwie nadal istnieje.

Warunki geograficzne, klimatyczne i meteorologiczne środowiska walki powinny być czynnikami poddawanyymi wnikliwej analizie i ocenie przed i w czasie działań bojowych, we wszystkich ich rodzajach i na każdym szczeblu dowodzenia.

Bardzo ważnym czynnikiem który należy dokładnie analizować i ocenić podczas planowania i wykonywania manewru w obronie jest również przeciwnik.

Pomimo obowiązujących w wielu państwach doktryn militarnych o charakterze obronnym, do działań zaczepnych przywiązuje się dużą uwagę. Dlatego też wszystkie zagadnienia związane z prowadzeniem natarcia są przedmiotem zarówno rozważań teoretycznych, jak i szkolenia wojsk. Wśród tych zagadnień szczególne znaczenie przywiązuje się do doskonalenia działań związanych z zabezpieczeniem natarcia, a także dotyczących przeciwdziałania wykonywaniu manewru przez broniące się wojska strony przeciwnej.

Należy przypuszczać, że każdy manewr wojsk prowadzących obronę, będzie powodem określonego przeciwdziałania przeciwnika. Każdy manewr który zmienia sytuację taktyczną niekorzystnie dla przeciwnika, będzie przyczyną natychmiastowej reakcji tzn. intensywnego oddziaływania (szczególnie ogniowego). Dlatego też, z różnego rodzaju oddziaływaniem przeciwnika należy się liczyć, również w momencie istotnych zmian zachodzących w ugrupowaniu obronnym.

Rodzaj i siła oddziaływania przeciwnika (ogniowego, wojskami, radioelektronicznego i psychologicznego) zależy od wielu czynników. Do tych najważniejszych czynników należy zaliczyć: rodzaj i ilość zaangażowanych sił i środków, warunki terenowe, sytuację taktyczną, sprawność działania systemu informacyjnego, możliwości obrońcy w zakresie przeciwdziałania.

Dezorganizowanie manewru wojsk prowadzących obronę jest zadaniem realizowanym we wszystkich okresach natarcia przeciwnika. Obiektami określonego rodzaju oddziaływania przeciwnika będą te elementy ugrupowania obronnego, które wykonując manewr mogą doprowadzić do niekorzystnej dla przeciwnika zmiany sytuacji taktycznej. Mogą to być odwoły ogólnowojskowe, specjalne lub elementy ugrupowania tworzone doraźnie.

W okresie podchodzenia i rozwijania zgrupowania uderzeniowego, manewr zasadniczych elementów ugrupowania obronnego, jest mało prawdopodobny. W tej fazie walki nie można jeszcze jednoznacznie określić kierunku głównego uderzenia przeciwnika. W tej sytuacji manewr określonych sił będzie zbyt wczesny i nie uzasadniony potrzebami pola walki. Jednak manewr wykonywany w obronie, w tym okresie natarcia przeciwnika, może być kon-

sekwencją np. silnego, oddziaływania ogniowego, np. *manewr wyprowadzenia wojsk spod uderzeń ogniowych*.

Biorąc pod uwagę cel wykonywania manewru, we wszystkich okresach obrony można wygenerować kilkanaście jego rodzajów. (Tab.2)

ZASADNICZE RODZAJE MANEWRU W OBRONIE

Tab. 2

OKRES WALKI OBRONNEJ	RODZAJ MANEWRU
<p><i>WALKA (DZIAŁANIA OSŁONOWE) NA PRZEDPOLACHM PASA (REJONU) OBRONY</i></p> <p><i>WALKA O UTRZYMANIE PRZEDNIEJ LINII OBRONY</i></p> <p><i>WALKA W GŁĘBI PASA (REJONU) OBRONY</i></p>	<p>WYPROWADZENIE WOJSK Z PASA PRZESŁANIANIA → ZMIANA POZYCJI OPÓŹNIANIA</p>
	<p>WYKONANIE UDERZENIA PRZED PRZEDNIĄ LINIĘ OBRONY</p> <p>WYPROWADZENIE WOJSK SPOD UDERZEŃ ŚRODKÓW RAŻENIA PRZECIWNIKA</p>
	<p>ZMIANA LUB WZMOCNIENIE WOJSK OBEZWŁADNIONYCH</p>
	<p>ZAMKNIĘCIE WYŁOMU LUB LUK</p> <p>WZMOCNIENIE POZYCJI OBRONNYCH</p>
	<p>ZMIANA UGRUPOWANIA OBRONNEGO</p> <p>WYJŚCIE NA RUBIEŻ OGNIOWĄ, RYGŁOWĄ</p>
	<p>PRZENIESIENIE DZIAŁAŃ NA TYŁY ZGRUPOWANIA ZACZEPNEGO PRZECIWNIKA</p> <p>WYKONANIE KONTRATAKU</p>
	<p>LIKWIDACJA DESANTU POWIETRZNEGO PRZECIWNIKA</p>

Nie wszystkie one jednak będą wykonywane podczas jednej walki obronnej. Do tych rodzajów manewru, których wykonywanie jest najbardziej prawdopodobne i odgrywają istotną rolę w prowadzonej obronie należy zaliczyć:

- *manewr w celu zmiany pozycji opóźniania* (podczas działań opóźniających w pasie przesłaniania lub pozycji przedniej);
- *manewr w celu wykonania kontrataku;*
- *manewr w celu wzmocnienia pozycji obronnej;*
- *manewr w celu likwidacji desantu powietrznego.*

Podczas działań opóźniających stałymi, cyklicznie się powtarzającymi etapami są obrona i wycofanie. Z istoty działań opóźniających wynika, że nadrzędnym w stosunku do pozostałych czynników walki jest opór. Poprzez opór wojsk na kolejnych pozycjach opóźniania realizowane są zasadnicze cele działań opóźniających. Żeby jednak mogło dojść do obrony kolejnej pozycji, wcześniej trzeba wykonując sprawny i szybki **manewr** przemieścić wojska na tę rubież.

Celem manewru wycofania się na kolejną pozycję opóźniania jest przemieszczenie pododdziałów (oddziałów lub elementów ugrupowania obronnego) z dotychczas bronionej pozycji na pozycję w głębi obrony.

Istota tego manewru polega na zorganizowanym wyjściu z walki, wykonaniu marszu i zajęciu planowanej (lub nie planowanej) pozycji opóźniania.

Manewr w celu zmiany pozycji opóźniania, zarówno w sferze organizacji, jak i wykonania jest działaniem trudnym. Jest realizowany w złożonych warunkach pola walki, bez względu na warunki atmosferyczne i porę doby, w określonym czasie i przestrzeni. Dynamiczny charakter sytuacji taktycznej, w której manewr się odbywa powoduje, że działanie to podlega oddziaływaniu różnych czynników pola walki.

Potencjalne zagrożenia przemawiają za tym, aby manewr ten był wykonywany w sposób skryty, po wcześniej rozpoznanych drogach i na przełaj, umiejętnie wykorzystując naturalne właściwości terenu (zasłony, ukrycia), a także w miarę możliwości maskując swoje działanie (np. dymami). Istotnym warunkiem powodzenia manewru jest utrzymanie go w tajemnicy przed przeciwnikiem, przynajmniej w jego pierwszym okresie (etapie), tzn. opuszczania przez pododdziały punktów oporu i wychodzenia na drogi marszu do nowej pozycji opóźniania.

Warunki skrytego, w tajemnicy dla przeciwnika rozpoczęcia manewru stwarza noc. Ale manewr w celu zmiany pozycji opóźniania często będzie musiał być realizowany

w dzień. Dlatego też działanie to musi być wykonywane w warunkach ogniowo-elektronicznego wsparcia i właściwego zabezpieczenia bojowego.

Włamanie się przeciwnika w głąb ugrupowania obronnego, najczęściej zmusza dowódcę do podjęcia decyzji określającej sposób dalszej walki.

Teoretycy wojskowi są zgodni, że w przypadku włamania się przeciwnika w obronę, należy powstrzymać jego natarcie, a następnie stworzyć warunki do wykonania zwrotu zaczepnego (przez wyższy szczebel, samodzielnie lub wspólnie).

Wykonanie kontrataku w obronie jest działaniem złożonym. Kontratak poprzedza z reguły szeroki manewr w celu zgrupowania odpowiednich sił i środków do wykonania uderzenia, a także wzmocnienia własnej obrony na kierunku głównego uderzenia przeciwnika. Dokonanie tego manewru w obronie prowadzonej przy znacznej przewadze sił przeciwnika oraz doskonałości współczesnych środków rozpoznawczych, elektronicznych i ogniowych jest zadaniem niezwykle trudnym. Dlatego manewr ten należy odpowiednio zaplanować, zabezpieczyć i zrealizować.

Przeprowadzeniu sprawnego manewru sprzyja wysoka mobilność wojsk. Manewr powinien być możliwie jak najkrótszy, prosty i szybki w wykonaniu.

Przestrzegając zasady, że kontratak powinien zaskoczyć przeciwnika, to przy wyborze kierunku uderzenia należy zawsze uwzględniać wykonanie jak najkrótszego i nieskomplikowanego manewru sił i środków przy zużyciu jak najmniejszej ilości czasu na jego wykonanie.

Żeby osiągnąć cel kontrataku szczególnie precyzyjnie należy określić przedsięwzięcia zapewniające warunki do sprawnego i terminowego manewru na rubież kontrataku. Jest to ważne, bowiem dla przeciwnika dezorganizowanie kontrataku w okresie podchodzenia jego wojsk do rubieży zaplanowanego zwrotu zaczepnego jest szczególnie ważne. Właśnie w tym okresie wykonując silne i precyzyjne, ogniowo-elektroniczne uderzenie na podchodzące wojska do kontrataku, może spowodować, że kontratak zostanie załamany i rozbity. Dlatego też, okres podchodzenia i rozwijania wojsk w celu wykonania kontrataku jest niezwykle ważnym **manewrem**.

Celem tego manewru jest zorganizowane przemieszczenie zgrupowania przeznaczonego do wykonania kontrataku na rubież ataku w określonym czasie i ugrupowaniu. Osiągnięcie celu manewru, uzmysławia przeciwnikowi w najbardziej namacalny sposób, że brońący się jest w stanie nie tylko skutecznie bronić się tworząc opór w głębi swojej obrony, ale także zdecydowanie i silnie uderzyć w wybranym miejscu i czasie.

Sprawność i terminowość manewru w celu wykonania kontrataku w obronie zależy od wielu czynników, z których najważniejsze to:

- sposób wykonania kontraktaku;
- wielkość sił i środków angażowanych do wykonania kontraktaku;
- manewrowość środków walki;
- czas na wykonanie manewru;
- warunki terenowe i atmosferyczne;
- pora roku i dnia;
- właściwa organizacja ogniowego i radioelektronicznego zabezpieczenia manewru;
- stworzenie warunków bezkolizyjnego przegrupowania (zwolnienie określonych ciągów komunikacyjnych oraz zabezpieczenia przejścia przez miejsca kanalizujące ruch).

Jednym z warunków osiągnięcia celu obrony jest ciągle dostosowywanie ugrupowania bojowego do faktycznego działania przeciwnika. Ze zmianą kierunków uderzeń przeciwnika wiąże się potrzeba zmiany kierunku głównego wysiłku obrony.

Korekty w przyjętym wcześniej ugrupowaniu obronnym, realizowane są poprzez **manewr** sił na kierunek głównego uderzenia przeciwnika. Powyższa uwaga jest o tyle uzasadniona, że uderzenia przeciwnika można się spodziewać na więcej niż jednym kierunku, a tylko na jednym z nich przeciwnik skupi główny wysiłek. Należy liczyć się również ze zmianami kierunku głównego uderzenia w trakcie prowadzenia przez przeciwnika natarcia. Dążenie do realizacji celów natarcia, poprzez szukanie słabych miejsc w obronie i jak najszybsze wychodzenie na tyły i skrzydła pododdziałów i oddziałów broniących się w pierwszym rzucie, będzie prawdopodobnie powszechnym sposobem działania przeciwnika.

Powyższa ocena prawdopodobnego działania przeciwnika, wskazuje na konieczność dokonania przemieszczeń elementów ugrupowania obronnego w celu:

- zapewnienia narastania oporu na kierunku głównego uderzenia przeciwnika (zwiększenia nasycenia sił i środków);
- realizowania ciągłości obrony;
- zachowania i utrzymania swobody manewru elementów ugrupowania obronnego.

Działaniem pozwalającym na realizację wymienionych celów jest **manewr w celu wzmocnienia pozycji obronnych**.

Celem manewru do wzmocnienia pozycji obronnych jest zorganizowane przemieszczenie określonych sił i środków z kierunków nieatakowanych (pasywnych) na kierunek

głównego uderzenia przeciwnika (lub innych kierunek, na którym przeciwnik uzyskuje przewagę sytuacyjną).³

Istota manewru do wzmocnienia pozycji obronnych polega na przemieszczeniu w formie marszu sił i środków, w określonym ugrupowaniu, na ustalone kierunki (rejon, rubież).

Wykonywanie manewru w celu wzmocnienia pozycji obronnych będzie działaniem częstym. Teoretycy wojskowi twierdzą, że desanty powietrzne będą trwałym elementem przyszłych działań bojowych. Biorąc pod uwagę bardzo duże możliwości manewrowe oraz szybkość działania desantów powietrznych przewiduje się, że będą one wykorzystywane na szczególnie ważnych kierunkach działań oddziałów i związków taktycznych, a przede wszystkim w działaniach zaczepnych na kierunkach głównego uderzenia.

Prognoza ta zmusza do szukania najlepszych rozwiązań walki z desantami powietrznymi przeciwnika. Znajduje to swój wyraz w treści zagadnień szkoleniowych realizowanych w czasie ćwiczeń taktycznych. Często problematyka likwidacji taktycznych desantów powietrznych przeciwnika wysadzanych w głębi ugrupowania obronnego jest główną treścią ćwiczeń taktycznych. Świadczy to o zrozumieniu potrzeby wiedzy i umiejętności walki z desantami przeciwnika.

Dowódca powinien zawsze liczyć się z możliwością wysadzenia desantu powietrznego przez przeciwnika w głębi ugrupowania obronnego. Konsekwencją takiego myślenia jest przygotowanie i realizowanie przedsięwzięć ukierunkowanych na przeciwdziałanie w takich sytuacjach. Szybko przeprowadzony manewr i zdecydowane podjęcie działań z taktycznym desantem powietrznym, pozwala zlikwidować takie ognisko walki w ugrupowaniu obronnym. Jest to jedyny możliwy do zastosowania w tej sytuacji wariant prowadzenia dalszej walki z przeciwnikiem.

Celem manewru do likwidacji taktycznego desantu powietrznego przeciwnika jest takie przemieszczenie wojsk aby w wymaganym czasie i miejscu przyjęły ugrupowanie bojowe pozwalające na wykonanie zadań rozbicia desantu przeciwnika.

Manewr ten, a następnie dalsze działania zmierzające do rozbicia taktycznego desantu powietrznego, jest formą reakcji na konkretne działanie przeciwnika. Dla prowadzącego obronę manewr ten wynika z potrzeby skupienia określonego wysiłku w takim czasie i miejscu aby przeciwdziałać skutecznie poczynaniom przeciwnika. Materializuje się on w stworze-

³ Powodzenie przeciwnika poza jego kierunkiem głównego uderzenia wymusza potrzebę reakcji poprzez manewr sił dla: przeciwdziałania okrążeniu pierwszorazowych elementów ugrupowania obronnego; osłony skrzydeł, utrzymania swobody manewru w głębi. Rola manewru polega wówczas na wzmocnieniu tych elementów i przeciwdziałaniu ich rozbiciu.

niu odpowiedniego zgrupowania sił i środków, które szybko i sprawnie zlikwidują nowe ognisko walki w głębi obrony .

W obronie można wyspecyfikować wiele sytuacji, w których **manewr** realizowany przez poszczególne elementy ugrupowania obronnego jest bardzo ważnym czynnikiem. O realizacji zadań bojowych w poszczególnych okresach obrony można mówić tylko w przypadku osiągnięcia celu manewru. Stąd tak duże znaczenie manewru w osiągnięciu celu obrony w ogóle.

Rozumienie roli , celu a także treści manewru w walce jest podobne we wszystkich armiach NATO .Różnice wynikające z rozwiązań szczegółowych w poszczególnych armiach , nie mają większego wpływu na ewentualne współdziałanie i realizację zadań koalicyjnych.

Literatura:

Clausewitz C., O wojnie, MON, Warszawa 1958.

Dupny T.N., Internacjonal and Defense Encyclopedia, Brassey's, Washington 1993.

Doktryna Taktyczna Sił Lądowych NATO ATP-35(B).

Działania taktyczne wojsk lądowych, AON, Warszawa 1995.

Huzarski M., Obrona związku taktycznego, AON, Warszawa 1996.

Koziej S.,Łaski W.,Sznajder R., Teren i taktyka, MON, Warszawa 1980.

Operation Desert Sabre, The Planning Process and Tactics Employed Br 1 st Armoured Division, 1993.

Przebieg oraz doświadczenia i wnioski z wojny w rejonie Zatoki Perskiej, Warszawa 1991.

Regulamin Bundeswehry HDv 100/100.

Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych SZ RP, cz.I ,MON, Warszawa 1994.

Regulamin działań wojsk lądowych (Tymczasowy),AON, Warszawa 1998.

Schwarzkopf H.N., Nie trzeba bohatera, Ryton, Warszawa 1993.

Ścibiorek Z., Aktywność w obronie, „SUKCES”, AON, Warszawa 1996.

Ścibiorek Z., Działania opóźniające, AON, Warszawa 1995.

Ścibiorek Z., Zasady prowadzenia działań opóźniających przez oddziały i pododdziały ogólnowojskowe (OPÓR I), AON, Warszawa 1996.

THE ARMY'S FIELD MANUAL FM 100-5 OPERATIONS

PRZEOBRAŻENIA W DZIAŁANIACH OBRONNYCH WYBRANE ZAGADNIENIA

Obecność Polski w NATO w marcu 1999 roku stała się faktem, który oznacza dla sił zbrojnych RP konieczność osiągnięcia określonych wymogów (standardów), obowiązujących państwa członkowskie Sojuszu. Dystans jaki przebyły kraje będące członkami NATO jest zdecydowanie dłuższy niż krajów nowo przyjętych. A rozwiązania funkcjonujące w armiach Sojuszu stanowią konsekwencję wieloletnich doświadczeń, uwzględniających uwarunkowania i specyfikę każdego z nich. Nie ulega jednak wątpliwości, że należy dostosować się do wymogów obowiązujących wszystkich członków w celu osiągnięcia możliwości wspólnych działań, czyli „interoperacyjności”.

W koncepcji strategicznej Sojuszu z 1994 roku znalazło się sformułowanie, które jednoznacznie określa, „ze w przypadku militarne go zaangażowania się NATO istotne dla sił zbrojnych Sojuszu będzie podejmowanie wspólnych działań.”¹ Oznacza to, że musimy sprostać wyzwaniom jakie z tym się wiążą.

Analiza i ocena obecnego stanu wiedzy i doświadczeń oraz rozwiązań występujących w NATO wykazała, że istnieje potrzeba dokonania stosownych zmian, które ułatwią współpracę w ramach zobowiązań sojuszniczych. Należy przy tym podkreślić, że NATO nie jest monolitem, lecz organizacją skupiającą w swoich szeregach państwa dysponujące nowoczesnymi i potężnymi siłami zbrojnymi np. USA, ale i również państwa małe, które nie posiadają znaczących lub jak w przypadku Islandii zadnych sił zbrojnych.

Sojusz dopuszcza funkcjonowanie w państwach członkowskich różnorodne zasady użycia wojsk, narodowe regulaminy, które uwzględniają ogólne wytyczne zawarte w dokumentach normatywnych Sojuszu. W celu jednoznacznej interpretacji i eliminowania wieloznaczności powołano na forum NATO instytucję, Wojskową Agencję Standaryzacji (MAS), zajmującą się ujednocnieniem zagadnień związanych z funkcjonowaniem w ramach Sojuszu armii państw członkowskich.

Z punktu widzenia interesującej nas problematyki najistotniejszym dokumentem standaryza-

---

¹ A. Szydłowski, Taktyczne standardy Sojuszu północnoatlantyckiego, *Myśl Wojskowa* nr 2 (595) 1998, s. 91.

cyjnym jest przede wszystkim STANAG-2868 (ATP-35(B)) czyli „*Doktryna taktyczna sił lądowych*”. Oczywiście istnieją również inne dokumenty, szczegółowo sankcjonujące zakres wymogów interoperacyjności.

Nowe spojrzenie na działania obronne wymaga zatem dokonania stosownych zmian, które umożliwią funkcjonowanie wojskom lądowym w ramach standardów sojuszu, lecz jednocześnie uwzględnić będą nasze wewnętrzne uwarunkowania, tradycje i doświadczenia.

Analiza dokumentów normatywnych wybranych armii państw NATO oraz naszego Regulaminu działań taktycznych stanowiła płaszczyznę do przedstawionych w niniejszym referacie rozważań dotyczących problematyki obrony.

Współczesna obrona różni się zasadniczo od dawnego pojmowania jej zasadniczych kwestii. Należy się spodziewać, że będzie ona bardziej dynamiczna i manewrowa. Po okresie dominacji natarcia jako podstawowego rodzaju działań nastąpiły znaczne przeobrażenia w kwestiach dotyczących obrony. Ten ewolucyjny charakter obrony związany był z okresem „samodzielności obronnej”, który był konsekwencją rozpadu bipolarnego² systemu bezpieczeństwa, funkcjonującego do początku lat pięćdziesiątych XX wieku.

W polskiej literaturze wojskowej najczęściej określa się obronę jako zmierzony lub wymuszony rodzaj walki. Regulaminy państw NATO traktują ją jako czasowy, wymuszony rodzaj działań przyczyniający się do rozstrzygnięcia, w sytuacji gdy przeciwnik ma inicjatywę.

Stosownie do tego w projekcie regulaminu działań wojsk lądowych³ proponuje się rozumieć, że *OBRONA jest działaniem podstawowym, zamierzonym lub wymuszonym. rodzajem walki prowadzonej w celu udaremnienia lub odparcia uderzeń wojsk przeciwnika, zadania mu maksymalnych strat, utrzymania zajmowanego pasa (rejonu) oraz stworzenia warunków do działań zaczepnych.*

CELEM działań obronnych jest uniemożliwienie przeciwnikowi opanowania terenu, rozbicie zgrupowań uderzeniowych i załamanie jego natarcia oraz przejęcie inicjatywy.

Do celów szczegółowych zaliczamy:

- utrzymanie określonego terenu;
- rozbicie przeciwnika, który włamał się w ugrupowanie obronne;

² W literaturze przedmiotu można spotkać się również z określeniem „binarny”. Powszechnie przyjmuje się, że w okresie po drugiej wojnie światowej panował podział świata na dwa przeciwstawne sobie: „świat komunistyczny” i „świat demokratyczny”. Faktycznie jednak od lat sześćdziesiątych obowiązywał „trójpolarny” podział świata na: „świat komunistyczny”, „demokratyczny” i tzn. „trzeci świat”. Por. E. Przewodźki, *Bezpieczeństwo militarne państwa – analiza podstawowych pojęć i treści, Analizy-Syntezy*, Warszawa 1997, s. 29.

³ Regulamin działań wojsk lądowych (tymczasowy), Warszawa 1998, s.68.

- zyskanie na czasie;
- zrównoważenie potencjałów walczących stron poprzez okresową utratę terenu;
- umożliwienie kolejnym siłom ześrodkowania się i wykonania zwrotu zaczepnego;
- zmuszenie przeciwnika do przyjęcia walki w niedogodnym dla niego terenie.

Mając na uwadze cele i problematykę nakreśloną w referacie programowym oraz fakt, że obrona stanowi obszerną dziedzinę chciałbym zaprezentować wybrane jej kwestie, a dotyczące obszaru obrony, kompetencji, ugrupowania i struktury obrony.

W ramach prowadzenia obrony koordynacja działań nabiera szczególnego znaczenia, zwłaszcza w aspekcie wykorzystania różnorodnych sił i środków walki oraz przewidywanego charakteru natarcia prowadzonego przez potencjalnego przeciwnika.

Broniący otrzymuje określony teren, w którym ma podjąć walkę z przeciwnikiem. Teren ten jest ograniczony linią przejścia odpowiedzialności z przodu liniami rozgraniczenia z pozostałych stron. Na szczeblu taktycznym w tym pasie (rejonie) obrony prowadzona jest walka, zgodnie z przyjętą koncepcją jej rozegrania przez obrońcę.

Stosownie do tego, w ramach podziału kompetencji, dowódca prowadzi działania obronne, które można podzielić na:

- działania w głębi;
- działania w styczności;
- działania tyłowe.

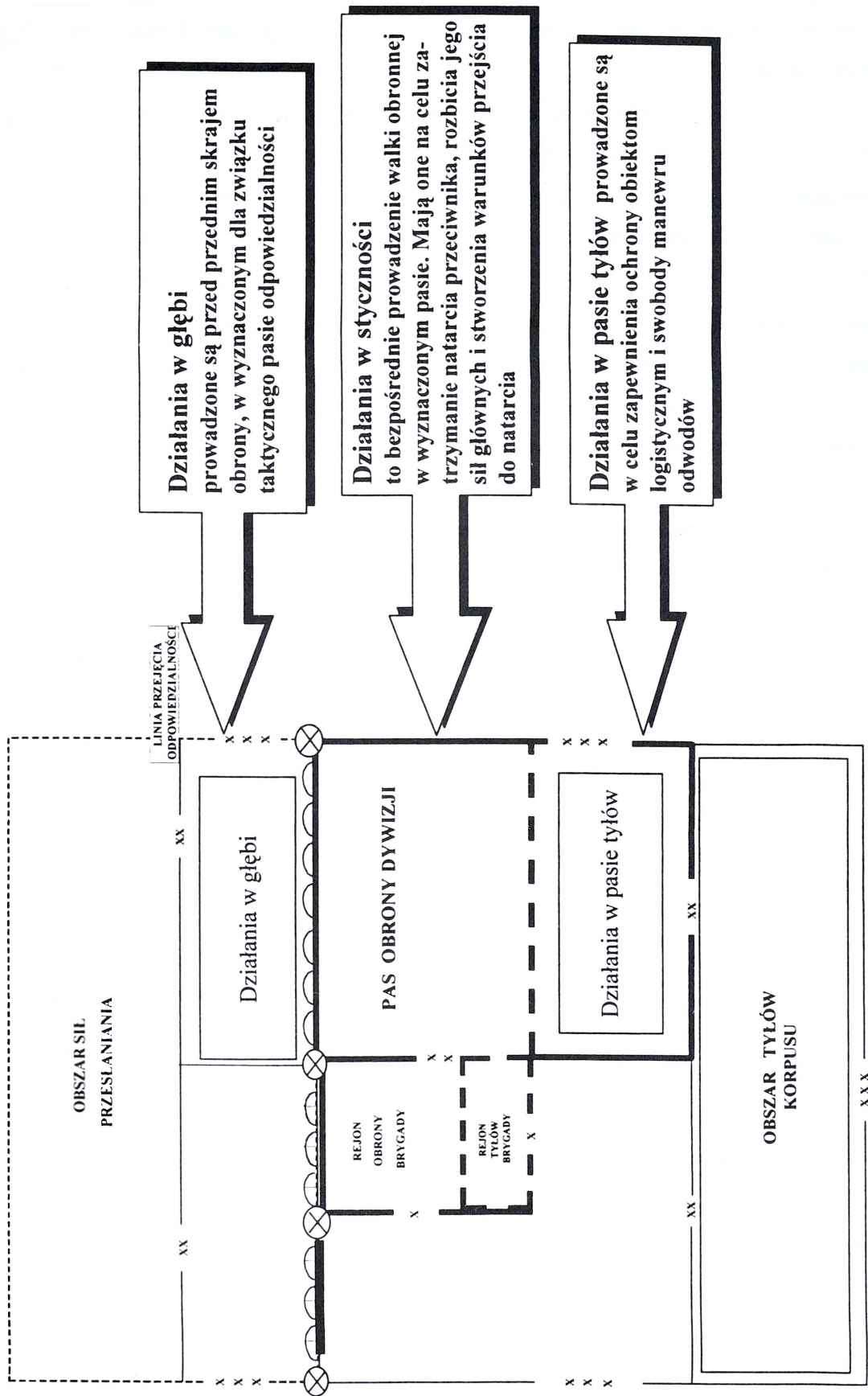
Działania w głębi prowadzone są w ugrupowaniu przeciwnika. Dezorganizują jego walkę, rozbijając elementy ugrupowania bojowego, urządzenia logistyczne lub opóźniając ich przemieszczanie. Oddziaływanie na przeciwnika w głębi jego ugrupowania wpływa bezpośrednio na trwałość obrony, zmusza nacierającego do przyjęcia walki w niekorzystnym dla niego miejscu.

Działania w styczności to najważniejszy okres walki obronnej, mają one na celu zatrzymanie natarcia przeciwnika, rozbicie jego sił głównych i stworzenie dogodnych warunków przejścia do natarcia.

Działania tyłowe służą ochronie urządzeń logistycznych, zapewnieniu swobody manewru odwodom oraz płynności dowozu i ewakuacji. Ich celem jest także walka z desantami przeciwnika.⁴

---

⁴ Tamże, s. 70-71.

Rys. 1. Kompetencje w działaniach obronnych

Powyższy podział ma swoje uzasadnienie w jednoznacznym podziale kompetencji i synchronizacji działań.

Niezwykle ważnym w kontekście przeobrażeń staje się problematyka ugrupowania bojowego. W dokumentach normatywnych państw NATO nie jest ono odpowiednio eksponowane. Brak jest określenia jakie elementy ugrupowania tworzone są na szczeblu oddziału i związku taktycznego. Można zatem sądzić, że dowódca broniąc określonego terenu wykorzystuje podległe mu siły i środki w sposób umożliwiający mu wykonanie zadania. Pozostawiana jest mu w tym względzie swoboda działań, a liczy się przede wszystkim efekt końcowy.⁵ Pewną analogię do elementów ugrupowania można jednak dostrzec w wyeksponowaniu rodzajów wojsk i roli jaką spełniają one w obronie. Wydaje się jednak, że na tej podstawie można określić jakie elementy ugrupowania mogą być utworzone. Natomiast dowódca będzie je tworzył stosownie do koncepcji rozegrania walki i potrzeb wynikających z warunków operacyjno-taktycznych oraz terenu. Oznacza to, że nie muszą być tworzone obligatoryjnie. Mając na uwadze powyższe uwarunkowania wydaje się, iż dotychczasowa definicja odpowiada naszym potrzebom i stosownie do tego należy utrzymać w naszej teorii to zagadnienie. A zatem ugrupowanie obronne *jest to uszykowanie oraz rozmieszczenie sił i środków w terenie odpowiednio do celu (koncepcji) obrony.*

W skład ugrupowania wchodzi elementy podstawowe i dodatkowe.

W obronie ugrupowanie składa się z:

- pierwszego rzutu;
- odwodu ogólnowojskowego;
- zgrupowań (oddziałów, pododdziałów) artylerii;
- oddziału (pododdziału) przeciwlotniczego;
- elementów rozpoznania, walki elektronicznej i działań psychologicznych;
- odwodu przeciwpancernego;
- oddziału zaporowego;
- stanowisk dowodzenia;
- odwodów innych rodzajów wojsk (inzynieryjny, przeciwchemiczny);
- oddziałów, pododdziałów i elementów logistycznych.

Dodatkowo mogą być tworzone:

- oddział wydzielony;

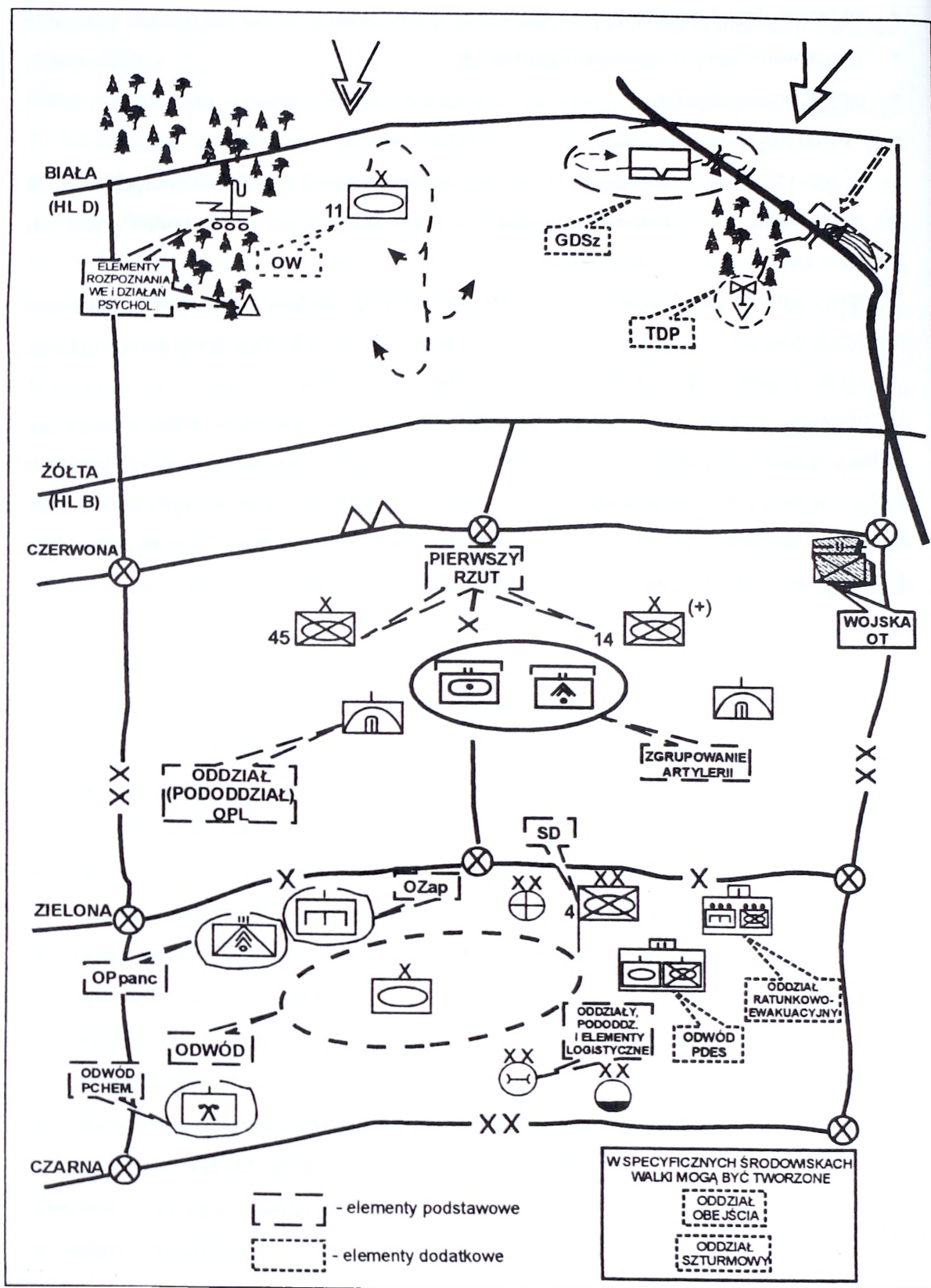
⁵ M. Huzarski, J. Brzozowski, W. Przedwojewski, R. Chrobak, Zmiany w teorii walki, część druga pk. „DZIAŁANIA”. Warszawa 1998, s. 27-28.

- taktyczny desant powietrzny;
- zgrupowanie (grupa) desantowoszturmowe;
- odwód przeciwdesantowy;
- oddział ratunkowo-ewakuacyjny.

W specyficznych środowiskach walki oraz w zależności od sposobu i koncepcji rozegrania walki mogą być organizowane *oddziały obejścia, oddziały (grupy) szturmowe, oddziały zabezpieczenia ruchu*.

W aspekcie prowadzenia obrony na obszarze naszego kraju w skład ugrupowania wojsk operacyjnych włącza się oddziały, pododdziały wojsk obrony terytorialnej, straży granicznej oraz innych sił znajdujących się w pasie (rejonie) obrony. Patrz rys. 2.

Ugrupowanie powinno stwarzać jak najlepsze warunki do wykonania zadania bojowego, zwłaszcza zapewnić efektywne użycie różnych środków walki, skupienie wysiłku w punktach ciężkości, wykonanie swobodnego manewru oraz wykorzystanie w walce właściwości terenu, które stają się szczególnie istotne w specyficznych środowiskach walki. W konsekwencji właściwe ugrupowanie powinno umożliwić osiągnięcie zakładanego celu obrony.

Opr. J. Posobiec

Rys. 2. Elementy ugrupowania ZT w obronie (schemat ideowy)

W przeciwieństwie do regulaminu działań taktycznych wojsk lądowych z 1994 roku nie został wyróżniony jako element ugrupowania drugi rzut, jest to podyktowane brakiem tak szczegółowego podziału w dokumentach normatywnych NATO oraz potrzebą kompatybilności.

Przyjęte ugrupowanie nadaje odpowiedni do celu walki kształt strukturze obrony, która powinna być dostosowana do potrzeb i możliwości wojsk. Pojęcie struktury obrony funkcjonuje w regulaminach zachodnich natomiast w naszej teorii funkcjonowała ona w ramach systemu obrony i mieściło się przede wszystkim w ramach „infrastruktury taktycznej”. Zaznaczyć jednak należy, że w Leksykonie Wiedzy Wojskowej istnieje takie pojęcie⁶, jednak pod względem semantycznym stanowi ono trochę inne niż funkcjonujące w państwach NATO. Zatem nie można interpretować go według wspomnianego wydawnictwa leksykalnego bowiem nie oddaje ono istoty interesującego nas problemu.

Stosownie do tego przyjmuje się, że

Strukturę obrony stanowi układ i wzajemne relacje elementów składających się na całość obrony.

Dowódca organizujący obronę w ramach przydzielonego pasa (rejonu) odpowiedzialności określa: rejon lub pozycje obronne (opóźniania), pozycje przednią, pozycje rygłowe, rejon stanowisk ogniowych podporządkowanej artylerii, rubieże ogniowe i kierunki (rubieże) planowanych kontrataków, rubieże ogniowe odwodów przeciwpancernych i odcinki (rubieże) minowania oddziałów zaporowych; węzły, strefy zapór i niszczeń, strefy rażenia i pułapek ogniowych, rejon rozmieszczenia odwodów i wojsk wspierających oraz elementów rozpoznania i walki elektronicznej, rejon rozmieszczenia oddziałów, pododdziałów i urządzeń logistycznych, lądowiska śmigłowców; stanowiska dowodzenia, rejon zastrzeżone, drogi manewru, dowozu i ewakuacji.

Pozycje obronne należy rozbudowywać wzdłuż naturalnych przeszkód terenowych odpowiednio je maskując.

Przednią linię obrony wyznacza się na podstawie mapy i precyzuje na rekonesansie. Nie musi być ona całkowicie obsadzona ani też utrzymywana.

W celu wprowadzenia przeciwnika w błąd co do przebiegu przedniej linii obrony, niedopuszczenia do niespodziewanego uderzenia na pododdziały pierwszego rzutu oraz zmuszenia na-

---

⁶ Struktura obrony – system inżynierskiej rozbudowy urządzeń obronnych. Zależnie od szczebla na jakim organizuje się działania obronne, struktura obrony może obejmować: transzeje, rowy łączące, pozycje obrony, pasy obrony połączone z systemami zapór, rejonami rozmieszczenia drugich rzutów i odwodów, rejonami stanowisk ogniowych artylerii itp., Leksykon Wiedzy Wojskowej, Warszawa 1979, s. 421.

cierającego do wcześniejszego rozwinięcia sił głównych może być przygotowana pozycja przednia. Nie powinna odróżniać się ona od innych pozycji obrony.

Pozycje w głębi obrony należy rozbudować tam, gdzie istnieje możliwość zatrzymania włamującego się przeciwnika lub teren stwarza możliwość rozbicia go.

Każdorazowo określa się miejsca i kierunki, na których przeciwnik nie będzie nacierał lub będzie atakował małymi siłami. Są to luki między rejonami obrony. Zaoszczędzone siły mogą być używane w punktach ciężkości obrony.

Pozycje ryglowe rozbudowane ukośnie do kierunku natarcia wojsk przeciwnika kanalizują ich ruch i mogą jednocześnie stanowić rubieże rozwinięcia do kontrataków lub rubieże ogniowe dla odwodów. Z reguły określają one również teren planowanego rażenia lub pułapki ogniowej.

Położenie rejonów stanowisk ogniowych artylerii i rejonów rozmieszczenia pozostałych wojsk wzmocnienia wsparcia uzależnione jest od ich możliwości i zamiaru użycia.

Rejony rozmieszczenia oddziałów, pododdziałów i urzędzeń logistycznych oraz stanowiska dowodzenia nie powinny znajdować się na prawdopodobnym kierunku głównego uderzenia przeciwnika.

Tworząc strukturę obrony w maksymalnym stopniu powinny zostać wykorzystane obiekty i urządzenia znajdujące się na terenie działań.

* * *

Reasumując należy mieć na uwadze fakt, że zmiany w teorii pociągają za sobą stosowne przeobrażenia w praktyce. A zatem muszą one uwzględniać specyfikę, wewnętrzne uwarunkowania oraz możliwości naszej armii lub wskazywać obszary, w których muszą dokonać te zmiany aby teoria pozostawała spójna z praktyką. Z punktu widzenia bowiem realizacji zadań to praktyka umożliwia osiągnięcie zakładanych celów, a teoria stanowi podłoże racjonalnego, efektywnego działania. A zatem przemianom podlega teoria i praktyka.

Struktury euroatlantyckie nie są uniwersalne, one też wymagają doskonalenia i potrzebują nowego impulsu do zmian. Wchodzenie do tych struktur w żadnym wypadku nie rozmija się z potrzebą zachowania narodowego charakteru i dokonań w teorii walki. Istnieje natomiast potrzeba włączenia się i twórczego zaaprobowania wymagań jakie stawiane są wobec wszystkich członków NATO. Warto również podkreślić, że proces integracji i osiągnięcia interoperacyjności musi być rozłożony w czasie. Hiszpania wstąpiła do NATO w 1982 roku, a zakończenie procesu integracji ogłosiła w 1998 roku po 16 latach dostosowywania się do wymogów Sojuszu.

Trudno jest szczegółowo zaprezentować całą problematykę obrony, dlatego też wybiórczo wyeksponowano niektóre jej obszary, które mogą stanowić podstawę do dalszej, mam nadzieję owocnej dyskusji.

*Kpt. dypl. Grzegorz SOBOLEWSKI
Katedra Taktyki Ogólnej
WWLąd*

OBRONA ZWIĄZKU TAKTYCZNEGO W AKTUALNYCH UWARUNKOWANIACH POLSKI

W obecnych poglądach większości naszego społeczeństwa uznaje się, iż przynależność Polski do struktur kontynentalnego bezpieczeństwa, jakim jest North Atlantic Treaty Organization (NATO) może być dostatecznie pewną tarczą dla obrony suwerenności naszego państwa. Jednak jeżeli chcemy być pełnoprawnym jego członkiem, to owe członkostwo zobowiązuje nas do wysiłku gwarantującego naszym partnerom, że przyjęcie Polski do NATO wzmocni Sojusz Północnoatlantycki, a co za tym idzie w pełni zapewni bezpieczeństwo i suwerenność naszego kraju jako granicy Sojuszu. Będzie to możliwe, jeżeli nasze bezpieczeństwo upatrywać będziemy nie tylko w przynależności do sojuszu, lecz, a może przede wszystkim zespoleniu wysiłku wojsk operacyjnych, obrony terytorialnej, ogniów niemilitarnych i przygotowania obronnego społeczeństwa.

Położenie naszego kraju jako granicy Sojuszu Północnoatlantyckiego przy wschodniej części Europy sprawia, że będziemy, podobnie jak w przeszłości, obiektem silnego oddziaływania politycznego, gospodarczego i militarnego. Hipotetyczna wizja zagrożenia militarnego Polski upoważnia do zdefiniowania celu systemu obronnego państwa. Jego nadrzędnym zadaniem jest ochrona i obrona suwerenności oraz niepodległości terytorialnej i nienaruszalności granic.

Pełna autonomia w szeroko rozumianej problematyce bezpieczeństwa narodowego nakazuje być przygotowanym do rozwiązywania spraw militarnych na ewentualność określonej prognozy zagrożeń suwerenności naszego państwa. Zarysowała się też nowa rola Wojska Polskiego w systemie obrony Rzeczypospolitej Polskiej jak też w ramach członkostwa naszego państwa w NATO.

Głównie polega ona na realizacji takich zadań jak:

- obrona integralności terytorialnej i suwerenności państwa;
- stworzenie warunków do ingerencji wojsk koalicyjnych;
- udział wydzielonych sił w współdziałaniu z Siłami Zbrojnymi NATO na terytorium naszego kraju i poza jego granicami;

- udział w misjach pokojowych w ramach ONZ;
- likwidacja klęsk żywiołowych.

Innymi słowy oznacza to, że siły zbrojne powinny być przygotowane do realizacji różnego rodzaju zadań. Wielorakość tych zadań, a jednocześnie potrzeby uzyskania samowystarczalności obronnej w dobie ograniczeń wynikających z podpisanych zobowiązań międzynarodowych (CEF-1) skłania podobnie jak w innych państwach europejskich przyjęcie koncepcji powszechnej obrony narodowej, w której istotne znaczenie obok nielicznych wojsk operacyjnych spełniać mają siły obrony terytorialnej.

Nowa sytuacja geopolityczna Europy sprawiła, między innymi, że przez wiele lat opracowywane koncepcje i zasady prowadzenia ewentualnych działań wojennych i operacji uległy radykalnym zmianom. Wkomponowanie sił obrony terytorialnej w system obrony państwa poprzez powierzenie im wielu znaczących zadań dla obronności powoduje potrzebę pewnych przeobrażeń w zakresie prowadzenia operacji obronnych. W określonym stopniu zmieniły się poglądy na rolę i znaczenie poszczególnych działań bojowych w ramach prowadzonych operacji. Całkiem nowego wymiaru nabrały również sprawy związane z planowaniem, organizowaniem i prowadzeniem walki obronnej. Dokonywane zmiany nie ominęły też przeobrażeń struktur naszych Sił Zbrojnych, ich wyposażenia i możliwości bojowych, które w głównym stopniu będą decydowały o realności wykonywanych zadań.

Ogrom dokonujących się przemian sprawia, iż koniecznym jest dokonanie analizy aktualnych poglądów traktujących o roli i znaczeniu związku taktycznego wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej, ich możliwościach oraz taktyce działania w dobie przynależności naszych Sił Zbrojnych do struktur Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Zasadnicze zmiany w poglądach na działania bojowe, w tym również obronę, nastąpiły po 1989 roku. Nadano wówczas wyraźny priorytet działaniom obronnym a sama obrona zyskała miano zasadniczego lub podstawowego rodzaju walki. Był to okres sprzyjający do podejmowania różnych inicjatyw teoretycznych i praktycznych zmierzających do wypracowania skutecznych koncepcji obrony kraju. Ukazało się wówczas wiele ciekawych opracowań, głównie o tematyce strategicznej i operacyjnej, ale również traktujących o obronie szczebla taktycznego.¹¹

¹¹ Regulamin działań taktycznych Wojsk Lądowych - część I (związek taktyczny, oddział), Warszawa 1994.
Działania taktyczne wojsk lądowych pod kierownictwem Z. Ściborka, AON 1995.
Ściborek. Z., Rozważania o obronie. Warszawa 1993.
Huzarski M., Działania taktyczne dywizji drugiego rzutu operacyjnego, Warszawa 1996.
Huzarski M., Kaczmarek W., Obrona i natarcie dywizji, Warszawa 1997.
Koziej. S., Teoria sztuki wojennej Warszawa 1993.

W wyniku "zderzenia" teorii z praktyką w postaci ćwiczeń o różnym zasięgu i wymiarze, wykrystalizowały się w miarę jednolite poglądy w odniesieniu do obrony taktycznej. Jednak lata 1997 - 99 to kolejny okres gdzie w wyniku dążeń naszego państwa do Sojuszu Północnoatlantyckiego wypracowana teoria prowadzenia działań obronnych podlega dalszej weryfikacji i zmianom. Akademia Obrony Narodowej zapoczątkowuje ten proces przeobrażeń poprzez badanie teorii prowadzenia działań stosowanych w armiach państw członkowskich NATO, następnie powstają pierwsze opracowania teoretyczne, które mają odzwierciedlenie w realizowanych ćwiczeniach. Efektem znużonej pracy jest powstanie na przełomie 1998/99 roku Regulaminu Działania Wojsk Lądowych, który w swojej treści jest zgodny z Doktryną Wojsk Lądowych ATP-35(B), istniejących zobowiązań sojuszniczych w ramach NATO, jednocześnie zachowuje swój narodowy charakter i dorobek polskiej sztuki wojennej. Powstały Regulamin stanowi jednak podstawę działań wojsk lądowych w czasie kryzysu i wojny. Szczegółowych rozstrzygnięć w zakresie działań wojsk lądowych opisujących postępowanie na danym szczeblu w danym rodzaju działań należy oczekiwać w kolejnym okresie, które to będą powstawały między innymi dzięki badaniom naukowym.

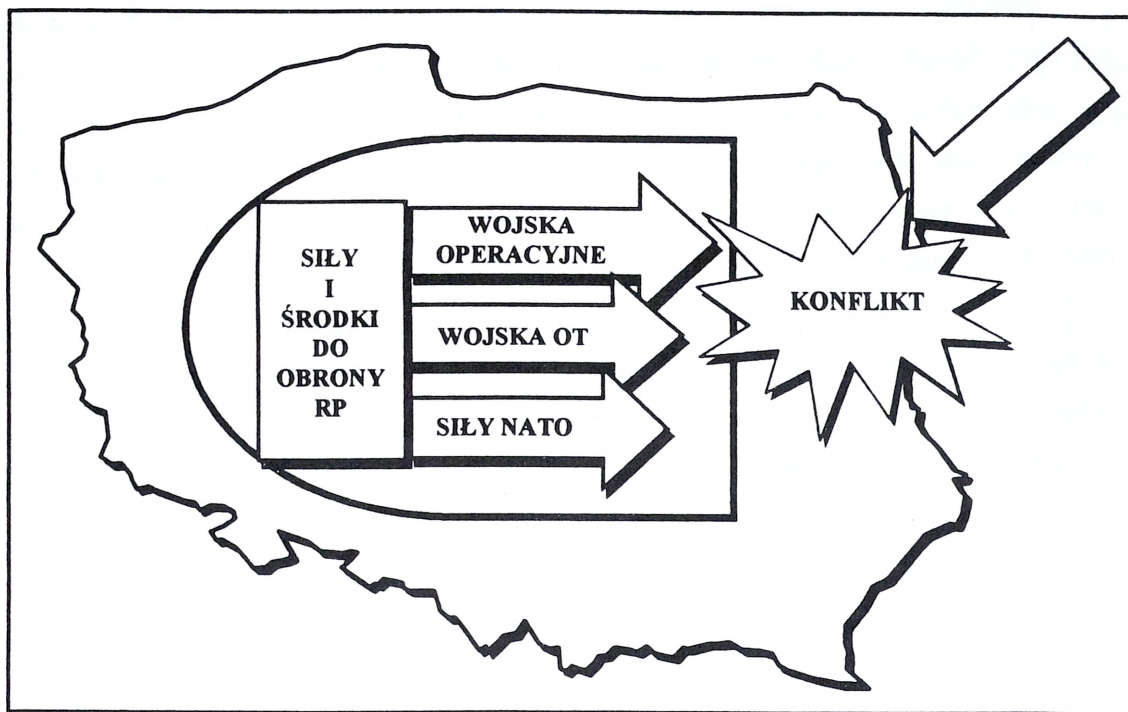
W zainteresowaniu autora i przedmiotem badań jest tylko pewien wycinek nowej teorii walki jakim jest obrona związku taktycznego i to w uwarunkowaniach naszego kraju, gdzie tak wielką rolę do odegrania mają wojska obrony terytorialnej.

Przemiany polityczno-militarne ostatnich lat sprawiły, iż radykalnym przeobrażeniom uległy założenia systemu obronnego naszego kraju. Jednak w suwerennych państwach podstawą bezpieczeństwa narodowego są własne, narodowe siły obrony – dotyczy to zarówno państw neutralnych jak i państw wchodzących w skład sojuszy. Niekwestionowaną rolę spełniają tu wojska operacyjne i obrony terytorialnej. Pełne wykorzystanie walorów bojowych obydwu części sił zbrojnych, sił układu niemilitarnego oraz właściwości terenu zwielokrotni siłę obronną państwa.

W koncepcji obrony powinny być wykorzystywane wszystkie dyspozycyjne siły i środki. Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne określają potrzeby obronne naszego państwa oraz możliwości ich zaspokojenia. Wielkość tych potrzeb wynika przede wszystkim z oceny zagrożeń wojennych, zwłaszcza konfliktów lokalnych, czy też sytuacji kryzysowych. Natomiast własne możliwości obronne zwiększa perspektywa integracji z zachodnimi strukturami gospodarczymi oraz bezpieczeństwa.

Główną siłą koncepcji obronnej naszego kraju w obecnych uwarunkowaniach powinno stanowić zespolenie wysiłku wojsk operacyjnych, obrony terytorialnej, ogniów niemilitar-

nych i przygotowanie obronne społeczeństwa oraz przynależność do Sojuszu Północnoatlantyckiego (rys.1).

Rys. 1. Siły i środki do obrony RP w przypadku konfliktu

Przeciwstawienie się ewentualnej agresji przeciwnika wymaga posiadania zarówno dobrze wyposażonych i wyszkolonych wojsk operacyjnych, jak też sił obrony terytorialnej.

W wyniku analizy warunków i możliwości obrony Polski, z uwzględnieniem historycznych doświadczeń, wielu teoretyków wojskowych uważa, iż wojska operacyjne nie są w stanie prowadzić samodzielnie efektywnie obrony państwa.¹² Twierdzą oni, iż właściwością struktury sił zbrojnych państwa przygotowującego się do obrony jest zatem konieczność zespolenia dwóch odmiennych komponentów Sił Zbrojnych – wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej.¹³

Operacyjne wojska lądowe zorganizowane w bataliony, brygady, dywizje i korpusy są to przygotowane, regularne jednostki bojowe. Jednym z ich głównych zadań jest przeciwstawia-

¹² F. Skibiński, *Rozważania o sztuce wojennej*, Warszawa 1990.

J. Marczak, J. Pawłowski, *O obronie militarnej Polski przełomu X X - X X I wieku*, Warszawa 1995.

Jakubczak R, Marczak J, *System obrony terytorialnej III Rzeczypospolitej*, AON Warszawa 1997.

P. Sienkiewicz, *Wystarczalność obronna*, Warszawa 1996.

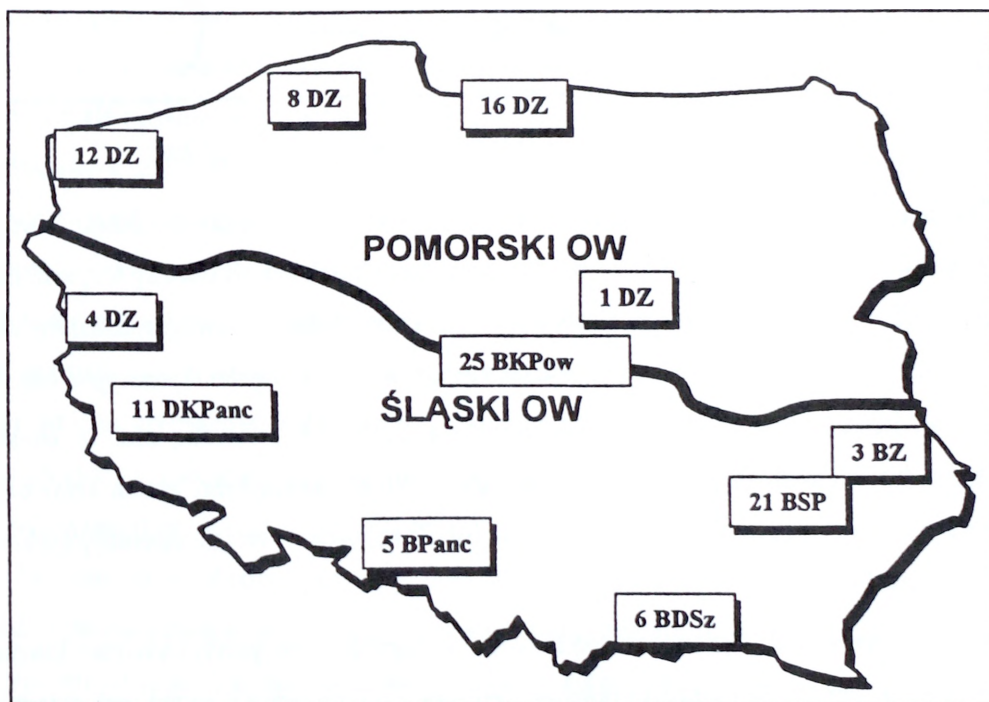
¹³ F. Skibiński, *Rozważania o sztuce wojennej*, Warszawa 1990, s. 318.

nie się agresji przeciwnika w sposób obronny lub ofensywny wspólnie z siłami powietrznymi i marynarką wojenną. Tworzone z nich zgrupowania lądowe pancerno-zmechanizowane

i powietrzno-manewrowe są elastyczną siłą uderzeniową, zdolną do działania na dużą odległość. Możliwości bojowe lądowych wojsk operacyjnych stanowią podstawę do porównań potencjałów bojowych konwencjonalnych sił zbrojnych. Efektywne wykonanie zadań wymaga wszechstronnego i solidnego wsparcia nie tylko logistycznego, lecz również bojowego, które wojska operacyjne mogą uzyskać przez umiejętne wykorzystanie atutów (walo-rów) jakie posiadają wojska obrony terytorialnej.

Obecnie wojska lądowe są w trakcie reorganizacji polegającej na utworzeniu dwóch okręgów (pomorski i śląski), gdzie głównym potencjałem wojsk operacyjnych będzie sześć związków taktycznych i pięć samodzielnych oddziałów (rys. 2).

W ramach samowystarczalności obronnej naszego państwa, a także w strukturach sojusznicznych wojska operacyjne muszą być przygotowane do działania na różnych kierunkach zagrożenia.

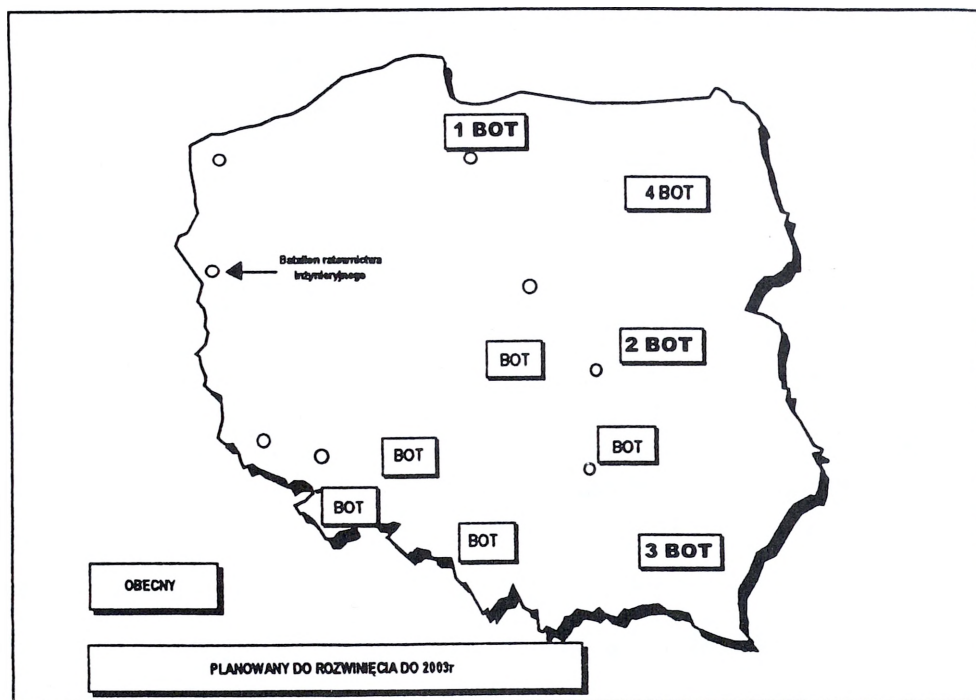

Rys. 2. Perspektywiczny potencjał wojsk operacyjnych SZ RP

działy muszą się liczyć z ewentualnością i być przygotowane do działania w różnych obszarach Rzeczypospolitej. Stanowią one mobilną część sił zbrojnych i przeznaczone są do wyko-

nywania najważniejszych zadań bojowych mających na celu odparcie agresora działaniami obronnymi w dowolnym rejonie i na każdym kierunku zagrożenia.

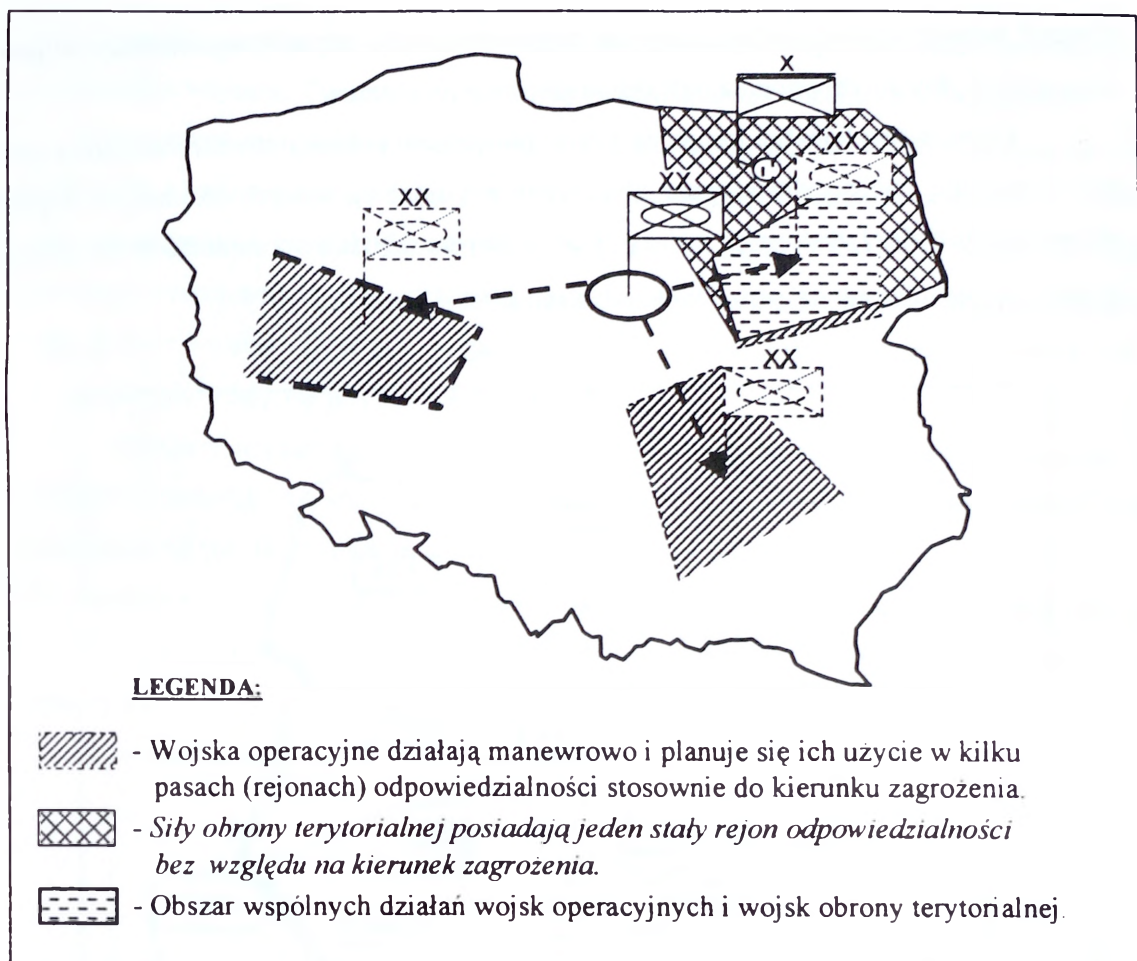
Obrona terytorialna jest jedną z form prowadzenia obrony powszechnej przez państwo i realizuje swoje zadania przez siły obrony terytorialnej, których trzonem są **wojska obrony terytorialnej** złożone ze związków taktycznych, oddziałów i samodzielnych pododdziałów (występujących we wszystkich rodzajach sił zbrojnych, rys. 3)¹⁴.

Rys. 3. Perspektywiczny potencjał wojsk obrony terytorialnej SZ RP

Wojska obrony terytorialnej przeznaczone są do wspierania i zapewnienia swobody działania wojsk operacyjnych oraz wykonywania lokalnych zadań obronnych w ścisłym współdziałaniu z pozamilitarnymi ogniwami struktury państwowej z wykorzystaniem do 13

¹⁴ Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych. Część I (związek taktyczny, oddział), Warszawa 1994, s. 65.

Rys. 4. Możliwości wspólnych działań wojsk operacyjnych i OT

Zgodnie z obecnie obowiązującymi założeniami naszej doktryny militarnej operację obronną należy traktować priorytetowo jako zasadniczy rodzaj działań umożliwiający przetrwanie sytuacji kryzysowej początkowego okresu wojny, powstrzymanie uderzeń wojsk przeciwnika, rozbitcie głównego zgrupowania uderzeniowego oraz w określonym miejscu i czasie uzyskanie nad nim przewagi (przejęcie inicjatywy) umożliwiającej odtworzenie położenia pierwotnego lub tylko utrzymanie stanu posiadania.¹⁵

Związek taktyczny może przechodzić do obrony w ramach operacji obronnej (czasami samodzielnie) w różnorodnych warunkach i sytuacjach. Obronę może organizować przed rozpoczęciem wojny (zawczasu) lub w toku jej trwania (doraźnie). W obecnych uwarunkowaniach, pierwsza z wymienionych sytuacji organizowania obrony powinna być traktowana jako zasadnicza. Może ona mieć miejsce przede wszystkim w okresie narastania zagrożenia

¹⁵ R. Bojarski, Operacja obronna korpusu, Warszawa 1998, s. 7.

i bezpośrednio przed wybuchem konfliktu zbrojnego. Istnieją wówczas możliwości wykonania szeregu przedsięwzięć przygotowawczych jeszcze w okresie pokoju. Duże znaczenie ma możliwość wykorzystywania istniejących urządzeń i obiektów infrastruktury taktycznej. Natomiast w obronie doraźnie przygotowanej nie osiągniemy wymaganej trwałości ale mamy znaczną swobodę w dokonywanych manewrach mających na celu przyjęcie korzystnego ugrupowania bojowego.

Zgodnie z obecnym stanem wiedzy teoretycznej i rezultatami doświadczeń uzyskanych podczas ćwiczeń oraz prowadzonych badań związek taktyczny może przechodzić do obrony w sytuacjach:

- osłony mobilizacyjnego (operacyjnego) rozwinięcia sił zbrojnych i zapewnienie czasu na przygotowanie kolejnych działań obronnych w skali operacyjnej (koalicyjnej);
- likwidacji lokalnego konfliktu zbrojnego własnymi siłami i środkami;
- zabezpieczenie wejścia do działań zgrupowań z głębi;
- wykonanie zadań ponadnarodowych w integracji z siłami zbrojnymi NATO;
- zabezpieczenie wejścia do działań wojsk koalicyjnych;
- jako odwód - w gotowości do przejścia ciężaru prowadzenia obrony w skali operacyjnej. Rolą tych sił jest wykonanie uderzenia przed przedni skraj w ramach przejętej inicjatywy;
- pogłębienie obrony prowadzonej w skali operacyjnej (koalicyjnej) - z reguły pod osłoną pierwszego rzutu lub zgrupowań prowadzących operację opóźniającą;
- wzmocnienia sił pierwszego rzutu;
- obrona wybrzeża morskiego;
- odparcia skrzydłowego uderzenia zgrupowań przeciwnika w trakcie wykonywania przeciwuderzenia;
- po niepowodzeniu przeciwuderzenia lub utracie zdolności do prowadzenia działań

Bez względu na warunki i sytuacje przechodzenia do obrony, jej rodzaj, należy traktować ją jako zorganizowane działanie, w którym, aby osiągnąć zakładane cele, należy użyć odpowiednio dobrane metody i środki. Jak wiadomo, do wykonania zadań w ramach działań operacyjnych przeznaczone są związki operacyjne, którym podporządkowane są dywizje będące zasadniczymi związkami taktycznymi wojsk lądowych. Tym samym ogólnie zostanie określona ich rola i miejsce¹⁶ jako wykonawców, a przez to staną się jasne zadania, które

¹⁶. rola - udział i znaczenie kogoś, czegoś w jakichś okolicznościach, w jakimś przedsięwzięciu; zadanie do spełnienia; pozycja zajmowana w czymś, występowanie w jakimś charakterze;

- miejsce - część określonej przestrzeni, z którą coś się dzieje, na której coś się odbywa, odbywało; pozycja kogoś lub czegoś w zespole podobnych osób, rzeczy, zjawisk; ranga, rola, funkcja, stanowisko.

mają wykonać. Podobnie jest w działaniach taktycznych, prowadzonych przez dywizje, brygady i pododdziały. Uogólniając można stwierdzić, że naczelny organizator działań precyzuje rolę i miejsce podległych mu, bezpośrednich wykonawców. Z roli i miejsca związku taktycznego w określonych działaniach bojowych wynikają zadania, które dany związek taktyczny ma wykonać.

Wyjaśnienie jaką rolę ma spełnić określony związek taktyczny następuje w czasie analizy zadania, otrzymanego od związku operacyjnego; z tego zadania wynika rola podwładnego w całym przedsięwzięciu. Może to być między innymi rola głównego wykonawcy w mobilizacyjnym rozwinięciu, czy też współuczestnika w rozwinięciu operacyjnym.

W operacji obronnej związek taktyczny może spełniać rolę głównego wykonawcy, współwykonawcy, specjalną, dyspozycyjną oraz epizodyczną.

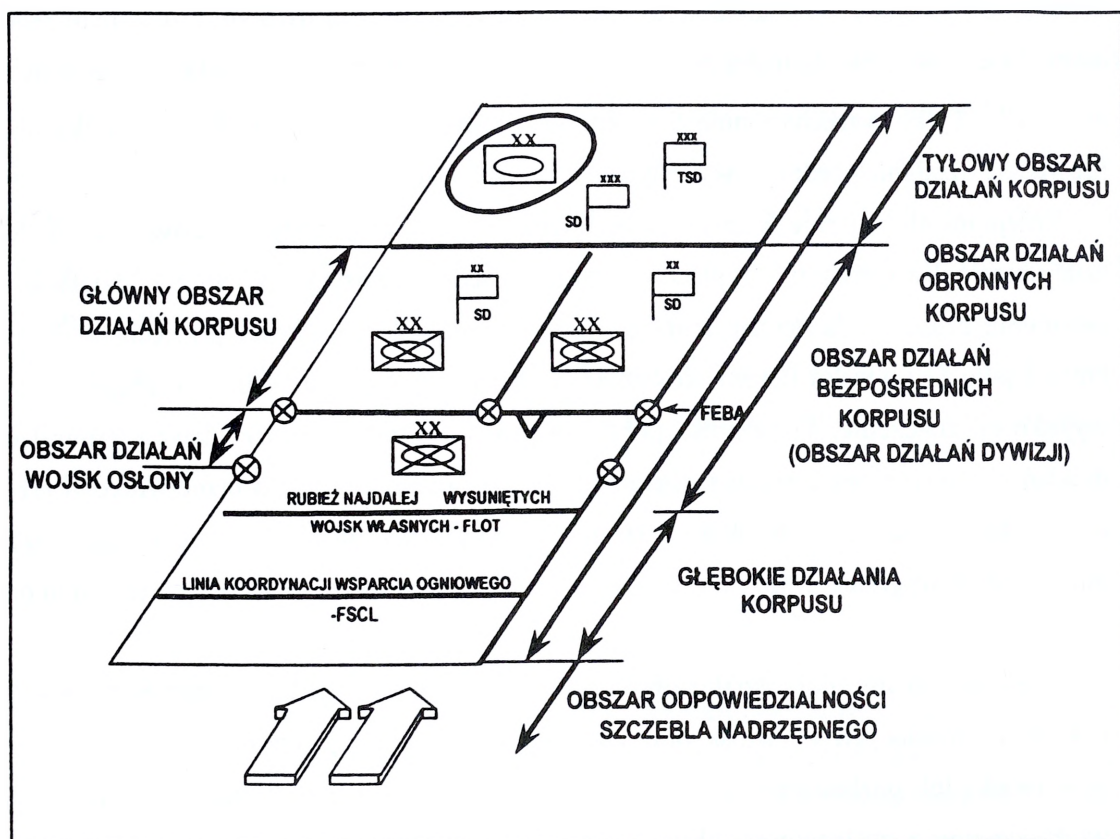
- *Rola głównego wykonawcy* - to wykonanie zasadniczej części zadania.
- *Rola współwykonawcy* - to współwykonywanie zasadniczej części zadania, ale od współwykonawcy jest uzależniony główny wykonawca.
- *Rola specjalna* - to wykonanie zadań, które głównemu wykonawcy i współwykonawcy gwarantują swobodę działania i osiągnięcie zakładanego celu.
- *Rola dyspozycyjna* - to ciągle utrzymywanie gotowości do wykonania zadań w rejonie wymagającym ingerencji przełożonego.
- *Rola epizodyczna* - to wykonanie planowych lub doraźnych przedsięwzięć zapewniających korzystną zmianę sytuacji w toku realizacji głównego zadania na rzecz głównego wykonawcy lub współwykonawcy.

Aby dany związek taktyczny mógł się wywiązać z powierzonej roli w wykonywaniu zadania należy mu określić miejsce w ugrupowaniu operacyjnym. Trzeba przy tym uwzględnić wiele czynników, które mają na to wpływ, między innymi:

- sytuacja polityczno-militarna, w tym głównie od położenia;
- skład i możliwości związku taktycznego;
- charakter konfliktu zbrojnego i sposób działania przeciwnika;
- cel i sposób prowadzenia zakładanej obrony;
- charakter i treść zadania;
- zamiar walki;
- sposób prowadzenia obrony;

- charakter tworzonego ugrupowania;
- warunków czas-przestrzennych prowadzenia obrony.

Przede wszystkim utworzone ugrupowanie i miejsce w nim związku taktycznego wskazuje na przeznaczenie danego związku taktycznego. Związek taktyczny może się bronić w pierwszym rzucie lub jako odwód operacyjny, na głównym lub pomocniczym kierunku obrony. Niekiedy może bronić się na samodzielnym kierunku, działać jako oddział wydzielony w pasie przesłania lub być w odwodzie (rys. 5). W zależności od miejsca i roli, jaką związek taktyczny spełnia w działaniach szczebla nadrzędnego, przydziela mu się odpowiednie wzmocnienie i wspiera innymi rodzajami wojsk.

Rys. 5. Miejsce ZT w strukturze obszaru obrony korpusu

W zależności od dyslokacji, wyszkolenia, struktury organizacyjnej i przewidywanych obszarów odpowiedzialności w operacji obronnej związek taktyczny jest przeznaczony do zatrzymania natarcia przeciwnika, uniemożliwienia mu wtargnięcia w głąb kraju lub wykonania zwrotu zaczepnego w celu odzyskania utraconego terenu. Bardzo ważnym zagadnieniem jest, by związek taktyczny był zdolny do prowadzenia różnorodnych działań obronnych, wśród których należy wyszczególnić:

- obronę pozycyjną;
- obronę manewrową;
- działania opóźniające;
- działania osłonowe;
- działania wspierające;
- działania o charakterze zaczepnym (przeciwuderzenia, kontrataki).

Na współczesnym polu walki pojawiają się nowoczesne, wysoko mobilne i efektywne środki do jej prowadzenia, charakteryzujące się precyzją i skutecznością rażenia powodujące, iż wymagania stawiane działaniom obronnym stale rosną. Efektywne użycie dyspozycyjnych sił i środków w określonym miejscu i czasie staje się trudnym i złożonym problemem. Czas reakcji na zaistniałą sytuację może mieć często decydujący wpływ na jej końcowy rezultat.¹⁷ Tylko wszechstronnie przygotowany związek taktyczny będzie mógł skutecznie prowadzić działania obronne i wykonywać zadania bojowe na polu walki.

Kolejnym niezmiernie ważnym czynnikiem wywierającym wpływ na trwałość i skuteczność obrony jest głębokość jej pasa (rejonu), niezbędna dla osiągnięcia swobody działania, zapewnienia czasu na skuteczną reakcję, narastania oporu, możliwości przejęcia inicjatywy. Obszar jako środowisko (teren) prowadzenia obrony w uwarunkowaniach naszego kraju ma wyjątkowe znaczenie. Umiejętnie przygotowany i wykorzystywany ułatwia prowadzenie działań obronnych przez wojska operacyjne, a jednocześnie utrudnia przeciwnikowi prowadzenie działań zaczepnych. Walory terenu często zwiększają skuteczność środków walki, pozwalają na wygranie „walki o czas”, a zatem zwiększają możliwości osiągnięcia celu obrony.

Trwałość i skuteczność działań obronnych to właściwości określające stopień trudności jej pokonania broniących się wojsk oraz zdolność do skutecznego oporu i załamania natarcia przeciwnika lub pozbawienie go inicjatywy, czyli osiągnięcie celu działań obronnych. Ściśle wiążą się one z posiadanymi siłami i środkami, obszarem oraz czasem jej prowadzenia. Przygotowanie i prowadzenie obrony powinno być zdeterminowane trwałością, aktywnością, elastycznością oraz stałym dążeniem do przejęcia inicjatywy, aby osiągnąć cel główny¹⁸.

Wymaganiom stawianym współczesnym działaniom obronnym wychodzą naprzeciw wojska obrony terytorialnej, które rozmieszczone są na obszarze całego kraju - stosownie do potrzeb operacyjnych. Wykonują zadania samodzielnie lub w czasowym podporządkowaniu.

¹⁷ M. Huzarski, W. Kaczmarek, *Obrona i natarcie dywizji*, Warszawa 1997.

¹⁸ K. Nozko, *Sztuka tworzenia przewagi w systemie obronnym RP*, Warszawa 1994, s. 221.

i we wzajemnym wspieraniu się z wojskami operacyjnymi. Z dokonanej analizy zadań jakie wykonują wojska obrony terytorialnej wynika iż skuteczność wykonywania zadań przez wojska operacyjne w obronie wzrasta przez umiejętne wykorzystanie walorów bojowych i właściwej koordynacji działań z wojskami obrony terytorialnej.

Wojska operacyjne, którym wyznaczono pas (rejon) obrony, czy to w ramach operacji obronnej, czy też na samodzielny kierunek mogą oczekiwać, iż w ich pasie (rejonie) będą się znajdowały jednostki obrony terytorialnej rozmieszczone w rejonie odpowiedzialności sił obrony terytorialnej¹⁹. Odpowiedzialność za wykonanie zadania ponosi wówczas dowódca wojsk operacyjnych, który powinien racjonalnie wykorzystać potencjał bojowy będący w jego dyspozycji, w tym także siły i środki obrony terytorialnej. Znajomość stanu i możliwości sił obrony terytorialnej oraz sposobu wykorzystania ich walorów bojowych w działaniach obronnych będą decydowały o rezultatach prowadzenia walki przez wojska operacyjne.

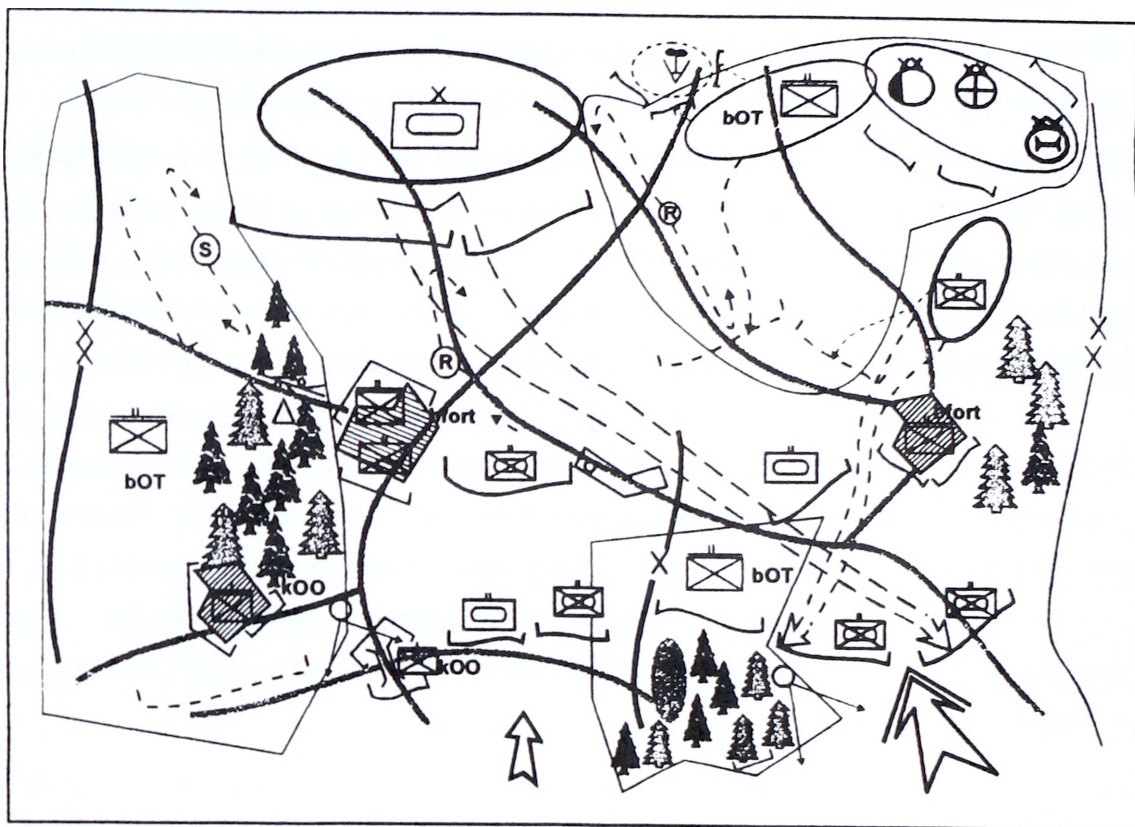
W celu przeciwstawienia się ewentualnej agresji przeciwnika wojska operacyjne przewidywane są do obrony wyznaczonych pasów (rejonów) w ramach operacji obronnych związków operacyjnych (taktycznych) w pierwszym rzucie lub odwodzie. W zależności od obszaru działań i dyslokacji wojsk, pasy (rejony) obrony wojsk operacyjnych znajdują się w rejonach odpowiedzialności wojsk obrony terytorialnej. Wojska te zostaną podporządkowane dowódcy wojsk operacyjnych lub będą działały na korzyść walczących wojsk operacyjnych w ramach wsparcia działań.

---

¹⁹ Rejon odpowiedzialności związku taktycznego (oddziału, pododdziału) wojsk obrony terytorialnej jest wyznaczonym jego dowódcy terenem na którym - zgodnie z potrzebami planu operacyjnego - zobowiązany jest on przygotować i prowadzić podległymi oraz przydzielonymi mu siłami i środkami (samodzielnie lub wspólnie z wojskami operacyjnymi, niemilitarnymi ogniwami obronnymi i społeczeństwem) działania humanitarne i bojowe zarówno w czasie pokoju, jak również w okresie zagrożenia i wojny.

Są rejony odpowiedzialności brygad (BOT), pułków (pOT), batalionów (bOT), a także kompanii, plutonu i niekiedy (doraźnie - w ograniczonym zakresie) drużyny z tychże struktur wojsk OT. Rejon odpowiedzialności jest stały dla konkretnej jednostki wojsk obrony terytorialnej, a jego granice zarówno podczas zagrożenia i wojny, jak również w czasie pokoju są takie same.

Racjonalne i zgodne z ich przeznaczeniem wykorzystanie podporządkowanych (współdziałających) sił obrony terytorialnej w działaniach obronnych wojsk operacyjnych znacząco podwyższą możliwość wykonania zadania (rys. 6)²⁰.

Rys. 6. Obrona związku taktycznego wzmocnionego siłami obrony terytorialnej

Uzyskane rezultaty wspólnych działań zależą od efektywności koordynacji wysiłków między wojskami operacyjnymi, a elementami sił obrony terytorialnej. W wypracowywanych koncepcjach walki obronnej wojska obrony terytorialnej powinny być przewidywane do działań w specyficznych środowiskach (terenach pasywnych), w miejscach pokojowego stacjonowania i szkolenia. Koncepcja prowadzenia obrony powinna być oparta na jak najefektywniejszym wykorzystaniu walorów wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej. Korzyści jakie wynikają z działań sił obrony terytorialnej w zakresie zwiększenia skuteczności obrony wojsk operacyjnych mogą być następujące:

²⁰ W. Lidwa, wpływ zadań obrony terytorialnej na przeobrażenia w taktyce ogólnej pk „taktyka -1”, Warszawa 1998.

- szczegółowa znajomość własnego terenu może być efektywnie wykorzystana do przygotowania obrony;
- zabezpieczenie przegrupowania wojsk operacyjnych w rejon i pasy obrony;
- osłona luk i skrzydeł oraz obrona na kierunkach drugorzędnych;
- możliwość obrony szerszych pasów (rejonów);
- wykorzystanie działań wojsk będących w ugrupowaniu przeciwnika;
- dostarczanie informacji o przeciwniku;
- możliwość wcześniejszego przygotowania rejonów i rubieży obronnych pod względem fortyfikacyjnym co zwiększa ich skuteczność;
- stwarzanie dogodnych warunków do przyjmowania ugrupowania bojowego;
- osłona wojsk operacyjnych przed działaniami dywersyjnymi i desantami przeciwnika;
- udział w zabezpieczeniu logistycznym, jak też przedsięwzięciach zabezpieczenia bojowego.

W prognozowanym rozwoju działań taktycznych wzrośnie zakres i potrzeba efektywnej koordynacji wysiłków obronnych wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej. Ogrom zadań, które mogą być wykonywane przez siły obrony terytorialnej na korzyść broniących się wojsk operacyjnych powoduje, iż organizacja działań obronnych w warunkach współdziałania z wojskami obrony terytorialnej stanie się koniecznością na przyszły polu walki w warunkowaniach naszego kraju.

INTEROPERACYJNOŚĆ W DOWODZENIU

Powodzenie w przyszłych działaniach wojennych oraz podczas operacji innych niż wojna prowadzonych w systemie koalicyjnym zależy będzie w dużej mierze od sprawnej koordynacji i synchronizacji działalności dowództw jednostek różnych państw. Powietrzno – lądowe działania taktyczne jednostek wojsk lądowych mają obecnie charakter działań połączonych i wymagają rozpatrywania szerokiego spektrum zagadnień. Planowanie tych działań oraz realizacja zadań to efekt procesów informacyjnych zachodzących w dowództwach poszczególnych jednostek oraz pomiędzy nimi, dlatego przystępując do rozpatrywania zagadnień związanych z możliwością wspólnego prowadzenia działań przez jednostki wojsk lądowych państw Sojuszu Północnoatlantyckiego warto zastanowić się nad pytaniem: Jakie przedsięwzięcia należy wykonać aby osiągnąć interoperacyjność z innymi jednostkami sojuszu?

Prace naukowo – badawcze prowadzone w ostatnim okresie przez różne ośrodki, w tym Akademię Obrony Narodowej, w zakresie analizy systemów dowodzenia jednostek różnych państw wykazała konieczność zmian wielu elementów dotychczasowego systemu dowodzenia w jednostkach wojsk lądowych naszych sił zbrojnych. Wnioski w nich formułowane w obszarze dowodzenia dotyczą dwóch dziedzin: operacyjnej i technicznej. Aspekt operacyjny to przede wszystkim problemy natury organizacyjnej i proceduralnej funkcjonowania dowództw różnych szczebli w okresie pokoju, kryzysu i wojny. Aspekt techniczny przedstawiany jest natomiast jako grupa problemów dotyczących kompatybilności urządzeń i systemów w zakresie przesyłania, przetwarzania i magazynowania informacji.

System dowodzenia spełniający wymagania obecnych i przyszłych warunków prowadzenia działań taktycznych powinien odpowiadać celom stawianym przed jednostkami wojsk lądowych zarówno w warunkach „klasycznych” oraz podczas prowadzenia przez nie działań w specyficznych środowiskach walki.

Współdziałanie pomiędzy jednostkami różnych państw wymagać będzie osiągnięcia przez jednostki szeroko rozumianej interoperacyjności. Interoperacyjności rozumianej jako wymiennalności we współdziałaniu, a w tym zdolności tych jednostek do zapewnienia wsparcia lub korzystania ze wsparcia innych jednostek (systemów). To także zdolność do wzajem-

nej wymiany elementów (sił), czy wręcz pojedynczych osób funkcyjnych, pomiędzy jednostkami współdziałającymi umożliwiającą ich dalsze skuteczne, efektywniejsze, wspólne działanie.

Prowadzone prace naukowo – badawcze, wnioski z przeprowadzonych ćwiczeń dowódczo - sztabowych oraz wnioski z ćwiczeń i szkoleń prowadzonych w jednostkach różnych państw oraz instytucjach sojuszu zaowocowały wyartykułowaniem zasadniczych problemów, których rozwiązanie oraz opracowanie pozwoli na osiągnięcie minimalnej interoperacyjności operacyjnego aspektu w obszarze dowodzenia. Przedstawiają się one jako:

1. Jednolite rozumienie terminów dotyczących całego obszaru dowodzenia, a w tym zwłaszcza takich jak: dowodzenie, proces dowodzenia, system dowodzenia.
2. Jednolite podejście do zagadnień organizacji dowodzenia, charakteru podległości i rodzaju zależności oraz uprawnień dowódcy w zakresie stawiania zadań w systemie narodowym i koalicyjnym. Dotyczy to zwłaszcza takich zagadnień jak: dowodzenie pełne, dowodzenie operacyjne, kontrola operacyjna, dowodzenie taktyczne, kontrola taktyczna, uprawnienia koordynacyjne).
3. Stosowanie standardowych znaków, skrótów, akronimów oraz jednolitej „filozofii” pracy podczas opracowywania graficznych dokumentów dowodzenia.
4. Przyjęcie standardowej formy i układu treści pisemnych dokumentów dowodzenia.
5. Jednolite rozumienie problematyki współdziałania, koordynacji, synchronizacji oraz kierowania działaniami oraz ich elementów, takich jak: linie rozgraniczenia, cały kompleks linii koordynacyjnych, obiektów, punktów koordynacyjnych itp.
6. Określenie jednolitej pod względem funkcjonalnym struktury dowództw i stanowisk dowodzenia.
7. Opracowanie takiego modelu pracy dowództw, który rozumiany jako całokształt czynności realizowanych w dowództwach w najistotniejszych (decydujących) momentach był spójny do analogicznych czynności realizowanych w dowództwach innych państw sojuszu. Określenie sposobów, czasu i zasad przetwarzania informacji w tym modelu przy jednoczesnym ukazaniu istoty podejmowania decyzji, przedstawiania zamiaru, przekazywania zadań podwładnym oraz kontroli ich realizacji.

Określenie powyższych problemów, nazywanych czasami elementami składowymi interoperacyjności w dowodzeniu pozwoliło na dokonanie ich analizy oraz wyciągnięcie szeregu wniosków pozwalających na ich implementację w jednostkach.

Dowodzenie definiowane różnie w różnych armiach znajduje zawsze wspólny mianownik jako specyficzna forma kierowania realizowana w relacjach człowiek-człowiek. Specyfika dowodzenia wyraża się natomiast w bezwzględnej realizacji decyzji przełożonego oraz reali-

zacji jego funkcji w konfrontacji z przeciwnikiem. Dowodzenie ma jednak zawsze charakter „dowodzenia przez zadania” (mission command), gdzie dowódca określa podwładnemu: co, kiedy, gdzie i w jakim celu ma wykonać pozostawiając mu swobodę co do wyboru sposobu wykonania zadania.

W dokumentach normatywnych NATO problematyka procesu dowodzenia regulowana jest zazwyczaj z takim stopniem szczegółowości aby umożliwić wspólne działanie jednostek wielu państw, natomiast rozwiązania narodowe różnią się zazwyczaj w szczegółach nie rzucających na istotę pracy dowództwa. Za najważniejsze elementy pracy dowództwa można w tym miejscu uznać opracowanie różnych wariantów sposobów osiągnięcia celu określonego w zadaniu oraz decyzję dowódcy. Praca nad wariantami działania jest zawsze procesem w dużym stopniu sformalizowanym, natomiast decyzja dowódcy jest zawsze aktem wyboru, jednego z możliwych rozwiązań.

W odniesieniu do nowego modelu procesu dowodzenia dążyć należy do zachowania polskich terminów wojskowych w podobnym lub takim samym znaczeniu. W odniesieniu do terminów (skrótów, akronimów) przyjętych powszechnie do użytku przez poszczególne państwa NATO w ich angielskim brzmieniu (pisowni) zastosować się należy do ich oryginalnego zapisu przy jednoczesnym jasnymi i jednoznacznym zdefiniowaniu ich w języku polskim.

W zakresie organizacji i funkcjonowania na szczeblu taktycznym stanowisk dowodzenia, wydaje się, że najbardziej optymalnym rozwiązaniem jest organizowanie dwóch stale funkcjonujących stanowisk, pracujących w systemie dwuzmianowym (przemiennym), o jednakowej strukturze oraz obsadzie operacyjnej. Powinna także istnieć możliwość wydzielania z nich elementów doraźnych np. wysuniętego stanowiska dowodzenia, a od szczebla brygady także powietrznego punktu dowodzenia. Przyjęcie takiego rozwiązania może wpłynąć na zapewnienie ciągłości i operatywności dowodzenia oraz umożliwi np. organizowanie stanowisk dowodzenia na dwóch kierunkach podczas prowadzenia przez brygadę działań taktycznych w specyficznych środowiskach walki.

Wewnętrzna struktura stanowiska dowodzenia, a zwłaszcza jego części operacyjnej powinna być tworzona z uwzględnieniem wielu czynników, z których do najważniejszych można zaliczyć: zadania jakie ma realizować dany zespół czy też osoba funkcyjna; wymogi określone zasadami organizacji pracy zespołów ludzkich; wyposażenie techniczne oraz zapewnienie ciągłości pracy przez całą dobę. Podczas tworzenia tej struktury dążyć należy do definiowania zespołów i pionów funkcjonalnych na zasadzie jednorodności zadań taktyczno - operacyjnych, a nie jak dotychczas rodzajów wojsk i służb.

Przedstawione uwarunkowania osiągnięcia zdolności jednostek wojsk lądowych do współdziałania z ich odpowiednikami z innych państw sojuszu stanowią minimalny zakres jaki powinien być zrealizowany w operacyjnym aspekcie interoperacyjności dowodzenia. Szczegółowe rozwinięcie czy też wyartykułowanie nowych problemów lub zagadnień następować powinno systematycznie wraz z dalszym poznawaniem zasad funkcjonowania systemów dowodzenia jednostek innych państw oraz dalszym rozwojem teorii i praktyki dowodzenia naszych sił zbrojnych.

Problem „działań taktycznych” w praktyce

Kwestia odniesienia do ATP-35 (B).

Bardzo istotnym problemem, który będzie często warunkował postrzeganie naszej armii w NATO, jest sposób wykorzystania dokumentów normatywnych sojuszu w tym ATP-35(B). Nie wolno nam ich taktować jako prawdy objawione. Musimy osiągnąć wysoki stopień interoperacyjności, ale nie kosztem dosłownego tłumaczenia i wykorzystania np. ATP-35(B). Ten dokument będzie wykorzystany w wypadku prowadzenia działań bojowych czy ćwiczeń przez międzynarodowe. Powinniśmy mieć własne narodowe rozwiązania, zweryfikowane i wzbogacone o te treści i doświadczenia, do których uzyskaliśmy dostęp jako członek Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Pozwolę sobie na wniosek, że co podkreślają panowie z NATO, że ATP-35(B) nie jest ostateczny, okazać się może, że my Polacy wniesiemy w ramach normalizacji (weryfikacji) coś naszego, właściwego dla naszych warunków. Co z kolei obliguje nas do szerszego podjęcia tego tematu.

Zdecydowanie popieram Pana plk WIATRA. Jak pamiętam, w swojej historii już przerabialiśmy przeniesienie regulaminów Armii Radzieckiej. Dodam, że nasze brygady i dywizje są tylko z nazwy podobne do innych z NATO. Regulaminy nad którymi panowie pracujecie odnosić się powinny do naszych struktur, wyposażenia i możliwości. Z pewnością za kilkanaście lat uzyskamy duże podobieństwo naszych struktur. Jednak na razie musi to być oparte o to co posiadamy. Ktoś może powiedzieć, że nasi sojusznicy wypełnią brakujące w naszej armii ogniwa. Nie zgadzam się z tym poglądem, pomijając jego optymizm, należy stale pamiętać, że taktyka to działania narodowe.

Co do terenu – środowiska walki

Teren Polski to przede wszystkim teren o charakterze lesisto-jeziornym, bogaty w rejony pagórkowate, dosyć gęsto zaludniony. Ta kompilacja powoduje i umożliwia prowadzenie działań jak w warunkach szczególnych.

Również, co podkreślił ppłk BUJAK istotnym jest, że ciągle wzrasta ilość i gęstość zabudowy o charakterze miejskim, podmiejskim i wiejskim, sądzić więc należy, że zostaną

stworzone w ciągu najbliższych dziesięcioleci duże obszary zabudowane o charakterze satelitarnym lub linearnym.

Taki stan rzeczy zmusza nas do przygotowania wojsk do działania w tych środowiskach.

Co do działań wojsk

Bardzo ważne jest to, co wyartykułował ppłk BUJAK tzn., że zebrane doświadczenia muszą być wdrażane do praktyki szkoleniowej. Istotne jest również to, aby każdy oddział (grupa bojowa, czy taktyczna) miała swoje zasadnicze przeznaczenie. W aktualnej sytuacji Polskich Sił Zbrojnych trzeba odejść od uniwersalizacji, umiejętności prowadzenia wszystkich działań w każdym terenie. Do problemu uniwersalizacji powinniśmy wrócić wraz ze wzrostem uzawodowienia naszej armii.

Dzisiaj uczyć, szkolić zgodnie z przeznaczeniem pododdziału (grupy).

W tym też kontekście wydaje się również, że celowym było by podjęcie tematu działań grup bojowych czy grup taktycznych. Będziemy bardzo często musieli walczyć batalionami lub grupami taktycznymi na ich bazie. Podkreślam ten problem dlatego, że jest to takie nasze. wojsk zapotrzebowanie.

Panowie przygotowują podstawy teoretyczne, a eksperyment można zrobić na bazie jednego z ćwiczeń 16 DZ.

Niemiecki Oficer Łącznikowy
AON
pplk. dypl. Peer Schwan
pplk inż. dypl. Volker R. Quante

REFLEKSJE DOTYCZĄCE WARIANTÓW DZIAŁANIA W TAKTYCZNYCH SYTUACJACH DECYZYJNYCH

W ramach treści tematu i na bazie naszych pierwszych doświadczeń w Akademii Obrony Narodowej uważamy, że istotnym problemem jest zmiana filozofii myślenia polskich oficerów w zakresie wypracowania decyzji, a głównie w dziedzinie stosowania procedur natowskich w taktycznych sytuacjach decyzyjnych.

Powyzsze problemy są częściami całego procesu przejścia od *dowodzenia przez zadania* do *dowodzenia przez cele* i najbardziej uwidaczniają w pewnych czynnościach oceny sytuacji. W trakcie oceny sytuacji merytoryczną częścią odprawy decyzyjnej w Bundeswehrze – a także w NATO – jest przedstawienie *wariantów działania*, które wyjaśniają dowódcy jako decydującemu wszystkie możliwości alternatywnych rozwiązań w ramach wykonywania danego zadania.

Taki sposób postępowania nie był konieczny w ramach *dowodzenia przez zadania*, dlatego dla wszystkich oficerów, którzy są obecnie kształceni w ramach *dowodzenia przez cele* stanowi to nowe wymagania.

Należy postawić więc pytanie, jakie znaczenie mają przedstawione *warianty działania* w trakcie *oceny sytuacji*?

Regulaminy Bundeswehry wyrażają jednoznacznie, że w żadnym wypadku nie można przytaczać dziwnych, niedorzecznych możliwości, czyli *wariantów działania*, które nie doprowadzają do wykonywania zadania, osiągają je tylko częściowo albo obarczone są poważnym ryzykiem.

W wypadku, gdy *wariant działania*, wydający się najpierw realistycznym, okazuje się w trakcie *oceny sytuacji* jako niewykonalny (na przykład z powodu wyników kalkulacji przestrzeni i czasu, albo ponieważ musi on być wykluczony z powodu braku możliwości wsparcia bojowego lub zabezpieczenia działań) to można to krótkim zdaniem uzasadnić dowódcy w trakcie *odprawy decyzyjnej*. Pozostają więc tylko *warianty działania*, które gwarantują wykonanie zadania.

Warianty te jednak nie powinny się różnić tylko małoistotnymi detalami postępowania, lecz powinny reprezentować różne rozwiązania danego zadania. Natarcie drugą brygadą zmechanizowaną na lewym skrzydle i czwartą brygadą na prawym nie przedstawia alternatywy do natarcia czwartą brygadą na lewym skrzydle i drugą brygadą na prawym – w przykłady tym chodzi tylko o kosmetyczną zmianę postępowania a nie o *warianty działania*.

Klasyczne *warianty działania* nauczane w Akademii Dowodzenia Bundeswehry oraz stosowane w toczącej się walce, natomiast różnią się – między innymi – następującymi kryteriami:

- Wybór głównego wysiłku w danym rodzaju działań bojowych

Wybór *głównego wysiłku* powoduje inne, zasadnicze decyzje, jak na przykład przydzielenie sił wsparcia bojowego i sił zabezpieczenia działań, opcje działania odwodu oraz układ rejonu działania – prowadzące do całkowicie innego ugrupowania sił.

- Ugrupowanie sił w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem

Chodzi tu między innymi o to, iloma jednostkami dowódca chce prowadzić operację, to znaczy w wypadku natarcia lub obrony dwiema lub trzema brygadami na czele, a razie działań opóźniających, którymi siłami będą one prowadzone. Dowódca oddziału ma wolną rękę, iloma siłami prowadzi on operacją – i wybierany wariant układu sił ma olbrzymi wpływ na przebieg operacji.

Oprócz tych klasycznych kryteriów decyzyjnych również inne czynniki mogą uzasadniać różne *warianty działania* – na przykład siła i skład odwodu albo priorytet i kolejność wykonania zadań częściowych.

Cechą charakterystyczną w pracy sztabowej Bundeswehry jest współpraca wszystkich *centrali* i *komórek* na stanowisku dowodzenia w trakcie procesu formułowania zalet i wad różnych *wariantów działania*. Wyniki udziału *centrali* i *komórek* w ocenie sytuacji (to jest określanie zalet i wad wariantów pod względem wsparcia bojowego lub zabezpieczenia działań itp.) są zbierane przez kierownika wydziału G 3 i przedstawiane w trakcie *odprawy decyzyjnej*. W *odprawie koordynacyjnej w centrum operacyjnym* z udziałem G 2, G 3, G 4 i innych oficerów sztabu, którzy są w danej sytuacji niezbędni, zdecydują oni, który wariant będzie przedstawiony dowódcy jako wariant rekomendowany do decyzji. Przedstawione zalety i wady powinny wspierać propozycję i wyjaśniać pozostałe ryzyka.

Rezultatem tego procesu jest *odprawa decyzyjna*, która:

- po pierwsze – przedstawi dowódcy różne *warianty działania* umożliwiające wykonanie zadania;
- po drugie – wyjaśnia dowódcy zalety i wady poszczególnych *wariantów działania* we wszystkich obszarach dowodzenia jak i w dziedzinie wsparcia bojowego oraz zabezpieczenia działań;
- po trzecie – uzasadnia dokładnie i logicznie, dlaczego właśnie ten wariant jest przedstawiony jako najbardziej nadający się do wykonania zadania.

Oczywiście to wszystko wymaga od oficera, jeszcze nie przyzwyczajonego do tych procedur, nowego sposobu myślenia. Po wstąpieniu Polski do NATO jednak jest to niezbędne, gdyż umożliwia to polskim oficerom pełną współpracę w zintegrowanych dowództwach lub w narodowych sztabach podczas międzynarodowych ćwiczeń.

PROCEDURY WYPRACOWANIA DECYZJI

Panowie oficerowie!

Chciałbym zabrać głos w dyskusji nad przedstawionym w tezach drugim z kolei problemem, którego treścią jest pytanie, czy przyjęte rozwiązania w Wojsku Polskim z zakresu przygotowania i prowadzenia działań bojowych spełniają kryterium interoperacyjności i pełnej spójności z założeniami innych państw. Wystąpienie dotyczyć będzie sensu stricte tylko pierwszej części problemu.

Dotychczasowy Regulamin działań taktycznych Wojsk Lądowych cz. I i II zawierał określoną ścieżkę postępowania dowódcy pododdziału w aspekcie planowania walki. Wykładnia zawartych w niej kolejnych kroków działania przedstawiona była słuchaczom Wyższym Kursom Doskonalenia Oficerów, później Wojskowym Kursom Specjalistycznym i innym, jako algorytm czynności związanych z podjęciem decyzji a następnie jej realizacji.

Istotą kształcenia słuchaczy w tym zakresie było nauczenie ich „szkolnej” procedury wypracowania decyzji. Prezentowane przez nauczycieli akademickich treści miały na celu nauczyć – można teraz już rzec – pewnego standardu w tym zakresie. W jakim stopniu udało się to osiągnąć – uwidaczniało się to w toku programowych ćwiczeń dowódczo-sztabowych z udziałem nauczycieli jako przełożonych ćwiczących sztabów.

W funkcjonującym procesie przygotowania walki wyróżniono etapy, ale były to etapy samego rzeczowego procesu. Wyróżniano więc etap planowania organizowania walki, zawierające określone czynności do wykonania.

Obecnie proponuje się wyróżnić w etapie planowania – fazy: wstępną, początkową, fazę opracowania zamiaru działania, opracowania planu działania oraz fazę weryfikacji planu.

Czy w dotychczasowym modelu nie można było wyselekcjonować tych faz? Odpowiedź jest twierdząca – tak.

Fazą wstępną było nic innego, jak przekazanie podległym dowódcom i pododdziałom czynności do natychmiastowej realizacji. Wynikały one zwykle z analizy zadania, przeprowadzonej przez dowódcę. Przekazane czynności, poprawnie sformułowane były zrębnymi przyszłego zadania bojowego. W chwili obecnej proponuje się efekt końcowy tej fazy traktować jako zarys dyrektywy (rozkazu) wstępnej.

Czynności do natychmiastowego wykonania miały charakter przygotowujący już dowódcę i pododdział do ewentualnej zmiany rodzaju prowadzonej walki lub działania. Polaryzowały już niejako działania dowódcy i określały w przybliżeniu zmianę dotychczasowych działań. Mogły one już zapoczątkować np. proces dostarczania lub uzupełniania zużytych określonych rodzajów środków walki czy ewakuacji rannych i chorych.

Niezbyt jasne jest przedsięwzięcie nazywane jako „otrzymanie/ określenie zadania” i jego rola oraz charakter w tej fazie etapu planowania.

Jeśli już dowódca otrzymał zadanie za pomocą jednej z form – rozkazu, to jak może określać zadanie i tworzyć zarys dyrektywy wstępnej, jeśli nie dokonał analizy tegoż zadania.

Taka nazwa przedsięwzięcia może być przyjęta i racjonalna w swej istocie, jeśli uznać za poprawny przedstawiony wcześniej tok rozumowania, że zadanie może mieć charakter wstępny, informujący o zmianie dotychczasowych działań.

Jeśli zaś uznać za przedsięwzięcie główne tej fazy sam fakt otrzymania zadania, to jej wynikiem końcowym nie może być zarys dyrektywy wstępnej, gdyż dowódca nie przeprowadził żadnej pracy myślowej.

W sytuacji dynamiki walki, kiedy brak jest zadania a zachodzi konieczność kontynuowania walki, dowódca może a wręcz powinien na podstawie prowadzonej ciągle oceny sytuacji wygenerować zadanie dla podwładnych, by kontynuować walkę.

Faza druga – początkowa, na podstawie wiodącego przedsięwzięcia – analizy zadania jawi się być wyraźniejszą w swej istocie. Zarówno sama nazwa przedsięwzięcia jak i wynik końcowy fazy, są przystające do obowiązujących w Wojsku Polskim ustaleń w tej materii.

Proponuję, aby też przyjąć za obowiązujące dotychczasowe ustalenia, jakie związane są z realizacją tego przedsięwzięcia w pracy myślowej dowódcy, poszerzonej – jeśli warunki pola walki będą temu sprzyjać – o pewne osoby funkcyjne ze składu dowództwa lub sztabu. Ale dotyczyć to powinno czystej pracy umysłowej dowódcy, postrzeganej dotąd jako czynność przynależną tylko dowódcy.

Jeśli zaś przyjąć, że analiza zadania ma być czynnością główną, zasadniczą j jedyną całego procesu planowania walki, to należałoby dokonać zmiany jej struktury. Jak wiadomo, dotychczas obowiązujący model wyróżniał to przedsięwzięcie i czynił je wyłącznie domeną dowódcy.

Aktualnie, jak wynika z zaprezentowanych materiałów na Kursie integracji z NATO, analiza zadania wchodzi w skład oceny sytuacji lub stanowi jej trzon zasadniczy.

Przedstawiona zawartość treściowa analizy zadania w postaci czynności rozważania takich czynników jak: przeciwnik, siły własne, otoczenie i innych, jest niczym innym jak dotychczasową oceną sytuacji.

Wynika z tego, że proces oceny sytuacji zawierać powinien między innymi takie przedsięwzięcia jak: analiza zadania i analiza sytuacji.

Pojawia się w tym momencie pojęcie „analiza”, znane co prawda wojskowym, ale używane raczej dotychczas w kontekście zadania. Połączenie go z sytuacją pola walki zmienia nieco jego znaczenie. Dotychczasowe znaczenie słowa „ocena” wiązało się z czynnością niezbyt jasną w swej istocie i dla słuchaczy stanowiło problem, o co w tej ocenie chodzi i jak jej dokonywać.

Słowo „analiza” zaś wyraża w sposób wyraźniejszy, jak należy postępować, aby w pełni jego treści zrealizować.

Rozbiór istniejącej aktualnie na polu walki sytuacji na prostsze jej elementy składowe, będzie sprzyjać łatwiejszemu wygenerowaniu wariantów sposobów działania, a w efekcie wykonania zadania.

Z omówionych dotychczas dwóch czynności: analizy zadania i analizy sytuacji wynika, że mogą i powinny one być domeną osobistej pracy umysłowej dowódcy, zależnie od doświadczenia i stylu – trwającej dłużej lub krócej.

Kolejne zaś przedsięwzięcia: porównanie wariantów działania i rekomendowanie określonego wariantu działania wskazuje, że powinny być przeprowadzone w szerszym gronie. Dowódca określi („wymyśli”) z większym lub mniejszym prawdopodobieństwem trafności i przydatności warianty wykonania zadania, ale porównanie ich musi raczej odbyć się w szerszym zespole. Udział w nim może brać szef sztabu, szef szkolenia lub inna osoba funkcyjna z dowództwa i sztabu. W takich warunkach zaistnieć może faktycznie proces porównania, bo dowódca sam raczej tego efektywnie nie robi, gdyż jego „pomysły” mogą być niepełne lub uwzględniać nie wszystkie czynniki znane dowódcy w aktualnej sytuacji.

Rekomendowanie określonego wariantu działania także jest nie jasne, bowiem nie wiadomo kto to realizuje. Rekomenduje zwykle ktoś coś lub kogoś innej osobie lub zespołowi. A więc udział osób drugich i trzecich jest konieczny w tym procesie by przedstawić argumenty przemawiające za wskazaniem właśnie na tę propozycję a nie inną.

Trudno więc jest w procesie oceny sytuacji wyróżnić czynności realizowane osobiście przez dowódcę oraz te, które realizuje on przy udziale oficerów sztabu lub dowództwa.

Wątpliwość budzi kolejne przedsięwzięcie procesu – decyzja i zamiar działania. Powszechnie znana jest treść terminów „decyzja” i „zamiar”. Zawarta w materiałach także ich kolejność wprowadza wiele zamieszania w dotychczasowym aparacie pojęciowym, przynajmniej autora (tzn. moim).

Kolejność odwrotna jest bardziej przejrzysta i czytelna dla dowódcy znającego dotychczasowy model przygotowania walki. Z dotychczas istniejącej i dostępnej literatury przedmiotu dotyczącej planowania walki wynika, że jest kolejność ta tak właśnie postrzegana. A może to tylko chochlik drukarski?

Proces planowania działań, jak wynika z materiałów, składa się z pięciu faz, o czym wspomniano wcześniej. Obok fazy wstępnej i początkowej występują kolejne, które zostały odpowiednio nazwane i trudno jest zakwalifikować je oraz określić ich status w całym procesie. Proponuję wobec tego fazę trzecią, czwartą i piątą umieścić pod jedną nazwą i nazwać ją fazą główną tego procesu. Skrócony w ten sposób zostanie ogólny algorytm postępowania a on sam zyska na przejrzystości.

Dalsze przedsięwzięcia wynikające z aktu podjęcia decyzji w postaci uruchamiania konkretnej pracy sztabu, owocować będą zarządzeniami i rozkazami dla podwładnych oraz planami działania (walki).

Z dokonanej analizy wynika, że proces planowania posiada wiele punktów zbieżnych z dotychczas funkcjonującym w Wojsku Polskim modelem przygotowania walki. Dostrzeżone różnice prawdopodobnie wynikają z dokładności tłumaczeń napływających materiałów lub nieznacznych różnic w rozumieniu sformułowań terminologicznych dotychczas obowiązujących w naszym słownictwie wojskowym a może z faktycznych różnic w tej materii.

Jeśli więc różnice występują, to mają charakter tylko kosmetyczny, gdyż istota procesu decyzyjnego została zachowana zaś pozorne niezgodności mogą go wzbogacić o nowe elementy.

Uważam, że przyjęte w naszej armii rozwiązania z zakresu przygotowania działań bojowych spełniają kryterium interoperacyjności z założeniami innych państw NATO, po uwzględnieniu lub wyjaśnieniu drobnych wątpliwości.

ZAKOŃCZENIE

Przebieg obrad, głosy w dyskusji o zabarwieniu polemicznym, potwierdziły dostrzeżoną potrzebę zorganizowania konferencji celem polaryzacji poglądów na temat działań taktycznych Wojsk Lądowych organizowanych i prowadzonych w nowych uwarunkowaniach.

Potwierdzona została teza wskazująca na potrzebę dostosowania wielu obszarów walki do wymogów sojuszniczych. Jednocześnie uczestnicy konferencji utwierdzili się w przekonaniu, że nasz dorobek sztuki wojennej na poziomie taktycznym jest znaczący, aktualny i możliwe jest jego dalsze doskonalenie w wymiarze integracyjnym.

W trakcie prowadzonych obrad zostało zebranych wiele interesujących materiałów. Mogą one być wykorzystane w prowadzonych pracach naukowych oraz do opracowania materiałów dydaktycznych. Możliwe jest także ich wykorzystanie w praktyce szkoleniowej wojsk jako źródło poszerzające wiedzę taktyczną.

Zaprezentowana w niniejszym opracowaniu wystąpienia obrazują szerokie spektrum poglądów na temat różnych aspektów działań taktycznych. Mogą być one inspiracją do dalszych przemyśleń, analiz i refleksji na tą niewątpliwie interesującą specjalnością sztuki wojennej w warunkach funkcjonowania w strukturach sojuszu.

